

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

FELSEFE VE DİN BİLİMLERİ ANABİLİM DALI

**ENGELLİ BİREYLERİN SOSYAL MEDYA KULLANMALARI
ÜZERİNE BİR ARAŞTIRMA (SDÜ ÖRNEĞİ)**

AYŞE DEMİR

1230206610

YÜKSEK LİSANS TEZİ

DANIŞMAN

Prof. Dr. Adem EFE

ISPARTA, 2019

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

YÜKSEK LİSANS TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI

Öğrencinin Adı Soyadı	Ayşe DEMİR
Anabilim Dalı	Felsefe ve Din Bilimleri
Tez Başlığı	Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma: SDÜ Örneği
Yeni Tez Başlığı ¹ (Eğer değişmesi önerildi ise)	Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma (SDÜ Örneği)

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği hükümleri uyarınca yapılan Yüksek Lisans Tez Savunma Sınavında Jürimiz 13/06/2019 tarihinde toplanmış ve yukarıda adı geçen öğrencinin Yüksek Lisans tezi için;

OY BİRLİĞİ OY ÇOKLUĞU²

ile aşağıdaki kararı almıştır.

- Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarılı bulunmuş ve tez **KABUL** edilmiştir.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda tezin **DÜZELTİLMESİ**³ kararlaştırılmıştır.
 Yapılan savunma sınavı sonucunda aday başarısız bulunmuş ve tezinin **REDDEDİLMESİ**⁴ kararlaştırılmıştır.

TEZ SINAV JÜRİSİ	Adı Soyadı/Üniversitesi	Kabul/Ret	İmza
Danışman	Prof. Dr. Adem EFE	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Doç. Dr. Saadettin ÖZDEMİR	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi	Dr. Öğr. Üyesi Ramazan BULUT	☒ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	
Jüri Üyesi		☐ Kabul ☐ Ret	

¹ Tez başlığının DEĞİŞTİRİLMESİ ÖNERİLDİ ise yeni tez başlığı ilgili alana yazılacaktır. Değişme yoksa çizgi (-) konacaktır.

² OY ÇOKLUĞU ile alınan karar için muhalefet gerekçesi raporu eklenmelidir.

³ DÜZELTME kararı için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır.

YÖK LİSANSÜSTÜ EĞİTİM-ÖĞRETİM VE SINAV YÖNETMELİĞİ Madde 9-(8) Tezi hakkında **düzeltilme** kararı verilen öğrenci en geç üç ay içinde düzeltmeleri yapılan tezi aynı jüri önünde yeniden savunur. Bu savunma sonunda da başarısız bulunarak tezi kabul edilmeyen öğrencinin yükseköğretim kurumu ile ilişkisi kesilir.

⁴ Tezi **REDDEDİLEN** öğrenciler için gerekçeli jüri raporu eklenmeli ve raporu tüm üyeler imzalamalıdır. Tezi reddedilen öğrencinin enstitü ile ilişkisi kesilir.

Bu form bilgisayar ortamında doldurulacaktır.

T.C.

SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ

Sosyal Bilimler Enstitüsü Müdürlüğü

YEMİN METNİ

Yüksek Lisans tezi olarak sunduğum “Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma (SDÜ Örneği)” adlı çalışmanın, tezin proje safhasından sonuçlanmasına kadar ki bütün süreçlerde bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurulmaksızın yazıldığını ve yararlandığım eserlerin bibliyografya’ da gösterilenlerden oluştuğunu, bunlara atıf yapılarak yararlanılmış olduğunu belirtir ve onurumla beyan ederim.

A handwritten signature in blue ink, appearing to read 'Ayşe DEMİR', with a blue arrow pointing to the end of the signature.

Ayşe DEMİR

13.06.2019

(DEMİR, Ayşe, *Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma (SDÜ Örneği)*, Yüksek Lisans Tezi, Isparta, 2019)

ÖZET

Engellilik ve engelli birey olma insanlık tarihinin en eski olgularından biri olarak kabul edilmektedir. Engellilik olgusunun, tarih boyunca toplumların geçirdiği değişim ve gelişim evreleriyle birlikte farklı düşünce sistemleri içinde ele alındığı, değerlendirildiği görülmüştür. Engellilik üzerine yapılan çalışmaların, engelli bireylerin yaşantısına olumlu yönde katkı sağladığı düşüncesinden hareketle, engellilik olgusunun, birçok açıdan ele alınması gereken multidisipliner bir yaklaşım olarak görülmesi gerekmektedir.

Bu çalışmada engelli bireylerin, sosyal medya kullanmalarıyla ilgili görüş ve düşünceleri ele alınmaktadır. Engelli bireylerin sosyal medya kavramına yüklediği anlamlar, sosyal medyada engellilik ve engelli birey olma hakkındaki düşünceleri, sosyal medyayı kullanma amaçları, sosyal medyada geçirilen süre, engelli bireylerin sosyal medyayla ilgili olumlu ve olumsuz düşünceleri ve genel anlamda engelli bireylerin sosyal medyadan beklentilerinin neler olduğu tespit edilmektedir.

Araştırmanın kapsamı, Süleyman Demirel Üniversitesi'nde kadrolu çalışan ve araştırmaya gönüllü katılan engelli personellerden oluşmaktadır. Bu çalışma için nitel araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji araştırma deseni kullanılmıştır. Araştırmada nitel araştırma tekniklerinden biri olan derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Katılımcılarla, önceden hazırlanmış yapılandırılmış soru formu esas alınarak görüşme yapılmıştır. Görüşmeler tamamlandıktan sonra elde edilen veriler, Maxqda 2018.1.1 nitel veri analiz programından faydalanılarak analiz edilerek değerlendirilmiştir. Araştırmanın temel ve alt problemleri göz önünde bulundurularak başlıklar oluşturulmuş ve sınıflandırma yapılmıştır. Araştırmadan elde edilen verilerin değerlendirilmesi sonucunda engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıracak öneriler geliştirilmiştir.

Anahtar Kelimeler: Engelli, özürlü, engellilik, medya, sosyal medya, sosyal ağlar.

(DEMİR, Ayşe, A Research on the Use of Social Media of Persons with Disabilities (The Case of SDÜ), M.Sc. Thesis, Isparta, 2019)

ABSTRACT

Being a disability and disabled person is considered to be one of the oldest cases of human history. The concept of disability has been seen and evaluated in different thought systems together with the change and development stages of societies throughout history. In view of the fact that studies on disability have positively contributed to the lives of people with disabilities, the phenomenon of disability should be seen as a multidisciplinary approach that should be addressed in many respects.

In this study, opinions and thoughts of disabled individuals about using social media are discussed. The meanings of disabled individuals on social media concept, thoughts on disability and disability in social media, purposes of using social media, time spent in social media, positive and negative thoughts of people with disabilities on social media, and in general terms, what are the expectations of disabled individuals from social media.

The scope of the study consisted of handicapped personnel working at the Süleyman Demirel University. Phenomenology research design, which is one of the qualitative research designs, was used for this study. In-depth interview technique, one of the qualitative research techniques, was used in the study. Participants were interviewed on the basis of a pre-prepared structured questionnaire. After the interviews were completed, the data were analyzed by using the Maxqda 2018.1.1 qualitative data analysis program. Considering the basic and sub-problems of the study, titles were formed and classified. As a result of the evaluation of the data obtained from the research, recommendations have been developed to facilitate the lives of disabled individuals

Key Words: Disabled, disability, media, social media, social networks.

İÇİNDEKİLER

TEZ SAVUNMA SINAV TUTANAĞI	i
YEMİN METNİ	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT	iv
İÇİNDEKİLER	v
KISALTMALAR DİZİNİ	viii
ŞEKİLLER DİZİNİ	ix
ÖNSÖZ	x
GİRİŞ	1

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI	9
1.1.1. Sakatlık (Yeti Yitimi) / Özürlülük ve Engellilik	9
1.1.2. Engellilik ve Engel Türleri	11
1.1.2.1 Ortopedik (Bedensel) Engelli	11
1.1.2.2. Görme Engelli	12
1.1.2.3. İşitme Engelli	12
1.1.2.4. Dil ve Konuşma Engelli	12
1.1.2.5. Zihinsel Engelli	13
1.1.2.6. Süreç Hastalıkları	13
1.2. ENGELLİĞİ AÇIKLAMADA KULLANILAN MODELLER	14
1.2.1. Geleneksel (Ahlaki) Model	14
1.2.2. Tıbbi (Medikal) Model	15
1.2.3. Sosyal Model	16
1.2.4. İnsan Hakları Modeli	17
1.3. ENGELLİLİĞİ AÇIKLAMADA KULLANILAN SOSYOLOJİK KURAMLAR	18
1.3.1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım	18
1.3.2. Çatışmacı Yaklaşım	19
1.3.3. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım	19
1.3.4. Sosyal İnşacı Yaklaşım	20
1.3.5. Postyapısalcı ve Postmodern Yaklaşım	21
1.3.6. Feminist Yaklaşım	22
1.4. MEDYA KAVRAMI	24
1.4.1. Sosyal Medyanın Tanımı	24
1.4.2. Sosyal Medyanın Yapı Taşları	25
1.4.3. Sosyal Medyanın Özellikleri	28
1.4.4. Sosyal Medyanın Tarihsel Gelişimi	29

1.5. SOSYAL MEDYA ARAÇLARI	31
1.5.1. Sosyal Ağ Siteleri	31
1.5.2. Bloglar	32
1.5.3. Mikrobloglar	33
1.5.4. İçerik Paylaşım Siteleri	34
1.5.5. Sosyal Etiketleme Siteleri	34
1.5.6. Wikiler	35
1.5.7. Podcastlar	36
1.5.8. Tartışma ve Paylaşma Forumları	36
1.5.9. Sanal Dünyalar	37
1.6. GELENEKSEL MEDYA SOSYAL MEDYA FARKI	37
1.7. TÜRKİYE'DE İNTERNET VE SOSYAL MEDYA	39
1.8. SOSYAL MEDYANIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI	40
1.8.1. Sosyal Medyanın Avantajları	40
1.8.2. Sosyal Medyanın Dezavantajları	41

İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

1. ARAŞTIRMANIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ	43
1.1. DEMOGRAFİK VERİLER	43
1.1.1. Katılımcıların Cinsiyeti	43
1.1.2. Katılımcıların Yaşı	43
1.1.3. Katılımcıların Medeni Durumu	44
1.1.4. Katılımcıların Eğitim Durumu	44
1.1.5. Katılımcıların Doğum Yeri	45
1.1.6. Katılımcıların Engel Durumu	45
1.2. SOSYAL MEDYA KAVRAMINA YÜKLENEN ANLAMLAR	46
1.3. SOSYAL MEDYADA KİMLİK SUNUMU	53
1.4. TERCİH EDİLEN SOSYAL MEDYA HESAPLARI	58
1.5. SOSYAL MEDYADA GEÇİRİLEN SÜRE VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ	59
1.6. SOSYAL MEDYAYI KULLANMA AMAÇLARI	64
1.7. SOSYAL MEDYADA ENGELLİLİK OLGUSU VE ENGELLİ BİREY OLMA	71
1.8. SOSYAL MEDYADA BİLGİYE ULAŞMA, ERİŞİLEBİLİRLİK	77
1.9. SOSYAL MEDYADA ENGELLİLERE YÖNELİK PROGRAM VE UYGULAMALAR	82
1.10. SOSYAL MEDYA VE SOSYALLEŞME OLGUSU	87
1.11. SOSYAL MEDYANIN OLUMLU YÖNLERİ	92
1.12. SOSYAL MEDYANIN OLUMSUZ YÖNLERİ	97
1.13. SOSYAL MEDYADA TAKİP EDİLEN GRUP VE TOPLULUKLAR	109

1.14. SOSYAL MEDYADA TAKİP EDİLEN STK, VAKIF, DERNEK, KURUM VE KURULUŞLAR	110
1.15. ENGELLİ BİREYLERİN TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMESİ ÖNÜNDEKİ SORUNLAR	111
1.16. ENGELLİ BİREYLERİN TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMESİ ÖNÜNDEKİ SORUNLARIN KALDIRILMASINDA SOSYAL MEDYANIN GÖREVİ	117
SONUÇ	128
ÖNERİLER	136
KAYNAKÇA	137
EKLER	141
Ek 1: Görüşme Formu:	141
Ek:2 SDÜ Etik Kurul Başkanlığı Etik Kurul Onay Belgesi	143
Ek: 3 SDÜ Personel Daire Başkanlığından Alınan İzin Belgesi	144
ÖZ GEÇMİŞ	145

KISALTMALAR DİZİNİ

ABD	: Amerika Birleşik Devletleri
ADLS	: Bakımsız Sayısal Abone Hattı
A.g.e.	: Adı Geçen Eser
A.g.m.	: Adı Geçen Makale
A.g.t.	: Adı Geçen Tez
BBS	: Bulletin Board System
BM	: Birleşmiş Milletler
BT	: Bilgi Teknolojilerindeki
C.	: Cilt
Çev.	: Çeviren
DİE	: Devlet İstatistik Enstitüsü
DSÖ	: Dünya Sağlık Örgütü
Ed.	: Editör(ler)
Kbps	: Kilobit Per Second
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü
ICF	: İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırılması
LSF	: Langue Des Signes Française
MÖ	: Milattan Önce
MP3	: Motion Pictures Experts Group
Pp.	: Page to Page
RSS	: Really Simple Syndication
ss.	: Sayfadan Sayfaya
S.	: Sayı
SDÜ	: Süleyman Demirel Üniversitesi
STK	: Sivil Toplum Kuruluşları
TC.	: Türkiye Cumhuriyeti
TDK	: Türk Dil Kurumu
vb.	: Ve Benzeri
v.d.	: Ve Diğerleri
WHO	: World Health Organization

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 1. Katılımcıların Cinsiyeti.....	43
Şekil 2. Katılımcıların Yaşı.....	43
Şekil 3. Katılımcıların Medeni Durumu.....	44
Şekil 4. Katılımcıların Eğitim Durumu.....	44
Şekil 5. Katılımcıların Doğum Yeri.....	45
Şekil 6. Katılımcıların Engel Durumu.....	45
Şekil 7. Sosyal Medya Kavramına Yüklenen Anlamlar.....	46
Şekil 8. Sosyal Medyada Kimlik Sunumu.....	53
Şekil 9. Tercih Edilen Sosyal Medya Hesapları.....	58
Şekil 10. Sosyal Medyada Geçirilen Süre ve Bağımlılık İlişkisi.....	59
Şekil 11. Sosyal Medyayı Kullanma Amaçları.....	64
Şekil 12. Sosyal Medyada Engellilik Olgusu ve Engelli Birey Olma.....	71
Şekil 13. Sosyal Medyada Bilgiye Ulaşma, Erişilebilirlik.....	77
Şekil 14. Sosyal Medyada Engellilere Yönelik Program ve Uygulamalar.....	82
Şekil 15. Sosyal Medya ve Sosyalleşme Olgusu.....	87
Şekil 16. Sosyal Medyanın Olumlu Yönleri.....	92
Şekil 17. Sosyal Medyada Takip Edilen Grup ve Topluluklar.....	109
Şekil 18. Sosyal Medyada Takip Edilen STK, Vakıf, Dernek, Kurum ve Kuruluşlar..	110

ÖNSÖZ

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 2002 yılında yaptığı araştırmanın verilerine göre ülkemizde 8,5 milyona yakın engelli birey bulunmaktadır. Bu sayı hastalık, kaza, doğum öncesi ve sonrası vb. nedenlerle giderek artmaktadır. Engelli bireylerin, toplum içinde sağlık, eğitim, istihdam, yoksulluk, dışlanma, ayrımcılık, sosyalleşememe vb. nedenlerden dolayı büyük sıkıntı yaşadığı bilinmektedir. Engelli bireyleri daha iyi anlamak için onların yaşadığı sıkıntıları paylaşmak, engellilik konusunda toplumsal farkındalığı arttırmak gerekmektedir. Engellileri topluma kazandırmak için engellilik bilincine sahip eğitilmiş bir toplumun olması gerekmektedir. Bu ve benzeri nedenlerden dolayı engelli kavramı ve engellilik olgusu sosyo-kültürel açıdan ele alınması, incelenmesi gerekmektedir.

Günümüzde teknolojinin hızla ilerlemesi iletişim alanında büyük gelişmelerin yaşanmasına neden olmuştur. Bu durum sosyal medya araçlarının ortaya çıkmasına, gelişmesine ve yaygınlaşmasına da etki etmiştir. Çağımızın en önemli iletişim araçlarından biri olarak görülen sosyal medya hesapları, hem engelli bireylerin hem de engelli olmayan bireylerin kullandığı popüler iletişim araçlarından biri olmuştur. Engelli bireylerin sosyal medya kullanmalarına yönelik yapılan bu çalışmada; engelli bireylerin sosyal medya kavramıyla ilgili görüşleri, kullanma amaçları, sosyalleşmelerine katkı sağlayıp/sağlamadığı ve genel anlamda engelli bireylerin sosyal medyadan beklentilerinin neler olduğu tespit edilmeye çalışılmıştır.

Araştırma sürecinde çalışmama gönüllü katılan, sorularıma içtenlikle cevaplayan, manevi desteklerini benden esirgemeyen tüm katılımcılara çok teşekkür ediyorum.

Araştırmanın her aşamasında, araştırma sürecini yakından takip eden, yoğun akademik çalışma temposunda bana zaman ayıran değerli hocam ve tez danışmanım Prof. Dr. Adem EFE'ye sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

Hayatımın her alanında, her koşulda yanımda olan, maddi ve manevi desteklerini esirgemeyen aileme sonsuz teşekkürlerimi sunuyorum.

GİRİŞ

Toplumla iç içe yaşamak ve kişilerle iletişim halinde olmak hayatın devamını sağlayan en önemli unsurlardan biridir. Sosyal hayatta birbirleriyle iletişim halinde olmayan bireyler, toplumdaki dışlanmışlık duygusu hissedeceği gibi, günlük hayatlarında da kendilerini yalnız hissedebilmektedirler. Yaşanan teknolojik gelişmelerin bireyleri fiziksel olarak birbirinden uzaklaştırdığı düşünülse bile, iletişim süreci açısından toplumun büyük çoğunluğunun sosyal medya araçlarını kullanarak iletişim kurmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu durum bireyleri teknoloji kanalı ile iletişim kurmaya teşvik etmekte ve yüz yüze iletişimin önemi giderek azaltmaktadır.¹

Web 2.0 teknolojisinin ortaya çıkışıyla gelişim gösteren sosyal medya, kullanıcılarına sunduğu kolaylıklar ve avantajlar nedeniyle geniş kitleler tarafından kullanılmaktadır. Sosyal medyada bilgi paylaşımı diğer kitle iletişim araçlarına göre daha özgür bir ortamda gerçekleşmektedir. Yeni medya çağının beraberinde getirdiği değişim ve dönüşüm sosyal paylaşım ağlarının önemini giderek artırarak alternatif yayın organlarının ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Geleneksel medyadan seslerini duyuramayan kitleler, sosyal medyayı kullanarak düşüncelerini, görüşlerini, fikirlerini özgürce aktarabilmektedirler.²

Sosyal hayatta engelli olmak, bireyin toplumsal yaşamını bağımsız ve kolay sürdürebilmesini sağlayabilecek sosyal ve kültürel engellemeler çerçevesinde kendini göstermektedir. Engelli veya özürlü birey olma kavramlarını medikal tanımlamalarının dışında, bu olguyu sosyal ve kültürel boyutlarıyla ele almak ve bu çerçevede bir tanım geliştirmek önemlidir. Bir başka ifadeyle bireyin herhangi bir nedenden dolayı (doğuştan, hastalık, kaza) kazandığı “normal” olarak belirlenen tıbbi tanımlamanın dışında farklı durumunun ve bu durumun yarattığı sıkıntılardan dolayı engellilik, sosyal ve kültürel bir zeminde ele alınmalıdır.³

¹ Ali Büyükaşlan - Ali Murat Kırık, *Sosyal Medya Araştırmaları 1 “Sosyalleşen Birey”*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2013, s. 155-156.

² Ali Büyükaşlan - Ali Murat Kırık, *Sosyal Medya Araştırmaları 2 “Sosyalleşen Olgular”*, Çizgi Kitabevi, Konya, 2015, s. 9-10.

³ Esra Burcu, *Türkiye’de Özürlü Birey Olma Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Hacettepe Üniversitesi Yayınları, Ankara, 2007, s. 1.

Engelli bireylerin sosyal medya kullanımıyla ilgili görüş ve düşüncelerinin ele alındığı bu çalışma; iki ana bölümden oluşmaktadır.

Araştırmanın birinci bölümünde: “*Kavramsal ve Kuramsal Çerçeve*” başlığı altında, sakatlık (Yeti yitimi) özürlülük ve engellilik kavramı, engellilik ve engel türleri, engelliliği açıklamada kullanılan modeller, engelliliği açıklamada kullanılan sosyolojik kuramlar, medya kavramı, sosyal medya kavramı ve tarihsel gelişimi, sosyal medya araçları, geleneksel medya ve sosyal medya farkı, sosyal medya ve Türkiye, sosyal medyanın avantajları ve dezavantajları, başlıkları teorik açıdan ele alınmıştır.

Araştırmanın ikinci bölümünde: “*Araştırmanın Bulguları ve Değerlendirilmesi*”, başlığı altında, engelli bireylerin sosyal medya kullanımı ile ilgili görüşleri, mülakat yolu ile elde edilen veriler doğrultusunda değerlendirilerek ve yorumlanarak analiz edilmiştir.

1. Araştırmanın Konusu

Araştırmanın konusu, Isparta ilinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi'nde kadrolu olarak çalışan engelli bireylerin sosyal medya kullanımı ile ilgili görüş ve düşüncelerinin ele alınmasıdır.

2. Araştırmanın Amacı ve Önemi

Engelli bireylerin günlük hayatta yaşadıkları dezavantajlı durumun bedenlerindeki yetersizlikten, hareket kısıtlılığından dolayı ortaya çıktığı bilinmektedir. Bütün bu olumsuzluklar bedensel özelliklerden kaynaklanıyor gibi gözükse de asıl sorunun toplumsal yaşamın engelsiz bireylere göre düzenlenmemesinin etkisinin de olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu durum engelli bireyleri eğitim, iş ve sosyalleşme vb. imkânlardan büyük ölçüde mahrum bırakmaktadır. Çağımızın en önemli iletişim araçlarından biri olarak kabul edilen sosyal medya, engelli ya da engelsiz tüm bireylerin hayatında önemli bir yere sahip olduğu bilinmektedir. Engelli bireylerin ev dışına çıkmadan, engelsiz bireylerin ise kolay kolay erişebildiği sosyal medya araçları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde ve sosyal ilişkilerinin artırılmasında iş, eğitim gibi imkânlara olanak sağladığı için önemli bir yer olarak görülmektedir. Dışarıdan durum bu şekilde değerlendirilse de engelli bireylerin sosyal medya aracılığıyla eğitim, işe alınma ve sosyalleşme vb. gibi konular tartışmaya açık konular olarak da görülmektedir.⁴

Araştırmanın amacı, engelli bireylerin sosyal medyadan beklentilerinin ne olduğunu, sosyal medyanın engelli bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlayıp sağlamadığını, engelli bireylerin bakış açıları ve yorumlarıyla sosyal medya kavramı ve kullanımının ortaya konulmaya çalışılmasıdır.

⁴ Esra Köten-Barış Erdoğan, *Engelli Gençler, Sosyal Dışlanma ve İnternet*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, 2014, s. 34.

3. Araştırmanın Temel Problemi

Engelli bireylerin sosyal medya kullanımıyla ilgili görüş ve düşüncelerinin ele alındığı bu çalışmada, engelli bireylerin sosyal medyaya yüklediği anlamlar, sosyal medyanın engelli bireylerde bıraktığı olumlu ya da olumsuz izlenimler, yaşadıkları deneyimler, kullanma amaçları, sosyal medyadan beklentilerinin neler olduğudur.

3.1. Araştırmanın Alt Problemleri

1. Araştırmaya katılan engelli bireylerin demografik ve sosyal özellikleri nedir?
2. Engelli bireyler, sosyal medya kavramını nasıl tanımlıyor?
3. Engelli bireyler, sosyal medyada kimlik sunumunu nasıl yapıyor?
4. Engeli bireyler, sosyal medyayı ne kadar aktif kullanıyor?
5. Engelli bireyler, sosyal medyada engelli birey olmayı ve engellilik olgusunu nasıl değerlendiriyor?
6. Engelli bireyler daha çok hangi amaçlar için sosyal medyayı kullanıyor?
7. Sosyal medya, engellilerin sosyalleşmesine ne kadar katkı sağlıyor?
8. Engelli bireylerin bakış açısıyla sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?
9. Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önünde sorun/sorunlar var mıdır? Bu sorunların giderilmesinde sosyal medyanın görevi ne olmalıdır?

4. Araştırmanın Kapsam ve Sınırlılıkları

Bu çalışma, Isparta ilinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi'nde kadrolu olarak çalışan engelli personeli kapsamaktadır. Süleyman Demirel Üniversitesi'nde sisteme kayıtlı 35 engelli personel bulunmaktadır. Sistemde kayıtlı olmayan kaza, hastalık vb. nedenlerle sonradan engelli olan memur ve sürekli işçi kadrosunda çalışan engelli personelde bulunmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu 25 kişi ile sınırlandırılmıştır. Araştırmanın yapılacağı süre 2018-2019 yılları ile sınırlıdır.

5. Araştırmanın Yöntemi

Çalışmada, nitel araştırma yöntemi kullanılmıştır. Nitel araştırmada varsayımlar gerçeklik ilkesi esas alınarak oluşturulmaktadır. Asıl olan çalışılan durumdur. Nitel araştırmada değişkenler karmaşık ve iç içe geçmiştir ve bunlar arasında ilişkiyi ölçmek genellikle zor olmaktadır. Araştırmacı, olay ve olguları yakından izleyerek ve katılımcı bir tavır geliştirmektedir. Nitel araştırmada amaç, derinlemesine betimleme yapabilme, verileri yorumlama ve araştırmaya katılan bireylerin bakış açılarını anlamadır. Nitel araştırmada yaklaşım, kuram ve denence ile son bulmaktadır. Araştırma kendi bütünlüğü içinde doğal olmaktadır. Araştırmacının kendisinin veri toplama aracı olması, çokluluk ve farklılık arayışı içinde verinin, derinliğini ve zenginliği içinde betimlemesine olanak sağlamaktadır. Bu durum araştırmacının rolünü belirleyerek, olay ve olgulara dahil olmasını sağlayarak, öznel bakış açısı geliştirmesine de olanak sağlamaktadır.⁵

6. Araştırmanın Deseni

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin, fenomenoloji (olgubilim) araştırma desenine uygun olarak çalışılmıştır. Olgubilim deseni, toplumsal hayatta farkında olduğumuz fakat derinlemesine ve ayrıntılı bir fikre sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çok değişik şekillerde karşımıza çıkabilmektedirler. Olgularla günlük hayatta karşılaşmıyor olmamız, onları yakından ya da uzaktan tanıyor olmamız, olguları tam olarak anladığımız anlamına gelmemektedir. Bireylere ve toplumlara tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalar için fenomenoloji (olgubilim) uygun bir araştırma ortamı oluşturmaktadır.⁶

7. Araştırmanın Çalışma Grubu

Bu araştırma, Isparta ilinde bulunan Süleyman Demirel Üniversitesi'nde çalışan engelli personellerin görüşleri doğrultusunda gerçekleştirilmiştir. Süleyman Demirel

⁵ C. Glesne – A. Peskin, *Becoming Qualitative Researchers: An Introduction*, White Plains, NY: Longman, 1992, Aktaran: Ali Yıldırım – Hasan Şimşek.

⁶ Ali Yıldırım-Hasan Şimşek, *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Seçkin Yayıncılık, 2016, Ankara, s. 69.

Üniversitesi Personel Daire Başkanlığı sistemine kayıtlı engelli personel sayısı 35'dir. Bu sayının dışında çeşitli nedenlerden dolayı (hastalık, kaza vb.) sonradan engelli olan ve sisteme kayıtlı olmayan engelli personelde bulunmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu oluşturulurken, sisteme kayıtlı olan ya da olmayan engelli personelin, kendi istek ve rızası göz önünde bulundurularak, araştırma yapmaya istekli kişilerle görüşülmüştür. Görüşme yapılmadan önce kişilerle yer ve zaman konusunda bilgi alışverişinde bulunarak onların istediği uygun bir ortamda görüşme gerçekleştirilmiştir.

8. Araştırmanın Veri Toplama Tekniği

Bu araştırmada nitel araştırma yönteminin araştırma desenlerinden biri olan fenomenoloji (olgubilim) desenine uygun olarak çalışılmıştır. Veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Derinlemesine görüşme tekniği, araştırmacı tarafından önceden oluşturulmuş soru formlarıyla uygulanmıştır. Araştırmaya katılan bireyler, ses kayıt cihazına olumlu bakmadıkları, istemedikleri için sorulara verilen cevaplar, yapılan yorumlar ve bireylerin duygu durumunu yansıtan ifadeler, araştırmacı tarafından yazılmıştır. Görüşmeye katılanların kimliklerinin saklı kalması konusunda gerekli hassasiyet gösterilerek, katılımcıların sıralamasını belirtmek için katılımcı kısaltması "K", cinsiyeti belirtmek için kadın kısaltması "K", erkek kısaltması "E" olarak yazılmıştır. Örnek: Katılımcı 1=Kadın (K: 1=K), Katılımcı 2=Erkek (K: 2=E)

9. Araştırmanın Pilot Uygulaması

Araştırmaya başlamadan önce, Süleyman Demirel Üniversitesinde çalışan 5 engelli bireyle, önceden hazırlanan yapılandırılmış sorularla pilot çalışması yapılmıştır. Katılımcılar, mülakat sorularını anlaşılır ve açık bulduklarını ifade etmişlerdir. Araştırmacı tarafından, engelli bireylere sorularla ilgili bir rahatsızlık duyup duymadıkları ya da cevaplamak istemedikleri soru ya da soruların olup olmadığı konusunda yorum yapılması, görüş alışverişinde bulunulması istenmiştir. Sorularla ilgili olumsuz herhangi bir yorumla karşılaşılmamıştır. Mülakat sorularıyla ilgili herhangi bir değişiklik yapılmamıştır. Katılımcılara toplamda 30 soru sorulmuştur.

10. Araştırma Etiği

- Araştırmacı, görüşmeye başlamadan önce kendisini tanıtarak, araştırmayı ne için ve hangi amaçla yapacağını, görüşmeciye araştırma hakkında ön bilgi vermiştir. Ayrıca sorulacak sorularla ilgili ön bilgilendirme yapılmıştır. Görüşme kişilerin kendi rızasıyla ve gönüllü olarak katılması ile gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara, verdiklerin cevapların nasıl analiz edileceği konusunda bilgilendirme yapılmıştır.
- Araştırmada, gizlilik, özel hayata saygı dikkate alınarak katılımcıların kimliklerinin açığa çıkarılmamasına özen gösterilmiştir. Bu nedenle görüşülen kişilerin mülakat sorularına verdikleri cevaplar analiz edilirken, katılımcıların kimlikleri açıklanmamış, katılımcıların sıralamasını belirtmek için katılımcı kısaltması “K”, cinsiyeti belirtmek için kadın kısaltması “K”, erkek kısaltması “E” olarak yazılmıştır. Örnek: Katılımcı 1=Kadın (K: 1=K), Katılımcı 2= Erkek (K: 2=E)
- Görüşme soruları hazırlanırken, katılımcıları rahatsız edecek şekilde hazırlanmamasına özen gösterilmiştir.
- Araştırmada gerçeklik ilkesi esas alınarak elde edilen verilere sadık kalınarak, katılımcıların duygu ve düşünceleri aynen aktarılmıştır.
- Araştırma sonuçları herkesin faydalanması amacıyla kitap ve makale olarak yayımlanması planlanmaktadır.

11. Literatür İncelemesi

Türkiye’de engellilik ve sosyal medya olgusu farkı disiplinler açısından ele alınıp değerlendirilmiştir. Literatürde öne çıkan çalışmalar:

Fatoş Subaşıoğlu’nun (2000) “*Engellilerin İnternet’e Erişimi Üzerine*”

Erdem Acır’ın (2008) “*İnternet’in Türk Toplumunun İletişimdeki Rolü: Facebook’taki Türkiye*”

Aslı Toplu’nun (2009) “*Sosyal Dışlanma Perspektifinde Türkiye’de Özürlü İstihdamı*”

Eyüp Satıl’ın (2011) “*Yeni Medya ve Sosyalleşme*”

Gülsüm Kaymak'ın (2012) *Sanal Topluluklardaki Sosyal Ağlarda Sosyalleşme ve Güven Sorunsalı Ereğli Örneği*

Tuba Nur Şimşek'in (2012) *“Modern Kent Toplumunda Facebook ile Yalnızlaşan Gençlik: İstanbul Üniversitesi Örneği”*

Yeliz Kuşay'ın (2013) *“Sosyal Medya Ortamı Olarak Facebook'un çekiciliği ve Ergenlerde Bağımlılık Düzeyi”*

Kenan İli'nin (2013) *“Sosyal Medya Ortam ve Araçlarının Öğrenci Davranışlarına Etkisi (Gaziçiftliği Anadolu Lisesi Örneği)”*

Esra Köten ve Barış Erdoğan'ın (2014) *“Sanaldan Gerçeğe Ağlara Tutunmak: Engelli Gençlerin Facebook'da Sosyalleşme Deneyimleri”*

Esra Burcu'nun (2015) *“Türkiye'de Yeni Bir Alan: 'Engellilik Sosyolojisi' ve Gelişimi”*

Yusuf Genç'in (2015) *“Engellilerin Sosyal Sorunları ve Beklentileri”*

Abdullah Bedir'in (2016) *“Sosyal Medya Kullanımının Üniversite Öğrencilerinin Akademik Başarılarına ve Tutumlarına Etkisi”*

Mert Can Mahmutoğlu'nun (2016) *“Suskunluk Sarmalı Bağlamında Y Kuşağının Sosyal Medya Kullanımı”*

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMANIN KAVRAMSAL VE KURAMSAL ÇERÇEVESİ

1.1. ARAŞTIRMANIN TEMEL KAVRAMLARI

1.1.1. Sakatlık (Yeti Yitimi) / Özürlülük ve Engellilik

Sakatlık, Dünyada ve ülkemizde yaygın olarak kullanılan bir kavramdır. Bir şeyi yapabilme yetisine sahip olmanın aksine, bu durumdan mahrum kalmak anlamına gelmektedir. Günlük dilde, yeti yitimi olan insanları sakat olarak nitelendirmek, bedensel ve zihinsel açıdan anormal ölçüde eksik ya da yetersiz olduklarını ifade etmek için kullanılmakta, aynı zamanda normal insanlar gibi herhangi bir faaliyete katılamayan insan grubu olarak da görülmektedir.⁷

Sakatlık, bir duyu eksikliği ya da fiziksel, zihinsel bir yeti yitiminden ziyade bu farklılığı toplumun nasıl algıladığı ve ne şekilde inşa ettiğini ifade eden bir kavram olarak kullanılmaktadır. Yeti yitimi, fiziksel gerçekliğe sahip bir kavram olarak ifade edilirken, sakatlık kavramı toplumsal yapı tarafından inşa edilmektedir.⁸

Dünyada ve ülkemizde uzun yıllar, engelli ve özürlü kavramları üzerine görüş birliğine varılan bir tanım yapılmaya çalışılmış, fakat zaman ve kültürel farklılıklar nedeniyle ülkeler arasında hatta aynı ülke içinde farklı tanımlamaların yapıldığı görülmektedir.⁹

Türk Dil Kurumu (TDK), engelli kavramını, “engeli olan, manialı, vücudunda eksik veya kusuru olan” diye tanımlar.¹⁰ Özürlü kavramını ise “özürlü olan, engelli” olarak tanımlar.¹¹

Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat, özürlülüğü, “doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenle bedensel, zihinsel, ruhsal, duyusal ve sosyal yeteneklerini çeşitli

⁷ Carol Thomas, “Sakatlık Kuramı: Kilit Fikirler, Meseleler ve Düşünürler, içinde: *Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak Derleyenler Dikmen Bezzet vd.*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 31.

⁸ David L. Braddock - Susan L. Parish, “Sakatlığın Kurumsal Tarihi”, *a.g.e.*, 2011, s. 101.

⁹ Özge Özgür SAYAR vd., *Özürlülerle Toplumsal Bütünleşmeye Bir Adım*, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını, Ankara, 2008, s.1.

¹⁰ Türk Dil Kurumu (TDK), *Türkçe Sözlük*, 2011, s. 800.

¹¹ Türk Dil Kurumu (TDK), *Türkçe Sözlük*, 2011, s. 1872.

derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük gereksinimlerini karşılama güçlüğü olan ve korunma, bakım, rehabilitasyon, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi” olarak tanımlar.¹²

Uluslararası Çalışma Örgütü (ILO) engellileri ifade etmek için “sakat” kavramını kullanmış ve bu kavramı şöyle ifade etmiştir. “Sakat, uygun bir iş temini, muhafazası ve işinde ilerlemesi hususundaki beklentileri, kabul edilmiş fiziksel veya zihinsel bir özür sonucu önemli ölçüde azalmış olan bireyi ifade eder”¹³

Birleşmiş Milletler (BM) Örgütü’nün 9 Aralık 1975 tarih ve 3447 sayılı kararı ile “Özürlü Kişilerin Haklarına Dair Bildiri” de “özürlü kişi” şu şekilde tanımlanmıştır. “Fiziksel ve zihinsel yeteneklerinde doğuştan veya sonradan meydana gelen yoksunlukların sonucu olarak, kısmen veya tamamen, kendi başına normal ve/veya sosyal yaşamını yaşamayan kişileri” ifade eder.¹⁴

Dünya Sağlık Örgütü (World Health Organization-WHO, 2001) tarafından yapılan uluslararası yetersizlik, özürlülük ve engellilik sınıflandırması dünyada pek çok ülkede geniş kapsamlı olarak kullanılmaktadır. Kullanılan tanımlar üç başlıkta toplanmıştır;¹⁵

Yetersizlik (Impairment) : Psikolojik, fizyolojik veya anatomik yapının fonksiyon kaybı ya da normalden sapması durumudur. Organ seviyesindeki bozuklukları ifade eder.

Özürlülük (Disability) : Sağlığın bozulması sonucu oluşan yetersizlikten dolayı herhangi bir yeteneğin normal kabul edilen bir kişiye göre azalması veya kaybedilmesidir. Bireysel düzeydeki bozuklukları ifade eder.

Engellilik (Handicap) : Yetersizlik veya özürlülük nedeniyle, kişinin yaş, cinsiyet, sosyal ve kültürel durumuna göre normal kabul edilen yaşantısını yerine getirememesi durumudur.¹⁶

¹² T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, *Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları, Ankara, 2010, s. 1.

¹³ 159 Sayılı ILO Sözleşmesi

¹⁴ Sayar, *a.g.e.*, s. 1-2.

¹⁵ Sayar, *a.g.e.*, s. 2.

¹⁶ Sayar, *a.g.e.*, s. 3

1.1.2. Engellilik ve Engel Türleri

Engelli ya da engellilik durumu, bireyin doğuştan veya sonradan herhangi bir nedenden dolayı, bedensel, zihinsel, ruhsal, duyuşsal ve sosyal yeteneklerini çeşitli derecelerde kaybetmesi nedeniyle toplumsal yaşama uyum sağlama ve günlük ihtiyaçlarını karşılamada güçlük yaşama veya bunları yerine getirememesi durumunu ifade etmektedir. Engelli birey, korunma, bakım, iyileştirme, danışmanlık ve destek hizmetlerine ihtiyaç duyan kişi olarak tanımlanmaktadır.¹⁷ Engel türleri altı başlık altında ele alınmıştır. Bunlar;

1.1.2.1 Ortopedik (Bedensel) Engelli

Herhangi bir nedenden dolayı, bir organını veya fonksiyonunu kaybetmiş, kemik, eklem ve kaslarında normal dışı durumlar meydana gelmesinden dolayı motor gelişim alanında yetersizliği olan özür grubudur.¹⁸ Kas ve iskelet sisteminde yetersizlik, eksiklik ve fonksiyon kaybı olan kişidir. El, kol, ayak, bacak, parmak ve omurgalarında, kısalık, eksiklik, fazlalık, yokluk, hareket kısıtlılığı, şekil bozukluğu, kas güçsüzlüğü, kemik hastalığı olanlar, felçliler, Serebral Palsi, spastikler ve spina bifida hastalığı olanlar bu gruba girmektedir.¹⁹

Ortopedik engelli birey, bütün tedavi ve düzeltmelere rağmen sosyal yaşamında ve çalışma hayatında, iskelet, sinir sistemi, kas ve eklemlerindeki yetersizlik nedeniyle yeterince faydalanamayabilir, kısacası bu durum, bireyin tüm yaşantısını olumsuz yönde etkileyebilmektedir.²⁰

¹⁷ Yusuf Uzun vd., “Konya İli Seydişehir İlçesinde Yaşayan Engellilere Ait Verilerin Veri Madenciliği Metodu İle Analizi”, *Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı) içinde*, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2014, s. 93.

¹⁸ Kenan Okan-Nevzer Okan, *Evimizdeki Engelli (Ana-Baba El Kitabı)*, Milli Eğitim Sağlık Eğitimi Vakfı Yayınları, Ankara, 2006, s. 16-17.

¹⁹ DİE, a.g.e., 2002, s. x.

²⁰ Adem EFE, “Engelli Çocuk ve Ailelerinin Sorunlarının Belirlenmesi ve Bunların Çözümünde Dinin Rolü” (Isparta Spastik Çocuklar Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Örneği), *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SDÜİFD)*, 2006, S. 16, s. 171.

1.1.2.2. Görme Engelli

Yasal olarak, gören gözün olağan görme gücünün onda birine yani 20/200'lük görme keskinliğine veya daha azına sahip olan ya da görme açısı yirmi dereceyi aşmayan kişilere görme engelli denilmektedir. 20/200'lük anlamı, görme yetersizliğine sahip kişinin 60 cm'den görebildiğini, normal görme gücüne sahip kişinin ise 6 metreden görebilmesidir.²¹ Tek veya her iki gözünde tam veya kısmi görme kaybı veya bozukluğu olan kişidir. Görme kaybıyla birlikte göz protezi kullananlar, renk körlüğü (tavukkarası) olanlar bu engel grubu içine girer.²²

1.1.2.3. İşitme Engelli

İşitme durumu, sesin var olması, kulağa ulaşması ve insan kulağının alabileceği sınırlar içinde olmasına aynı zamanda işitme yolu aracılığıyla yani dış, orta ve iç kulak bölümlerini aşarak beyne ulaşması ve beynin işitme merkezinde algılanmasına bağlı olarak gerçekleşmektedir.²³ İşitme engelli, doğum öncesi, doğum sırası veya doğumdan sonrasında işitme duyu organının fonksiyonlarında çeşitli derecelerde meydana gelen duyu noksanlığına bağlı olarak; bireyin uyarıldığında sesleri beyne iletmesini, dil edinmesini, eğitimini ve gelişimini, özellikle iletimdeki görevlerini yerine getirmesini engellemiş kişi olarak ifade edilmektedir.²⁴ Tek veya her iki kulağında tam veya kısmi işitme kaybı olan kişidir. İşitme cihazı kullananlar da bu gruba dahil edilmektedir.²⁵

1.1.2.4. Dil ve Konuşma Engelli

Çeşitli nedenlerden dolayı konuşamayan veya konuşmanın hızında, akıcılığında, ifadesinde aksaklık, bozukluk olan ve ses bozukluğu olan kişidir. Duyduğu halde konuşamayan, gırtlığı alınanlar, konuşmak için alet kullananlar, kekemeler, afazi, dil-dudak, damak-çene yapısında bozukluk olanlar bu gruba girmektedir.²⁶

²¹ Okan, *a.g.e.*, 2006, s. 68.

²² T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*, Ankara, 2004, s. x.

²³ İskender Özgür, *Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*, Karahan Kitabevi, Adana, 2008, s. 63.

²⁴ Okan, *a.g.e.*, 2006, s. 16.

²⁵ DİE, *a.g.e.*, 2004, s. x.

²⁶ DİE, *a.g.e.*, 2004, s. x.

1.1.2.5. Zihinsel Engelli

Zekâ, kavram olarak, doğuştan var olan ve hayatımız boyunca tecrübelerimizle gelişim gösteren, problem çözme ve muhakeme gücü olarak tanımlanmaktadır. İnsanoğlu sahip olduğu bu güçle kendisini ve çevresini anlar, olayları muhakeme ederek, sonuçlar çıkarır ve hayatını devam ettirir. Zihinsel engellilik, doğum öncesi, doğum sırasında ya da doğum sonrasında çeşitli nedenlerden dolayı, genel zihinsel işlevlerde normal durumun çok ötesinde önemli derecede zekâ geriliği ve bunun yanı sıra uyumsuz davranışlarda yetersizlik gösterme durumu olarak ifade edilmektedir.²⁷ Organik, psikolojik, sosyal ve çevresel nedenlerden dolayı ve bunlara bağlı olarak zekâ fonksiyonlarının normalin altında çıkması, öğrenme ve sosyal hayata uyum sağlayan davranışlarda bozukluğun görülmesi ve bu davranışların daha çok gelişim dönemi içinde ortaya çıkmasıdır.²⁸ Çeşitli derecelerde zihinsel yetersizliği olan kişidir. Zekâ geriliği olanlar (mental retardasyon), Down Sendromu, Fenilketonuri (zeka geriliğine yol açmışsa) bu gruba girer.²⁹

1.1.2.6. Süreğen Hastalıklar

Beynin doğum öncesi, doğum sırası ve doğumdan sonra bebeklik ve çocukluk döneminde çeşitli sebeplerden dolayı hasara uğramasından dolayı, nörolojik adalelerinin, özel ve genel duyu organlarının, mental ve emosyonel sistemlerinin içinde bulunduğu bir hastalık kombinasyonudur.³⁰ Bireyin çalışma kapasitesi ve fonksiyonlarının engellenmesine sebep olan, devamlı bakım ve tedavi gerektiren hastalıklardır. (Kan hastalıkları, kalp-damar hastalıkları, solunum sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları, idrar yolları ve üreme organı hastalıkları, cilt ve deri hastalıkları, kanserler, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, HIV.)³¹

²⁷ Mustafa Öztürk, *Hayata Renk Katanlar "Engelli Grupları"*, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları, Ağrı, 2013, s. 28.

²⁸ Okan, *a.g.e.*, 2006, s. 17.

²⁹ DİE, *a.g.e.*, 2004, s. x.

³⁰ Okan, *a.g.e.*, 2006, s. 17.

³¹ Yener Şişman vd., *Özürlülerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Türkiye'de Bu Bağlamda Uygulanan Sosyal Politikaların Genel Bir Değerlendirmesi –Kota Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Bir Eskişehir Örneği*, Anadolu Üniversitesi Yayınları, Eskişehir, 2011, s. 5.

1.2. ENGELLİĞİ AÇIKLAMADA KULLANILAN MODELLER

Dünya Sağlık Örgütü'nün (DSÖ) yaptığı araştırma sonuçlarına göre dünya nüfusunun %10'nun engelli kişilerden oluştuğu tahmin edilmektedir. Buna göre, dünyada 650 milyon ülkemizde ise yaklaşık 8,5 milyondan fazla insan engelli olarak yaşamını sürdürmektedir. Engelli bireyler, engelli olmayanlarla karşılaştırıldığında olumsuz sağlık koşulları, yoksulluk, eğitim, istihdam, sosyal yaşama katılım kısıtlılıkları, sosyal dışlanma, ayrımcılık ve negatif tutumlarla daha fazla karşı karşıya kaldıkları için yaşam kaliteleri de oldukça düşmektedir. Engelliliği önlemek için yapılan araştırmalar, programlar engelliliğin önlenmesine katkıda bulursa da, nüfusun giderek yaşlanması, küreselleşme, kentleşme, özellikle az gelişmiş ülkeleri etkileyen yoksulluk olgusu engelli sayısının her geçen gün artmasına sebep olmaktadır. Engellilik, hem sayısal olarak hem de içinde buldukları olumsuz koşullar nedeniyle de toplumun önemli bir bölümünü etkileyen bir olgu olmuştur. Bu nedenlerden dolayı engelli bireyler, her zaman toplum içinde farklı bir yerde tutulan, özel politikaların üretilmesi gereken bir grup olarak görülmüştür. Toplumların engelli kişilere yönelik yaklaşım biçimleri, tarihsel gelişim sürecinde çeşitli aşamalardan geçerek, farklı modeller ve başlıklar altında engellilik, açıklanmaya çalışılmıştır.³² Engelliliği açıklamada kullanılan modeller dört başlık altında toplanmıştır.

1.2.1. Geleneksel (Ahlaki) Model

Geleneksel (Ahlaki) model, genel ifadeyle, engelliliğin ahlaki çöküntüden beslendiğine, insanın içindeki şeytanın ahlaksızlığın dışı vurumu olduğuna işaret eder. Bu düşünce sisteminin hakim olduğu toplumlarda engelli bireyler ve aileleri büyük utanç yaşamaya başlamışlardır. Suçlanan ve damgalanan bireyler, uğradıkları fiziki, ruhsal, duygusal şiddetle birlikte toplumsal hayattan dışlanmakta ve ötekileştirilmektedir. Dünyada pek çok kültürde engelli bireylerin karşılaştığı söz konusu durumlar 21. Yüzyıla kadar farklı seviyelerde olsa da varlığını sürdürmüştür.³³ Bu modelde engellilik durumu, dini ve ruhani temellere dayandırılarak, engellilik, şeytani güçler, büyücülük, cadılık gibi kavramlarla açıklanmaya çalışılmış, bu durumun

³² Selma Çalık, "Özürlülüğün Değerlendirilmesinde Mevcut Uygulama ve Yaşanan Sorunlar Işığında Yöntem Arayışı", içinde: *ICF İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlığın Uluslararası Sınıflandırması Sisteminin Uyarlanması Eğitimcilerin Eğitimi*, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını, 2008, s. 24.

³³ Serhat Özgökçeler-Yusuf Alper, "Özürlüler Kanunu'nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi", *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, 2010, C. 1, S. 1, s. 37.

engelli kişilere tanrı tarafından verilen bir ceza veya lütuf olarak görülmüştür. Ayrıca insanların ahlak dışı yaşama biçimlerinin bir sonucu olarak da değerlendirilmiştir. Geleneksel (Ahlaki) model, daha çok Ortaçağ düşünce sistemini yansıtan bir düşünce yapısına sahiptir.³⁴

1.2.2. Tıbbi (Medikal) Model

Tıbbi engellilik modeli, engelliliği, uygun nitelikleri taşıyan ve gerekli mesleki özelliklere sahip uzman kişilerin müdahalesi gereken bir durum olarak görmektedir. Engelli bireylerin özel olduğunu ya da herkesten farklı olduğunu öne sürmektedir. Engellileri ve ailelerini kendilerini doğrudan ilgilendiren konular hakkında danışmaya ihtiyacı duyulmayan edilgen bakıcı olarak ve hasta olarak görmektedir. Bireylerin yetersizliklerine vurgu yaparak, az da olsa var olan yeterliliklerini önemsememektedir.³⁵ Engelliliği anlamaya özgü temel yaklaşım, medikal modelden ortaya çıkmıştır. Medikal model, tüm engellileri aynı kategori içine alarak, hastalık gibi nedenlerden kaynaklanan fizyolojik bozuklukların bir sonucu olarak görmektedir.³⁶ Tıbbi (Medikal) model, engelliliği bireysel bozukluklara ve biyolojiye bağlı olarak açıklamaktadır.³⁷ Medikal modelde, tüm engelli bireyler otomatik olarak “kısıtlı” görülmüştür. “Kısıtlılık” anlayışının oluşmasında Dünya Sağlık Örgütü’nün payı ve etkisi büyüktür. Dünya Sağlık Örgütüne göre engelli tanımı, “bir insanın normalde yapabileceği herhangi bir etkinliği yerine getirme becerisinin (bozukluğun bir sonucu olarak) olmayışı veya sınırlı oluşu” dur. Farklı eleştiriler alan bu tanımlama, bozukluğa vurgu yaparak, günlük aktiviteleri yerine getirmedeki engelleyişi vurgulayarak, engelliliği bireysel patolojiye indirgemektedir. Buna bağlı olarak da engelli bireylerden patolojik durumlarına uyum sağlanması beklenmektedir.³⁸

³⁴ Çalık, *a.g.e.*, 2008, s. 24.

³⁵ Tony Bilton vd., *Sosyoloji*, Siyasal Kitabevi, Ankara, 2008, s. 89.

³⁶ Çiğdem Arıkan, *Türkiye’de Görme Özürlü Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri*, Körler Federasyonu Yayını, Ankara, 2001, s. 22.

³⁷ Romel W. Mackelprang-Salgsiver Richard O., “People With Disabilities and Social Work: Historical and Contemporary Issues”, *Social Work*”, 1996, C. 41, S. 1, s. 7-14.

³⁸ Arıkan, *a.g.e.*, s. 22.

1.2.3. Sosyal Model

Sosyal model, medikal modelin engellilik olgusunu açıklamadaki yetersizliklerinin giderek artması sonucu ortaya çıkmıştır.³⁹ Sosyal modelin ana iddiası, engelliliğin toplumsal olarak yapılandırılmış olması ve çeşitli bozuklukları olan insanlara dayatılmasıdır. Başka bir ifadeyle anlatılmak istenirse toplumun “normalizasyon” kavramını saplantıya dönüştürdüğü ve engelli bireyler üzerinde baskı yarattığı ileri sürülmektedir. Bu durum, engelli bireyin benimsemek ve uyum sağlamak zorunda olduğu “bireysel trajedi” olarak engellilere kabul ettirilmeye çalışılmaktadır.⁴⁰

Sosyal modelin ortaya çıkmasında etkili olan bir diğer faktörde, İkinci Dünya Savaşından sonra işgücü ihtiyacının artmasıdır. Engelli bireylerinde işgücüne katılmaları için harcanan çaba ve insan hakları konusundaki gelişmelerin sonucu olarak, engelli bireylerin de toplum içinde kendilerine yer bulma arayışına girdikleri bir dönem başlamıştır. Bu arayışlar sosyal modelin ortaya çıkmasına neden olmuştur. Sosyal modelde engellilik, bireysel bir trajedinin veya sağlık sorunun ötesinde sosyal bir yapı olarak görülmektedir. Sorununun bireyde olmadığını, fiziksel ve sosyal çevrenin yarattığı engellerden kaynakladığını ifade eder. Bir başka şekilde anlatılmak istenirse, engellilik, bireyin sosyal ve fiziksel çevre ile etkileşiminin sonucunda ortaya çıkar. Konunun merkezinde birey değil, fiziksel ve sosyal çevredeki engeller vardır. Sosyal model soruna tıbbi açıdan değil, sosyal ve ekonomik katılım odaklı olarak bakar. Sonuç olarak da engellilerin ihtiyaçlarını en iyi biz biliriz, en iyi biz çözüm üretiriz anlayışı yerine engelli bireylerinde görüş ve deneyimlerine saygı göstererek bu doğrultuda karar alma yaklaşımını benimsemiştir. Engelliliğin, iyileştirilmesi gereken bir sağlık sorunu olmaktan çok, evrensel düzeyde bir kavram olması ve insan çeşitliliğinin bir parçası olarak görülmesidir.⁴¹

³⁹ Arıkan, *a.g.e.*, s. 23.

⁴⁰ Michael Oliver, *Social Work With Disabled People*, MacMillan, London, 1992, s. 24., Aktaran: Çiğdem Arıkan

⁴¹ Çalık, *a.g.e.*, 2008, s. 25.

1.2.4. İnsan Hakları Modeli

Dünyada engellilik olgusunun insan hakları yaklaşımında ele alınması, diğer toplumsal olaylarda olduğu gibi 1980 yılı sonrasına tekabül etmektedir.⁴² İnsan hakları modeli, 21. Yüzyılın ilk insan hakları belgesi olarak kabul edilen “Birleşmiş Milletler Özürlü Kişilerin Hakları Sözleşmesi” ile birlikte engelli haklarını somutlaştırmıştır. Özürlü Kişilerin Hakları Sözleşmesinin temel amacı, engellilerin tüm insan hak ve temel özgürlüklerinden tam ve eşit bir şekilde yararlanılmasını sağlamak, buna teşvik etmek, korumak ve doğuştan sahip oldukları onura saygıyı artırarak, güçlendirmektir. Bu sözleşmeyle birlikte engelli bireylerin korunması, desteklenmesi, ihtiyaçlarının karşılanması, yardım edilmesi gibi kavramlar yerine, engelli bireylerin tam ve eşit katılımı, özellikle de insan hakları ön plana çıkarılmıştır. Burada korunması gereken engelli birey değil, engelli bireyin sahip olması gereken insan haklarıdır.⁴³ Sözleşmeye göre “özürlülük, özürlü olmayan bireyler ile eşit temelde topluma tam ve etkin katılımı sınırlayan tutumlar ve çevresel engellerin arasındaki etkileşim sonucunda ortaya çıkmaktadır. Özürlü kavramı ise “diğer bireylerle eşit koşullar altında, topluma tam ve etkin bir şekilde katılımlarının önünde engel teşkil eden uzun süreli fiziksel, zihinsel, düşünsel ya da algısal bozukluğu içermektedir.”⁴⁴

“Sözleşmenin dayandığı ilkeler şunlardır;

- a) Kendi seçimlerini yapma özgürlükleri ve bağımsızlıklarını da kapsayacak şekilde, kişilerin varlıklarına içkin olan insanlık onuru ve bireysel özerkliklerine saygı gösterilmesi;
- b) Ayrımcılık yapılmaması;
- c) Özürlülerin topluma tam ve etkin katılımlarının sağlanması;
- d) Farklılıklara saygı gösterilmesi ve özürlülerin insan çeşitliliğinin ve insanlığın bir parçası olarak kabul edilmesi;
- e) Fırsat eşitliği;
- f) Erişilebilirlik/ulaşılabilirlik;
- g) Kadın ve erkek arasında eşitlik;

⁴² Nejla Okur-Fatma Erbil Erdugan, “Sosyal Haklar ve Özürlüler: Özürlülük Modelleri Bağlamında Tarihsel Bir Değerlendirme”, <http://sosyalhaklar.net/2010/bildiri/okur.pdf> (Erişim Tarihi: 15.10.2017).

⁴³ Çalık, *a.g.e.*, 2008, s. 26.

⁴⁴ Birleşmiş Milletler Özürlü Kişilerin Hakları Sözleşmesi.

h) Özürlü çocukların gelişim kapasitesine ve kendi kimliklerini koruyabilme haklarına saygı duyulması.”⁴⁵

1.3. ENGELLİLİĞİ AÇIKLAMADA KULLANILAN SOSYOLOJİK KURAMLAR

1.3.1. Yapısal-İşlevselci Yaklaşım

Auguste Comte, Herbert Spencer ve Emile Durkheim gibi sosyologlar tarafından düşünce sistemlerinin temelleri atılan ve gelişim gösteren işlevselci bakış açısı, Amerika’da Talcot Parsons ve Robert Merton gibi sosyologlar tarafından yapısal işlevselcilik olarak kendini göstermiştir. İşlevselci teoriye göre her toplum veya toplumsal yapı kendi içinde bulunan mevcut değer yargıları ve norm sistemi doğrultusunda birbirleriyle bağlantı içinde bütünleşmiş öğelerden oluşmaktadır. Her öğenin bir işlevi, ihtiyacı karşılama ve diğer öğelerle bütünleşebilme özelliği bulunmaktadır. Öğelerin temel işlevi ve amacı toplumun devamını ve sürekliliğine katkıda bulunmaktır.⁴⁶

Toplumun ve parçalarının birbirleriyle ilişkili olduğunu öne süren ve toplumun aynı zamanda kendine has işleyişe sahip bir sistem olduğunu savunan yapısal-işlevselci yaklaşımda önemli olan nokta bu sistemin ve işleyişin sekteye uğramamasıdır. Bu ana düşünceden hareketle, yapısal-işlevselci yaklaşımda engellilik ve engelli birey daha bir makro duruş ile kurumlar, değerler, işlevler, statüler, roller, görev ve sorumluluklar açısından ele alınır. Bu yaklaşımda, engelli olmayan bireylerin bakış açısında, engelli bireylerin olumsuz konumlandırılması sosyal düzenlemelerle açıklanmaya çalışılır. Toplumda, engelli olmayan hâkim çoğunluğun değerleriyle şekillenen aile, eğitim, meslek gibi alanlarda engelli bireylere yönelik sosyal düzenlemelerinde gerçekleştirilmesi gerekmektedir.⁴⁷

⁴⁵ <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (15.10.2017).

⁴⁶ Ülgen Oskay ve Hasan Şen, “Çağdaş Sosyoloji Teorileri Yapısal İşlevselci-Sembolik Etkileşimci ve Çatışmacı Teoriler”, içinde: *Sosyolojiye Giriş*, edit: Muammer Tuna, Detay Yayıncılık, Ankara, 2014, s. 49-50.

⁴⁷ Esra Burcu, *Engellilik Sosyolojisi*, Anı Yayıncılık, Ankara, 2015, s. 45-46.

1.3.2. Çatışmacı Yaklaşım

Çatışma teorisi, Marksizm’i yapısal işlevselcilik yaklaşımıyla bağdaştırmaya çalışan bir akım olarak ortaya çıkmıştır. Raplh Dahrendorf ve Lewis A. Coser çatışma teorisinin temsilcilerindendir. Çatışma teorisi, toplumun dengeli, uyum içinde bütünleşmiş organik ve işlevsel bir bütün olduğu fikrine karşı olarak gelişme göstermiştir. Bu yaklaşıma göre toplumu organik bir bütün olarak görmek yerine, bir süreç olarak kavramanın daha doğru olduğudur. Süreç, çelişki ve çatışma tarafından beslenmektedir. Çatışmacı teoride, çatışma ve çelişki değişmede itici güç değil, toplumun bütünlüğünü sağladığı için işlevsel bir özellik olarak değerlendirilmiştir.⁴⁸

Çatışmacı yaklaşım, toplumu sınıf, ırk, cinsiyet, yaş gibi alanlar arasındaki eşitsizliklerin yaşandığı bir çatışma ortamı olarak tanımlar. Bu yaklaşıma göre insanlar özünde “iyi” varlıklardır, ancak yaşadıkları toplum içinde toplumun ekonomik yapısı, kaynak kullanımı ve güç ilişkileri çerçevesinde engellenmektedirler. Güç odakları ve çatışan çıkarlar, kaynakları kullanmada, erişimde, hak ve fırsatların elde edilmesinde kişiler ve kurumlar arasındaki farklılıklara, eşitsizliklere ve çatışmalara sebep olmaktadır. Çatışmacı yaklaşımda engelli bireylerin sorunları ele alınırken maddi ögeler önemli görülmüştür. Çatışmacı yaklaşımda engellilik, engelli bireylerin yapı ve kurumsal alanlarda karşılaştığı engellemeler, güç ilişkileri, kaynakları kullanmadaki kısıtlılık ve eşitsizlikler üzerinde durularak tartışılmıştır. Marksist düşünce sistemine göre; tarih boyunca engellilik kavramı ve engelli insanların önemi anlaşılmadığı ya da ihmal edildiği düşüncesi benimsenmiştir.⁴⁹

1.3.3. Sembolik Etkileşimci Yaklaşım

Sembolik etkileşimci yaklaşıma göre toplumsal sorunlar belirli davranış ve olayların problemlili görülmesi sonucunda ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım, toplumsal sorunun nedenini toplumda farklı görülen bir davranışın ya da durumun saptanması ya da farkına varılması olarak açıklamaktadır. Sembolik etkileşimci yaklaşımda toplum herhangi bir durumu, davranışı etiketleyerek “sorunlu” ya da “sapkın” olarak etiketleyerek davranışı ya da durumu problem haline getirmektedir. Bu tarz etiketleme, iki tür sorun olarak karşımıza çıkmaktadır. Birincisinde güçlü olan grup, diğer gruplar

⁴⁸ Oskay ve Şen, *a.g.m.*, s. 60-61.

⁴⁹ Burcu, *a.g.e.*, 2015, s. 49.

üzerinde baskı ve güç uygulayabilir ve ‘sapkın’ olarak adlandırılan grup(lar) ayrımcılığa maruz kalabilir. İkinci sorun ise, ‘sapkın’ olarak adlandırılan grupların bu adlandırma sonucunda bu etiketin gerektirdiği davranış biçimlerini benimseme olasılığının artması ve doğal olarak sapmanın artmasıdır. Bu yaklaşıma göre, toplumsal sorunları çözenin yolu sapkın tanımını değiştirmekten geçmektedir.⁵⁰

Sembolik etkileşimci yaklaşım, bireylere yapılan engellilik kavramsallaştırılması yerine, engelliliğin, bireyin engel durumu ve çevre arasındaki etkileşimi üzerinde durmuştur. Bu yaklaşıma göre sosyologlar, engelliliği yaşayan, deneyimleyen bireylerin bu durumlarına sosyal ve kültürel açıdan nasıl anlamlar yüklediği ile ilgili açıklamalar getirerek, konuyla ilgili çalışmalar yapılması üzerine odaklanmıştır. Sosyologlar, hastalık ve engellilik analizinde hem hastalığa/engele yönelik toplumsal tepkilerin özellikleriyle hem de bireyler için ortaya çıkan sonuçlarla ilgilenmişlerdir. Bu bağlamda engellilik, engelli birey olma Sembolik etkileşimci yaklaşım içinde ‘etiketleme’ kavramı adı altında ele alınmıştır. Etiketlemeler ya da etiketlenmeler, engelli bireylerin birbirleriyle ve engelli olmayanlarla sürdürdükleri sosyal etkileşim ağı içinde şekil almaktadır. Sembolik etkileşim yaklaşım içinde benimsenen ‘etiketleme modeli’ toplum tarafından engelli bireylere yönelik olumsuz kültürel tanımlamaların ya da etiketlemelerin yapılmasının, aynı toplumda birlikte yaşadıkları engelli olmayan bireylere göre daha olumsuz ve zor koşullar altında yaşamak zorunda kalmalarından dolayı ortaya çıktığını kabul eder.⁵¹

1.3.4. Sosyal İnşacı Yaklaşım

Sosyal inşacı yaklaşım, engelli beden temsiline karşı bir çıkış sergilemekte ve bunu sıkça dile getirmektedir. Bu ifade genellikle engelli bedenin ve tüm bedenlerin toplumsal olarak inşa edildiğine, toplumsal tutumların ve kurumların, bedenin gerçekliğinin biyolojik olgulardan daha çok belirlediğini anlamına gelmektedir.⁵²

Sosyal inşacı yaklaşıma göre, engelliliğin açıklanmasında ve anlaşılmasında bedenin sosyal olarak inşa edildiğini kabul etmek gerekmektedir. Sosyal tutum ve kurumlar beden gerçekliğinin belirlenmesinde biyolojik olgulardan çok daha önemli ve

⁵⁰ Burcu, *a.g.e.*, 2015, s. 52.

⁵¹ Burcu, *a.g.e.*, 2015, s. 54-55.

⁵² Tobin Siebers, “Teoride Sakatlık: Toplumsal İnşacılıktan Bedenin Yeni Gerçekliğine, içinde: *Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*, Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s. 81.

etkilidir. Sosyal ve kültürel temsiller engelli bedeninin yapısını belirler, kendine has, özgün olma durumu, kendilik bilinci de bu belirlemeye bağlıdır. Bu yaklaşım gerçekliğin anlaşılması için söylemsel/dilsel yapıya da vurgu yaparak alternatif gerçekliğin tanınmasına zemin hazırlamıştır. Kültürel hayatın devam ettirilmesinde dil önemli bir yere sahiptir. Sosyal inşacı yaklaşıma göre, anlamlar sosyal koordinasyonun sağlanmasında ve ilişkilerin devamında zorunlu ürünler olarak görülmektedir. Bu çerçevede tanımlama, açıklama ya da temsil ederken gelecek de biçimlendirilir. Sosyal gerçeklik açık gibi görünüyorsa da, dile bağlı olarak birtakım uygulamalarla inşa edilmektedir. Bu durum ‘hastalık’, ‘ırksal kimlik’, ve ‘engellilik’ söylemleri için de geçerlidir.⁵³

1.3.5. Postyapısalcı ve Postmodern Yaklaşım

Yapısalcılık, 1950’li yıllardan itibaren ortaya çıkmış bir dilbilim teorisidir. Yapısalcılığa göre bir dile ait her türden öge ya da terimler, yani bütün sesler, sözcükler ve anlamlar bir sistem içinde ortaya çıkmaktadır ve aynı sistemin diğer terimleriyle olan ilişkileri aracılığıyla belirlenip anlaşılmaktadır. 1960’lı yıllardan itibaren sosyal ve kültürel olgularla ilgili araştırmalarda kullanılmaya başlanmıştır. Yapısalcılığa göre toplumsal ve kültürel olguların fiziki nesnelere ve olaylar olmadığı, anlamları olan olay ve ögeler olduklarını ve onların anlamlarının analizinin merkezinde olması gerektiği anlayışını benimsemiştir. Yapısalcı kuram, sosyal ve kültürel olguları tek tek açıklama yönündeki anlayışları, teşebbüsleri reddetmektedir.⁵⁴

Postyapısalcılık kuramının ortaya çıkışı, Derrida’nın 1966’da yeni bir çağın başlangıcını ilan ettiği konuşmasına kadar gittiği söylenmektedir. Yapısalcıların, özellikle dilbilimsel dönüşü izleyenlerin ve insanları, dilin yapısı tarafından kısıtlanmış olarak görenlerin aksine Derrida, dili, öznelerini kısıtlamayan “yazı”ya indirgemmiştir. Derrida, toplumsal kuramların yazıdan başka hiçbir şey olmadığını ve bu nedenle insanları kısıtlama yeteneklerinin de olmadığını söylemektedir. Derrida, dili düzensiz ve istikrarsız olarak görmüştür. Dil sisteminin, insanlar üzerinde, yapısalcıların düşündükleri gibi kısıtlayıcı bir iktidarın olamayacağını ifade etmektedir. Derrida’nın

⁵³ Burcu, *a.g.e.*, 2015, s. 56-57.

⁵⁴ Ahmet Cevizci, *Felsefe Tarihi*, Say Yayınları, 2. Baskı, İstanbul, 2010, s. 1225.

konuyla ilgili görüşleri yıkıcı, yapısökümcü bir bakış açısı olarak değerlendirilerek postmodernizmin ortaya çıkmasına zemin hazırladığı söylenmektedir.⁵⁵

Postmodernizm, felsefi bir ekol ya da akım olarak 20. yüzyılın son çeyreğinde ortaya çıkmıştır. Birçok felsefi akım gibi hem negatif hem de pozitif yönleriyle, kendinden önce ortaya çıkmış yaklaşım ya da felsefelere yönelik yıkıcı eleştirileri olduğu gibi, yeni ve alternatif düşüncelerle kendini karakterize etmiştir. Postmodernizm, ilk başta modernliğin akılcılığına, daha doğru bir şekilde söylemek gerekirse aklın bütün alanlarında, insanlığın bütün problemlerini çözebilecek mutlak otorite olmasına karşı bir durum sergiler. Postmodernizm, modernitenin ahlaki iddialarına, modern özne çevresinde şekillenen evrensel ahlak düşüncesine, özellikle de yararcılık ve bireycilik diye ifade edilen etik anlayışlarına şiddetle karşı çıkmaktadır. Özetle söylemek gerekirse, postmodernizm, modern çağın bütün meşrulaştırıcı söylemlerine karşı durarak, bilginin geçmişte temellendirdiği meşrulaştırıcı öykülerden beslenen ve kuşkuyu ifade eden negatif bir felsefi anlayışa sahip olmak durumundadır.⁵⁶

Modern toplumlarda, engellilerin eksik olduğu düşüncesi ve hissi, tamamen engelli olmayan diğer toplum üyelerinin bu konuda yarattıkları söylem içerisinde yer almaktadır. Modernizmin, günlük hayatta kendisine amaç edindiği homojenlik yaratma fikri, postmodern dönemde yerini heterojenliğe bırakmakta ve profesyonel bireylerin günlük hayatlarındaki hâkimiyetlerini kaybetmesine neden olmaktadır. Postmodernizm, bütün dünyada kendini hissettirmeye başlamasıyla birlikte, modernliğin *anormal* nitelendirdikleri, artık *farklılıklar* olarak adlandırılmakta ve rakipsiz profesyonel güç etkisizleşerek, yerini terk etmektedir.⁵⁷

1.3.6. Feminist Yaklaşım

Feminist sosyoloji kuramı, genel hatlarıyla feminist kuram içinde gelişme göstermiştir. Feminizm, kadınlara, yapan ve bilen olarak önem veren, aynı zamanda insan hayatı hakkında bir fikirler sistemi sağlamaya gayret gösteren, kadınlarla ilgili yeni bilgi türünün bir kolu olarak görülmektedir. Feminist kuram, kadınlarla ilgili dört

⁵⁵ George Ritzer, *Modern Sosyoloji Kuramları*, Çev. Himmet Hülür, De Ki Basım Yayım, Ankara, 2012, s. 473.

⁵⁶ Cevizci, a.g.e, s. 1269.

⁵⁷ Zafer Cirhinlioğlu – Fatma Gül Cirhinlioğlu, “Postmodern Sağlığın Yükselişi ve Düşüşü, içinde: *Beden Sosyolojisi*”, Edit. Kadir Canatan, 1. Baskı, Açılım Kitap, İstanbul, 2011, s. 400-401.

soruya cevap aramaktadır. Bunlar: (1) *Kadınlardan ne Haber?* (2) *Kadınların durumu niçin böyle?* (3) *Toplumsal dünyayı nasıl değiştirebilir ve iyileştirebiliriz?* (4) *Kadınlar arasındaki farklılıklar hakkında ne söylenebilir?*⁵⁸

Feminist kuramda engellilik analizinin ışık tutulduğu alan, beden araştırmasıdır. Bedenin maddiliği, beden siyaseti, yaşanmışlık deneyimi, öznellik ve kimlikle olan ilişkisi irdelenmektedir. Toplum içinde, temsil sorunuyla yüzleşmek feminist engellilik kuramının kültürel temelli eleştirisi açısından hayati bir önem taşımaktadır. Fakat sadece söylem alanına yönelmenin yanlış olduğu da ifade edilmektedir. Feminist engellilik kuramını diğer eleştirel paradigmalardan ayrı tutan, yaşantılanan beden de dâhil olmak üzere çok çeşitli maddi pratiklerin olduğunu ve bu çerçevede incelenmesi gerektiğidir.⁵⁹

Feminist kuramda engellilik, genel anlamda engelli kadınlarla ve engelli kadın bedeniyle ilgilenmiştir. Feminist yaklaşımının engelli konusunu ele almasındaki en önemli etken sosyal hayatta engeli olan kadınların, engelli olmayan kadınlara göre daha farklı sorunları yaşaması ve bunları deneyimlemesidir.⁶⁰

Feminist engellilik kuramın eleştirisi, engelliliği bedensel farklılıkları damgalayan yaygın kültürel bir sistem olarak anlaşılmasına bağlı olduğunu ifade etmektedir. Aynı zamanda bu sistem, eleştirel bir siyaseti tetiklemeye yetecek kadar potansiyele sahip olduğu söylenmektedir. Feminist kuramın temel önermesi, engelliliğinde tıpkı kadınlık gibi doğal bir bedensel gerilik, yetersizlik, aşırılık durumu ya da bir kötü talih olmadığıdır. Engelliliğin bedene dair kültürel anlamda üretilmiş bir anlatı olduğunu ve ırk ya da toplumsal cinsiyet kurmacaları olarak kavradığımız şeylere benzetilmesi gerektiğini söylemektedir. Engelli/sağlamlık kavramları bedenleri farklılaştırarak, işaretleyerek özneler üretilmesine neden olmaktadır. Bedenlerin karşılaştırılmasının biyolojik olmaktan ziyade ideolojik olmasına rağmen, kültürel

⁵⁸ Ritzer, a.g.e., s. 365-366.

⁵⁹ Rosemarie Garland Thomson, "Sakatlığın Dahil Edilmesi, Feminist Kuramın Dönüştürülmesi", içinde: *Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*, Derleyenler: Dikmen Bezmez vd., Koç Üniversitesi Yayınları, İstanbul, 2011, s.529.

⁶⁰ Burcu, a.g.e., 2015, s. 67.

yapıdaki oluşuma nüfuz ederek, önyargılı bir toplumsal ve mimari çevrede kaynak, statü ve gücün eşit olmayan bir şekilde paylaşılmasını meşru kılmaktadır.⁶¹

1.4. MEDYA KAVRAMI

Medya, kavramı Latince’de ortada bulunan, aradaki, araç demek olan medium’dan gelir ve günümüzde yaygın olarak kitle iletişim araçları veya genel anlamda ise basın için kullanılmıştır. İletişimin araçsal yönüne vurgu yapan medya, günümüzde artık klasik sayılan radyo, televizyon, telsiz, telgraf, gazete, dergi gibi araçlar için sıkça kullanılmıştır. Günümüzde ise, “medya” çoklu araç/vasıta anlamına gelen etki ve etkileşim gücü yüksek kitle iletişim araçları haline dönüşmüştür. Bu dönüşümde bilgi teknolojilerindeki (BT) gelişim ve buna bağlı olarak internet teknolojisi etkili olmuştur. Günümüzde dijital medya çok daha etkin olarak kullanılmaktadır. Dijital medya ile birlikte geleneksel medyadaki kâğıda basılı haber kâğıt formdan çıkarak sayısal formlara dönüşerek medya, haber kaynağı ve etkileşimde bulunan okuyucu/kitle anlık zaman diliminde eşzamanlı olarak karşılıklı etkileşim halindedirler. Sonuç itibarı ile Teknolojinin gelişmesi ve ilerleme kaydetmesiyle birlikte, dijital basın ve yeni medya süreçlerinin ortaya çıkmasıyla medyanın anlamlarına bir yenisi daha eklemiştir: Ortam.⁶²

1.4.1. Sosyal Medyanın Tanımı

Sosyal medya, iletişim alanının teknolojiye bağımlılığıyla yakından ilgili bir kavram olarak tanımlanabilir. Çünkü sosyal medyayla ilgili yapılan tanımlamaların hemen hepsi, Web 2.0 üzerine kuruludur. Kullanıcıları tek yönlü iletişim ve bilgi paylaşımından karşılıklı etkileşim ortamına taşıyan, çift hatta çok yönlü bilgi ağlarını kullanan medya sistemi, yani sosyal medya Web 2.0 sonrası internet dünyasını şekillendirmiştir. Bu sistemin eşzamanlı olarak ilerlemesi, gelişme kaydetmesiyle birlikte daha çok kullanıcı bilgi paylaşımını mümkün kılarak, teknoloji sayesinde kendisini sürekli yenilemiştir. Bunun sonucunda sosyal medya, toplumsal merkezli bir güç haline gelmiştir.⁶³

⁶¹ Thomson, a.g.e., s. 525.

⁶² Fatih Özutku vd., *Sosyal Medyanın ABC’si*, Alfa Yayınları, İstanbul, 2014, s. 9.

⁶³ Özutku, a.g.e., 2014, s.29.

Bilgi teknolojilerinin hızlı bir şekilde ilerleme kaydetmesi, bilgi tüketimini de arttırarak alışkanlıklarımızın değişmesine neden olmuştur. Alışkanlıkların değiştiği noktada sosyal medya insan hayatına girmiştir. Sosyal medya, yaşamı insanın istediği ritimde kolaylaştıran ve hızlandıran yapıya sahip bir platformdur. Her geçen gün yeni bir özelliğin eklenmesi sosyal medyanın etki sahasını genişletmiştir.⁶⁴

Günümüz toplumunda, birçok kişinin mobil iletişim ağını çevrimiçi ve sık kullanıyor olması bireylere ve kurumlara özgür bir tartışma ortamı yaratmıştır. Bu anlamda sosyal medya için, bireylerin birbirleriyle ve kurumlarla iletişimini sağlayan araçtır da denilmektedir. Kullanıcılarına herhangi bir engel koymadan, eşit derecede söz hakkı vermektedir. Sosyal medyada bilgi paylaşımı hiçbir maliyet gerektirmeden anında gerçekleşir ve içerikler yayınlandığı anda çok geniş kitlelere ulaşabilir.⁶⁵

Sosyal medya; toplumun üst sınıflarının kültürel, ekonomik, politik ve siyasi açıdan alt sınıfları yönettiği bir yönetim biçimi yerine, alt sınıfların üst sınıfları denetlediği, uyardığı ve geliştirmeye çalıştığı, çağdaş bir yönetim biçimi oluşmasında etkili olmuştur. Bu nedenle sosyal medya, yenedünya düzeni olgusunda çevrimiçi etkileşim, etkili iletişim, paylaşım ve bilişim çağının önemini giderek arttırmıştır.⁶⁶

1.4.2. Sosyal Medyanın Yapı Taşları

Sosyal medya platformlarının oluşmasında etkili olan yedi temel yapı taşı bulunmaktadır. Bunlar; kimlik, sohbet, paylaşım, konum, itibar ve gruplar şeklinde sıralanmaktadır. Bu yapı taşlarının hepsinin bir arada olduğu bir sosyal medya hesabının olması zorunlu değildir. Ayrıca içinde birden çok unsuru barındıran sosyal medya hesapları da bulunmaktadır. Bu sebeple bu yapı taşları, sosyal medya platformunun hangi özelliklerinin daha baskın olduğunu hangilerinin daha geri planda kaldığını göstermesi ve değerlendirme yapmamız açısından kolaylık sağlanmaktadır. Sosyal medya yapı taşları aşağıdaki gibi sıralanmaktadır.⁶⁷

⁶⁴ Gonca Telli Yamamoto-Özgür Karamanlı Şekeroğlu, *Sosyal Medya ve Blog*, Kriter Yayınları., İstanbul, 2014, s. 10.

⁶⁵ Yamamoto, *a.g.e.*, 2014, s. 11.

⁶⁶ Gazanfer ERBAŞLAR, *Sosyal Medyada mısınız? Asosyal Medyada mısınız?*, Nobel Yayıncılık, Ankara, 2013, s. 6.

⁶⁷ A. Selim Tuncer vd., *Sosyal Medya*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları, 2015, s. 16.

Kimlik: Kimlik, sosyal medya platformlarının en önemli yapı taşlarından biri olarak kabul edilmektedir. Kullanıcılarına kimliklerini özgürce oluşturma imkanı sunmaktadır. Kullanıcılar kendi belirledikleri ölçüler doğrultusunda, isim, yaş, cinsiyet, meslek, yaşadıkları yer vb. gibi bilgileri yazarak ya da bunların dışında kişinin duygu ve düşüncelerini yansıtan özlü sözler, ilgi alanları, beğendikleri ya da beğenmedikleri şeyler hakkında yaptıkları yorumlarla kullanıcı portrelerini oluşturabilmektedirler. Kullanıcılar kimlik konusunda farklı tercihlerde de bulunabilmektedir. Kişi gerçek ismini yazmayıp, takma isimle de sosyal medya hesabı kullanabilmektedir.

Sohbet: Birçok sosyal medya sitesi kullanıcılarına sohbet etme imkanı sunmak üzere tasarlanmaktadır. Sohbet, sosyal medya platformları aracılığıyla kullanıcılarına birbirleriyle hangi ölçülerde iletişim kurabileceklerini ifade etmektedir. Sohbetler farklı amaç ve hizmetlere yönelik olabilmektedir. Tüketiciler kendileri gibi düşünen insanlarla tanışmak ya da fikir alışverişinde bulunmak için, kişiler aradıkları gerçek aşkı bulmak için ya da yazdıkları yorumlarla kendilerine olan güvenlerini arttırmak için sohbet ortamlarını kullanmaktadırlar. Sohbetin düzeyi kullanılan sosyal medya hesabına göre farklılaşmaktadır. Örneğin, Twitter’de “kimlik” unsuru yerine “sohbet” unsuru daha çok ön plandadır, bloglar ise, kısa ve eş zamanlı sohbetler yerine, daha uzun süreli ve kapsamlı sohbetlere odaklanan platformlardır.

Paylaşım: Paylaşım, sosyal medya hesapları içinde kullanıcıların sahip olduğu ya da ulaştıkları herhangi bir içeriği, yine kullanıcı tarafından ne oranda dağıttığını, paylaştığını ifade etmektedir. Sosyal medya hesaplarında paylaşım unsuru ve sosyalleşme objeleri farklılaşabilmektedir. Örneğin, Flickr adlı sosyal medya aracında paylaşım objesi resim ya da fotoğraf iken, YouTube kanalında paylaşılanların çoğu videolardır. Sosyal medya hesaplarında paylaşılan öğelerin çeşitli olması nedeniyle birbirleriyle bağlantı ve iletişim kuran kullanıcı sayısı bir hayli fazladır. Ancak “paylaşım”, sosyal medyada iletişime geçmek, etkileşim yaratmak için tek başına yeterli bir unsur değildir.

Konum: Bir sosyal medya hesabı içindeki kullanıcıların, diğer kullanıcıların konumlarını ya da buldukları yerleri hangi ölçüde bildiklerini ya da gördüklerini ifade etmektedir. Kullanıcının konumunun yanında müsait olup olmadığının bilgisi de verilebilmektedir. Günlük hayatta mobil iletişimin popüler olması, beraberinde konumu

gösteren araçlar sayesinde sanal ve gerçek dünya arasında köprü kurmaya yardımcı olmaktadır. Örneğin dünyaca ünlü yıldızların aktif olarak kullandıkları sosyal medya hesapları sayesinde, hem hayranları hem de medya organları onlara ulaşmak için ya da nereye gittiklerini paylaştıkları konum bilgisinden öğrenebilmektedir.

İlişkiler: Bir sosyal medya hesabı içindeki kullanıcıların, diğer kullanıcılar arasındaki ilişki düzeyini göstermektedir. Bu ilişkiler, kişiler arasındaki paylaşımından, günlük hayattaki buluşmalarından ya da sadece birbirlerini arkadaş olarak listelemelerinden anlaşılabilir. Kullanıcıların birbirleri arasındaki bağlantı yapısı, karşılıklı paylaşımların değiş tokuş edilmesi ve değişim şeklini de belirlemektedir. Sosyal medya hesaplarında ilişkiler formal ya da informal özellikte olabilmektedir. Örneğin, LinkedIn formal yapıya sahip bir sosyal medya hesabı olup, kullanıcılar arasındaki ilişkiler belirli bir yapısal sistem içinde gerçekleşmektedir. Diğer taraftan bloglar üzerinden kurulan ilişkilerde herhangi bir sistematik bulunmamakta, kullanıcılar istedikleri formatta ilişki geliştirdikleri için informal özelliğe sahiptir.

İtibar: Bir sosyal medya hesabı içinde yer alan kullanıcıların aynı zamanda kendilerinin de dahil olduğu bütün kullanıcıların itibarlarını ne ölçüde gördüklerini ifade eder. İtibar kavramı sosyal medya hesaplarına göre farklılaşmaktadır. İtibar kelimesi temelde sözüne güvenilir anlamıyla eşdeğer olarak kabul edilse de, günümüz teknolojisinde bu anlamda güvenilirliğin ölçülmesi kolay olmamaktadır. Örneğin Twitter'da takipçi sayısı, LinkedIn'de kişilerin diğer kullanıcılardan aldığı destek sayısı, YouTube'da paylaşılan bir videonun izlenme sayısı, Facebook'da beğenenlerin sayısı itibarın göstergesi olarak değerlendirilmektedir.

Gruplar: Kullanıcıların bir sosyal medya hesabı içinde, belirli gruplar ya da alt gruplar oluşturabilme ölçüsünü ifade etmektedir. Bir sosyal medya hesabı ya da ağı ne kadar fazla sosyalleşirse, arkadaş ya da takipçi grupları o oranda artmaktadır. Oxford Üniversitesi'nden Robin Dunbar'ın yaptığı araştırmaya göre, bir birey ne kadar sosyal olursa olsun beynimizin bilinçli düşünme ve dil yetisinin kontrol edildiği neokorteks bölümü en fazla 150 kişiyle sosyal ilişki devam ettirme kapasitesine sahiptir. Başka bir ifadeyle söylemek gerekirse binlerce arkadaşımız da olsa, bunlardan en fazla 150'si ile sosyal ilişkiyi devam ettirebiliyoruz. Ancak günümüzde kullanılan sosyal medya hesapları aracılığıyla bu sayısının çok daha ileriye gittiğini görüp, gruplarına etkili

yönetimi için farklı yöntemler sunmaktadır. Sosyal medya hesaplarında iki türlü grup vardır. Birincisi, kullanıcıların arkadaş listelerindeki kişileri, yakın arkadaşlar, takipçiler ya da fanlar şeklinde kişilerin kendilerinin oluşturdukları gruplar, ikincisi ise gerçek hayattaki kulüplere benzer şekilde kurulan gruplardır. Bunların dışında herkesin katılabileceği, özel bir onay ya da davet gerektirmeyen özel gruplarda bulunmaktadır.

1.4.3. Sosyal Medyanın Özellikleri

Sosyal medya, çevrimiçi medyanın yeni bir türü olarak aşağıdaki temel özelliklerin çoğunu ya da hepsini kapsar. Bunlar;⁶⁸

Katılım: Sosyal medya, katılımcıları cesaretlendirerek, ilgili olan herkesi geribildirim almayı teşvik etmekte, aynı zamanda da herkesin katkı sağlamasına olanak sağlamaktadır.

Açıklık: Birçok sosyal medya hesabı, geri bildirim ve katılıma açıktır. Bu özelliğiyle kullanıcılarına bilgi paylaşımı, yorum yapma, oylama imkânı sunar. İçerikten faydalanmada ve giriş yapmada nadiren engeller konulmuştur. Parola korumalı içerikler genellikle takip edilmeyip, beğenilmemektedir.

Karşılıklı Konuşma: Sosyal medya, kullanıcılarına karşılıklı konuşma ortamı sunar. Katılımcılar istedikleri zaman aralığında ve istedikleri kadar konuşabilirler.

Topluluk: Sosyal medya, daha hızlı ve etkili iletişimi gerçekleştirirken, gücünü topluluklardan alır. Topluluklar, kültürel, siyasi, ekonomik vb. ya da popüler konular hakkında ortak ilgi alanlarını paylaşıp yorum yapabilirler.

Bağlanmışlık/Bağlantılı Olma: Birçok sosyal medya türü, birbiriyle etkileşim içindedir. Bu etkileşim, sürekli gelişme ve ilerleme kaydetmektedir. Bağlantılı olma özelliği, kişilerin, ya da toplulukların diğer sitelere, kaynaklara ve insanlara ulaşmasını kolaylaştırmaktadır.

⁶⁸http://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_i_Crossing_ebook.pdf s. 5, Erişim tarihi 11.01.2018.

1.4.4. Sosyal Medyanın Tarihsel Gelişimi

Bir olgunun tarihini anlamak için, onu yönlendiren, harekete geçiren, ilerleme kaydetmesinde etkili olan gelişmeleri bilmek önemlidir. Sosyal medya, ilk bakışta yenilik olarak gözüke de, dikkatli bir değerlendirme ile sosyal medyanın uzun bir zaman dilimi içinde gelişme gösterdiğini söyleyebiliriz.⁶⁹

Pers İmparatorluğunun M.Ö. 550 yılında ilk posta servisini hayata geçirmesinden günümüze kadar geçen sürede iletişim ve medya oldukça büyük gelişme ve değişme göstermiştir. Aradan geçen iki bin beş yüz küsur yıl ve son 15 yılda ise iletişimin şekli tamamen değişerek dijital ve kitlesel bir hal almıştır. İletişimin kitlesel olması, birbirini etkileyen iç zincirleri de beraberinde getirmesi sosyal ağların temellerini oluşturmuştur.⁷⁰

İnternet ilk olarak ABD’de askeri amaçlı bir proje için kullanılmaya başlandı. Amerika Savunma Bakanlığı tarafından geliştirilen Arpanet adlı proje 1970 yılında hayata geçirildi. Başlangıçta sadece 15 bilgisayarın birbirine bağlı olduğu basit bir ağdan ibaretti ve özel kullanıcıların kullanımına kapalıydı. Sadece askeri amaçlı kullanılan Arpanet, 1990 yılların başında doğu bloğunun tehdit olmaktan çıkmasıyla birlikte, üniversitelerinde katılımıyla hızlı bir iletişim ağı olarak kullanılmaya başlandı. Elektronik posta haberleşmesiyle ilgili standartların oluşturulması, “World Wide Web” protokolünün geliştirilmesiyle birlikte, 1990’lı yılların başında internet hızlı bir şekilde yayılmıştır. İnternetin dünya çapında hızlı yayılmasında ticari internetin katılımı da etkili olmuştur.⁷¹

1995-1997 yıllarında ilk sosyal ağ sitesi olma özelliği taşıyan classmate.com ve sixdegrees.com adlı siteler kurulmuştur. Classmates.com, Randy Conrads tarafından 1995 yılında kuruldu. Nielsen Online şirketinin yaptığı araştırmada Classmates, üçüncü sırada yer almıştır. Bu sosyal ağ web sitesinin amacı, üyelerine hayatları boyunca arkadaşlarını ve tanıdıklarını bulma konusunda yardımcı olmaktır. 2008 yılında, sosyal paylaşım siteleri ABD’de eşsiz ziyaretçi sayısına ulaşmıştır. Classmates.com'un 50

⁶⁹ Sajithra K-Dr. Rajindra Patil, “Social Media – History and Components”, *Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 2013, C. 7, S. 1, s. 69.

⁷⁰ Ercüment Büyüksener, “Türkiye’de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış”, içinde: *inet-tr '09 – XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri 12-13 Aralık 2009 Bilgi Üniversitesi*, 2009, s. 19.

⁷¹ İbrahim Kircova-Ebru Enginkaya, *Sosyal Medya Pazarlama*, Beta Yayınları, İstanbul, 2015, s. 2.

milyondan fazla üyeye sahip olduğu söylenmektedir.⁷² Birçok kişi tarafından ilk sosyal medya ağları, tanışma siteleri ve classmates.com olarak görülse de bu örnekler tam anlamıyla sosyal medya ağı tanımını tam anlamıyla taşımamaktadır.⁷³

Modern anlamda tanınan ve ilk sosyal ağ sitesi olma özelliğini taşıyan sixdegrees.com da 1997 yılında kurulmuştur. Sixdegrees.com kullanıcılarına profil oluşturma, arkadaşlarını listeleme imkanı sunmuştur. 1998 yılların başlarından itibaren ise arkadaş listelerinde dolaşma kolaylığı sağlamıştır. Buna benzer özellikler sixdegrees.com'dan öncede vardı fakat kullanıcı profilleri sadece arkadaş listelerinde ve anlık mesajlaşma programlarında kullanılmıştı ve tüm kullanıcıların görebileceği şekilde değildi. Classmates.com kullanıcılarına ağları üzerinde dolaşma izni vermiştir fakat kullanıcılar yılsonuna kadar profil ve arkadaş listelerini oluşturamamıştır. Sixdegrees.com ise bütün bu özellikleri içinde barındıran ilk sosyal ağ sitesi olmuştur. Sixdegrees.com kişilerarası bağlantı kurulmasını sağlama ve mesaj gönderme üzerine düzenlemiştir. Milyonlarca kullanıcıyı kendisine çekmiş fakat 2000 yılında bu işi devam ettirmeyi başaramayıp kapatılmıştır.⁷⁴

Web 2.0 uygulamasının ortaya çıkmasıyla birlikte, kullanıcı tarafından oluşturulan içerik dönemi başlamıştır. Web 2,0, kullanıcı merkezli tasarım, işbirliği, birlikte çalışabilirlik özelliklerini içinde barındırmaktadır. Web 2.0 kullanıcılarına sosyal medyada özgür bir ortam yaratarak birbirleriyle daha rahat iletişime geçme kolaylığı sağlamıştır. Kullanıcılarına, içeriklere yorum yapma, beğenme, paylaşma seçeneği sunmuştur. Web 2.0 örnekleri arasında sosyal paylaşım siteleri, web siteleri, bloglar, wikiler, video paylaşım siteleri, web uygulamaları vardır.⁷⁵ Web 2.0, Facebook, Youtube, Flickr, LinkedIn, Myspace gibi kişisel bilgi, resim, video, içerik ve profil paylaşma gibi amaçlarla ortaya çıkan sosyal ağ sitelerinin oluşması, ortaya çıkmasını hızlandırmıştır. Sosyal ağ sitelerinin kolay kullanılabilir olması, bilgilerin hızlı bir şekilde çoğalmasına, güncellenmesine, analiz edilebilmesine ve paylaşılabilmesine olanak sağlamıştır. Bu durum kullanıcıların daha da ilgisini çekerek

⁷² Sajithra K. - Rajindra Patil, *a.g.m.*, s. 71.

⁷³ The History and Evolution of Social Media, <http://www.webdesignerdepot.com/2009/10/the-history-and-evolution-of-social-media/amp/> Erişim Tarihi: 21.10.2018.

⁷⁴ Bostancı, *a.g.t.*, s. 39-40.

⁷⁵ Sajithra K. - Rajindra Patil, *a.g.m.*, s. 71.

hem uygulamaların hem de kullanıcıların sayısını ve yayılımlarını günden güne arttırmıştır.⁷⁶

Web 3.0, Semantik Web, yapay zeka olmamakla beraber yapay zeka teknolojilerini kullanabilen teknolojiye verilen isimdir. Tim Bernes-Lee tarafından öne sürülmüştür. Semantik Web'teki temel amaç iyi tanımlanmış ve bağlantısı kurulmuş olan bilgilerin ve servislerin web ortamında kolay bir şekilde bilgisayarca okunabilir, anlaşılabilir olmasını sağlayacak standartların ve teknolojinin geliştirilmesini sağlamaktır.⁷⁷ Semantik (anlamsal ağ) web olarak adlandırılan Web 3.0, cihazlar arası etkileşimi sağlayarak kullanıcıların sağladıkları verilere göre bilgiyi yorumlayıp, kullanıcıyı ihtiyaçlarına ve özelliklere göre hizmet sunmaktadır. Web 3.0 teknolojisi, kullanıcılarına webde akıllı bir şekilde arama, veri oluşturma işbirliği ve olanağı sağlamaktadır.⁷⁸

1.5. SOSYAL MEDYA ARAÇLARI

Web 2.0 teknolojisinin gelişme ve ilerleme kaydetmesi beraberinde, farklı içeriğe sahip sosyal medya ortam ve uygulamaların ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. Sosyal medya araçları; sosyal ağ siteleri, bloglar, mikrobloglar, içerik paylaşım siteleri, sosyal etiketleme siteleri, wikiler, podcastlar, tartışma ve paylaşma forumları ve sanal dünyalar olmak üzere dokuz başlık altında incelenmiştir.

1.5.1. Sosyal Ağ Siteleri

Sosyal ağlar, 1990'lı yılların sonlarına doğru ortaya çıkmaya başlamıştır. Sosyal ağlar, bünyesinde farklı türde çevrimiçi topluluk barındıran web siteleridir. Sosyal ağ siteleri, sanal buluşma ortamları olarak da değerlendirilmektedir.⁷⁹

Sosyal ağlar, internet aracılığıyla kişilere ve kurumlara profil sayfası oluşturma imkanı sunarak diğer kullanıcılarla iletişime geçebilmelerine ve paylaşımında bulunmalarına olanak sağlayan platformlardır. Kullanım amaçlarına göre farklı sosyal

⁷⁶ Andreas Kaplan-Michael Haenlein, "Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media", *Business Horizons*, 2010, C. 53., S. 1, s. 59-68.

⁷⁷ www.csharpnedir.com/articles/read/?id=964 Erişim Tarihi 14.01.2018

⁷⁸ Veronica Barassi-Emiliano Trere, "Does Web 3.0 come after Web 2.0? Deconstructing Theoretical Assumptions Through Practice", *New Media & Society*, 2012, C. 14, S. 8, s. 1272-1273.

⁷⁹ Özlem Aşman Alikılıç, *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler*, Efil Yayınevi, 2011, s. 35-36.

ağ uygulamaları bulunmaktadır. Facebook, Google +, Myspace vb. gibi sosyal ağlar sosyalleşme odaklı iken, LinkedIn, Xing gibi sosyal ağlar ise iş bulma ve kariyer odaklı sosyal ağ siteleridir. Bunların dışında müzik, hobi, eğitim vb. amaçlar içinde kullanılan sosyal ağlarda mevcuttur. İnternet kullanıcıları sosyal ağlar aracılığıyla, kendi özelliklerini yansıtan kişisel profillerini oluşturarak, ilgi alanlarına uygun grup ve topluluklara katılabilmekte diğer kullanıcılarla iletişime geçip etkileşimde bulunabilmektedirler.⁸⁰

Sosyal ağ siteleri, profil sayfası üzerinden arkadaşlarını veya meslektaşlarını davet etme olanağını da sunmaktadır. Kullanıcılar arasındaki iletişim e-mail ya da anlık mesaj gönderimiyle sağlanmaktadır. Sosyal ağ sitelerinde iletişim süreci gruplar üzerinden ya da topluluklar aracılığıyla sağlanmaktadır. Sosyal ağ siteleri, spor, yemek, seyahat, giyim, teknoloji, din vb. gibi birçok konuda hem küresel hem de yerel anlamda çok çeşitli alanlarda yer almaktadır.⁸¹

Sosyal ağlarda içerikler kullanıcılar tarafından oluşturulduğu için farklı görüşlerle karşılaşmak mümkündür. Sosyal ağlarda farklı görüşlerin ortaya çıkması, kişilerin düşüncelerini özgürce dile getirmesi toplumsal gelişmeye ve ilerlemeye olumlu yönde katkı sağlamaktadır. Özellikle tekeli medya anlayışına sahip ülkelerde geleneksel yayın organlarında farklı düşünce ve görüşlere yer verilmemektedir. Tekesliliğin var olduğu toplumlarda demokrasi anlayışı zedelenmektedir. Bundan dolayı bireyler kendilerini rahatça ifade edebilecekleri ve görüşlerini paylaşabilecekleri ortamlara ihtiyaç duymaktadır. Sosyal medya ortam ve araçları bu ihtiyaçları gideren başlıca etmenlerden biri olmuştur. Sosyal paylaşım ağları, dil, din, ırk, cinsiyet vb. hiçbir ayırım gözetmeksizin her yaşta her kesimden insanın kullanabileceği büyük bir iletişim platformu haline gelmiştir.⁸²

1.5.2. Bloglar

Blog kavramı, Türkçede ağ günlüğü, günce ya da Weblog: ağ kütüğü anlamlarına gelmektedir. Kişilerin ya da grupların herhangi bir teknik bilgi

⁸⁰ Korhan Manavcıoğlu, *Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi Kurumsal Blog Odaklı Bir Yaklaşım*, Beta Basım Yayım Dağıtım, 2015, İstanbul, s. 54.

⁸¹ Levent Eraslan-Derya Çakıcı Eser, *Sosyal Medya Toplum Araştırma (Sosyal Medya Sosyolojisine Giriş)*, Beta Basım Yayım Dağıtım, İstanbul, 2015, s. 19.

⁸² Büyükaslan, *a.g.e.*, 2015, s. 10.

gerektirmeden, istedikleri şeyleri, istedikleri şekilde oluşturabildikleri, günlüğe benzeyen web siteleridir. Bloglar için İngilizcedeki “web” ve “log” kelimelerinin birleşmesinden oluşan weblog kavramının zamanla yaygınlaşmış adı da denilmektedir. Bloglarda yayınlanan haber veya herhangi bir konu hakkında yapılan yorumlar ters kronolojik olarak yani güncelden eskiye doğru sıralanmaktadır.⁸³

Bloglar, 90'ların başından itibaren internette özgür bir düşünce platformu oluşturmada önemli bir katkı sağlamıştır. Webloglar, kişisel fikirlerin dünyaya açılması konusunda elektronik posta gruplarından sonra gelmektedir. Alıştığımız kişisel web sayfası standartlarından çok, sıkça eklenen yazılarla kendini sürekli güncelleyerek, devamlılığını ve popülerliğini devam ettirmeyi sürdürmüştür. Yazıların içeriğinde günlük hayata dair duygu ve düşünceler olabileceği gibi, ilginç veya işe yarar bir web sayfasına verilen bağlantı, beğenilen şarkı sözleri, fotoğraflar gibi farklı konu başlıklarına ait veriler de bulunmaktadır. Blogların henüz tüm işlevlerinin keşfedilmediği belirtilmektedir. Bununla birlikte genel kullanım alanlarının başında bilgi paylaşımı ve yönetimi, müşteri ilişkileri, etkileşimli habercilik, iletişim, kendini ifade etme, öğrenim, pazarlama, kampanya ve sosyal reform, topluluk oluşturma geliyor.⁸⁴

1.5.3. Mikrobloglar

Mikrobloglar, blog ve diğer uygulamalardaki benzer kullanım motivasyonlarıyla bireylere kişisel anlatım ve sosyal bağlantı olanağı sağlayan sosyal medya araçlarındandır. Mikrobloglar, sosyalleşmeye imkân tanıdığı için sosyal Web'in en son fenomenlerinden biri sayılmaktadır. Mikrobloglar, internet aracılığıyla kullanıcılarına şu anda ne yaptıkları hakkında kısa mesajlar yayımlamayı olanaklı kıldığı için, blog uygulamasının anlık mesajlaşma ve durum bildirimlerinin bir karması olarak da görülmektedir. Mikroblog sitelerini diğer sosyal medya hesaplarından özellikle de blogdan ayıran fark, büyük, uzun blog mesajları yazma olanağının olmamasıdır. Mikrobloglar, kullanıcılarına tercihlerine göre kısa metin mesajlarını, tipik olarak 140 karaktere kadar yazmalarına izin vermekte ayrıca resim, ses, ya da video gibi uygulamalarının paylaşılmasına olanak sağlamaktadır. Örneğin, Twitter, kullanıcılarına

⁸³ Yamamoto, *a.g.e.*, 2014, s. 24-27.

⁸⁴ <http://www.biyolojiegitim.yyu.edu.tr/mkpdf/bosdi.pdf> Erişim Tarihi: 09.04.2018

140 karakterle mesaj yazma imkânı tanıyan anlık sosyal medya hesaplarından biri ve ilk mikroblog uygulamasıdır. Twitter'daki güncellemelerin çoğu kullanıcıların ne yaptığından ziyade, onların ne düşündüğü ya da hissettikleri üzerine odaklanmaktadır. Mikroblog sitelerinde güncellemeleri, profil sayfasında tersine kronolojik sıralamaya göre düzenlenmekte, güncelleme ise Web ya da mobil iletişim araçları üzerinden yapılmaktadır. Bu özelliği nedeniyle esnek ve portatif yapıya sahip olduğu söylenmektedir. Mikroblogların kullanma amaçları, bilgi paylaşma, bilgi arama aynı zamanda araştırma yapma ve arkadaşlık kurma olarak sıralanmaktadır.⁸⁵

1.5.4. İçerik Paylaşım Siteleri

İçerik paylaşım sitelerini, kısaca fazla teknik bilgi ve donanım gerektirmeksizin kişilerin ücretsiz ve kolaylıkla videolarını, resimlerini ve sunularını yayınlanmasına olanak sağlayan sosyal medya ortamları olarak tanımlanmaktadır. Bu sitelerin en önemli özelliklerinden biri medya paylaşımlarında kolaylık sağlaması, diğeri ise herhangi bir maliyetinin olmamasıdır. Farklı medya türlerinde yapılmış dokümanların, videoların, fotoğraf ve sunumların kullanıcılar arasında paylaşılması kişilerarası iletişime de güçlendirmeye katkı sağlamıştır. Video paylaşımı konusunda YouTube, Dailymotion, Metacafe, Vidivodo göze çarpmaktadır. Fotoğraf paylaşımı konusunda birçok site olsa da Flickr ve Instagram kullanıcıların en çok tercih ettiği sosyal medya siteleri arasında yer almaktadır. Bu sitelerde kullanıcıların uyması gereken birden çok kural bulunmaktadır. Kurallar, yasa dışı, kaçak içeriklerin sitelere yüklenmesini engellemeyi hedeflemektedir. Yapılan araştırmalar, 24 ülkede yer alan internet kullanıcılarının %71'i aylık olarak bir sosyal medya içeriği paylaştığını göstermiştir. Paylaşılan içeriklerin %43'ünü fotoğraflar oluşturmaktadır.⁸⁶

1.5.5. Sosyal Etiketleme Siteleri

Sosyal etiketleme siteleri, kullanıcıların beğendikleri, ilginç buldukları ve tekrar ziyaret etmek isteyebilecekleri linklerin toplamasına ve depolamasına olanak sağlayan siteler olarak tanımlanmaktadır. Sosyal etiketleme servisleri, kullanıcılarının hangi işaretlemeyi veya kaynağı seçtiğini göstermesi ve diğer kullanıcıların da bu bilgilere erişim izni verdiği için kullanıcılar arasında sosyal bağlantı kurma ortamı yaratmaktadır.

⁸⁵ Tuncer, *a.g.e.*, 2015, s. 57.

⁸⁶ Ümit Sanlav, *Sosyal Medya Savaşları*, Hayat Yayın Grubu, 2014, İstanbul, s. 111.

Bunun sonucunda kullanıcılar etiketlenen kaynakları görebilmekte, kişilerin ne kadar etiket ve arama yaptığı bilgisine ulaşabilmektedirler. Kullanıcılar, sosyal etiketleme siteleri aracılığıyla, paylaşılan içeriğin ne kadar popüler olduğunu görebilir ya da beğenilip beğenilmediği hakkında fikir sahibi olabilmektedirler.⁸⁷

1.5.6. Wikiler

Vikipedi, kullanıcıları tarafından ortaklaşa hazırlanan ve birçok dilde erişim imkânı sağlayan özgür, bağımsız, ücretsiz bir internet ansiklopedisi olarak tanımlanmaktadır. Kendisini sürekli güncellediği için hiçbir zaman tamamlanamayacağı söylenmektedir.⁸⁸

Wiki kelimesi, Hawaii dilinde hızlı anlamına gelmektedir. İlk kez, yazılım geliştirici Ward Cunningham tarafından kullanılmıştır. Cunningham, wikiwikiweb adını verdiği yazılım programını kendisi gibi yazılımcıların fikirlerini kolayca paylaşabilmesi amacıyla tasarlamıştır. Wiki, içeriği kolayca oluşturulabilen, düzenlenebilen çok sayıda birbirine bağlı web sayfalarından meydana gelen web siteleri olarak tanımlanabilir. Bir wiki sitesi, wiki yazılım programı veya wiki motoru aracılığıyla ve çoğunlukla internet üzerinden, serbest bir şekilde elde edilip kullanılabilir. Wikilerin uygulama olanağı sunduğu yerler çok farklı alanları kapsamaktadır. Bunlar, ansiklopedik bilgi depoları, sosyal paylaşım siteleri, kurumsal intranetler, bilgi yönetim sistemleri, kişiler ajandalar vb. olarak sıralanmaktadır. Wikiler, aynı zamanda içerik yönetim sistemi olarak da kullanılabilir. Wikipedia, bunun en büyük örneklerinden biri sayılmaktadır. Wikipedia'da binlerce insanın girdilerinden oluşan büyük bilgi toplulukları, wiki yazılım programını kullanarak yazılanları kolayca denetleme ve düzenleme imkanına sahiptir. Hiçbir kesintiye uğramayan wiki web siteleri takipçileri tarafından belli bir saat yada mekan sınırlaması olmaksızın izlenebilmektedir. Wikiler, aynı zamanda herhangi bir üyelik sistemi gerektirmeyen hemen herkesin kullanımına açık yazılım programlarıdır. Bu özelliğiyle wiki tüm kullanıcılarına bilgi sistemine veri girişi yapabilme imkanı vermektedir. Wikiler aracılığıyla çok kısa bir zamanda oldukça büyük bilgi dağarcıkları oluşturulup düzenlenebilmektedir. Popüler wiki sitelerine ansiklopedi olan Wikipedia, haber sitesi

⁸⁷ Tuncer, *a.g.e.*, 2015, s.63.

⁸⁸ <https://turkcebilgi.com/wiki> Erişim Tarihi 14.01.2018

Wikinews, wiki linkleri sunan web portalları olan AboutUs ve Wikia ile son dönemlerde popülerlik kazanmış ünlü Lost dizi filmi için bilgi kaynağı niteliğinde hazırlanan Lostpedia örnek olarak gösterilmektedir.⁸⁹

1.5.7. Podcastlar

Podcast terimi, ilk olarak 2000 yılların başında Apple ürünlerinden olan iPod sözcüğünde bulunan Pod (kapsül) ve Broadcast (canlı yayın) kelimelerinin birleşiminden elde edilerek kullanılmaya başlanmıştır. Podcast ilk olarak iPod kullanıcılarının faydalanılması için kullanılmış, ilerleyen zamanlarda diğer cihazlara da taşınmıştır. Podcast, özel yazılımlar aracılığıyla kullanıcılarına takip ettikleri bir yayını, otomatik olarak yükleme imkanı sunmaktadır.⁹⁰

Podcastlar, dijital medya dosyalarının bilgisayar ya da taşınabilir cihazlar aracılığıyla oynatılması için internet üzerinden servis edilmesine olanak sağlamaktadır. Podcastların birçoğu MP3 ve görüntü dosyaları şeklinde olup RSS (Really Simple Syndication) protokolüyle yayınlanmaktadır. Podcastlara erişim için üyelik izni gerekmektedir. Podcastlar, eğitim, turizm, güvenlik gibi birçok alanda rahatlıkla kullanılabilir sosyal medya araçlarının paylaşım esasına göre çalışmaktadır. Bir yayıncının sunduğu ses ya da video içeriğine kullanıcılar, abone olarak mobil iletişim araçları, tablet vb. araçlar vasıtasıyla istedikleri yer ve zamanda içeriği dinleyip izleyebilmektedirler. Podcastların ortaya çıkış amacı kullanıcılarına kendi oluşturdukları ses dosyalarını istedikleri kişilere dağıtmaktı fakat zaman içinde gelişim göstererek, kişilerarası kullanım amacının ötesinde daha geniş bir alanda kullanılabilir hale geldiği söylenmektedir.⁹¹

1.5.8. Tartışma ve Paylaşma Forumları

Forumlar, kişilerin kendi ya da belli konular hakkındaki görüşlerini, bilgilerini paylaştıkları, birbirleriyle çeşitli paylaşımlarda buldukları online ortamlardır.⁹² Forumlar, internet tabanlı ağ kurma özelliğine sahip, online iletişim araçlarından biri olarak da tanımlanmaktadır. Forumlarda kullanıcılar, belli bir konuda interaktif bir

⁸⁹ Levent Eldeniz, "İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0", içinde: *İkinci Medya Çağında İnternet*, Alfa Yayınları, 2010, İstanbul, s. 21-22.

⁹⁰ <https://mobilbilgi.com/podcast-nedir-ne-ise-yariyor> Erişim Tarihi 14.01.2018

⁹¹ Kircova, a.g.e., 2015, s. 82.

⁹² <https://www.chip.com.tr/forum/forum-nedir-nasil-kullanilir> Erişim Tarihi 14.01.2018

şekilde ve karşılıklı konuşmalarla iletişime geçebilmektedirler. Herhangi bir konu hakkında tartışma başlatmak, öneri almak, fikir paylaşmak, anket yapmak ya da favori konularla ilgili bir konuşmaya katılmak için internet forumları tercih edilmektedir. İnternet forumları, kişilerin göndermiş olduğu mesaj şeklindeki konuşmaların yer aldığı online tartışma ortamının yaratıldığı siteler olarak da tanımlanmaktadır. Online forumlar, niş konularda serbest tartışmalar yapmak için hazırlanmış, insanların bir araya geldiği en eski sosyal medya türlerinden biri olarak görülmektedir. İnternet forumlarına, Google Grupları ve Yahoo Grupları örnek olarak gösterilmektedir.⁹³

1.5.9. Sanal Dünyalar

Sanal dünya siteleri, gerçek dünyaya paralel olan hayali olarak yaratılan bir ortamdaki bireylerin, kendi görsel simgelerini seçerek yeni bir kimlik edinimlerine olanak sağlayarak, bu yeni kimlikleri üzerinden bazen yarışma oyunları oynayarak bazen de farklı yaşam biçimlerini seçerek, gerçek yaşamla paralel olarak sürdürdükleri oyun ortamlarıdır. Bu ortamlarda sanal oyun oynayan önemli bir kitle bulunmaktadır. Aynı zamanda bu kitle internetin onlara sağladığı bütün imkanları kullanmalarının yanı sıra, özellikle boş zamanlarını değerlendirilmesinde, çevrimiçi oyun ve sanal dünyaları sıkça kullanmaktadırlar.⁹⁴ Er'e göre sanal dünyalar farklı kaynaklarda sosyal medyanın bir türü olarak görülmekteyken, bazılarında ise başlı başına yeni bir kategori olarak değerlendirilmiştir.⁹⁵

1.6. GELENEKSEL MEDYA SOSYAL MEDYA FARKI

Sosyal medyayı geleneksel medyadan ayıran en büyük fark, çok yönlü etkileşim, kişiye özel olması ve kolay ölçümlenebilir olmasıdır. Televizyon, radyo, dergi, gazete gibi yayın organlarından oluşan geleneksel medyada ise ölçümleme, tiraj ve rating raporları ile yapılmaktadır. Sosyal medya geleneksel medyanın alternatifi olarak ortaya

⁹³ Nafiseh Zafarmand, "Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve PR2.0", Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi), Ankara, 2010, s. 31-32.

⁹⁴ Alikılıç, *a.g.e.*, 2011, s. 51.

⁹⁵ G. Er, *Sanal Ortamda İtibar Yönetimi: Kurumsal İtibar Yönetimi ve İnternet'te İtibarı İzlemenin, Korumanın ve Güçlendirilmenin Yolları*, Cinius Yayınları, 2008, İstanbul, s. 118.

çıkıp gelişme göstermiştir. Geleneksel medya, televizyon, gazete, dergi, açık hava mecraları, broşürler, el ilanı gibi araçlardan meydana gelmektedir.⁹⁶

Sosyal medya, geleneksel medyadan birçok yönden farklıdır. Temel farkı ise, Sosyal medyada etkileşim geleneksel medyaya göre anlık zaman diliminde ve karşılıklı olmasıdır. Diğer farklılıklar şunlardır.⁹⁷

İçerik Kalitesi: Geleneksel medya yayın organlarında içerik profesyonel uzmanlar tarafından üretilir ve kalitesi yayıncı tarafından kontrol edilir. Burada bir denetim mekanizmasının varlığı söz konusudur. Sosyal medyada ise içerik kullanıcı tarafından üretilir ve herhangi bir denetim mekanizması yoktur. İçeriğin kullanıcı tarafından üretilmesi sosyal medyayı çekici kılmaktadır.

İçerik Kapsamı: Geleneksel medya ve sosyal medya iletişim kurmak ve mesajlarını geniş kitlelere iletmek için fırsatlar yaratma çabası içindedir. Geleneksel medya bilgiyi dağıtmak için merkezi bir sistem ve üretim kullanırken, sosyal medya doğası gereği merkezi olmayan bir yapıya sahiptir. Bu özelliği sayesinde aynı anda farklı yerlerde araştırma yapma ve üretme olanağına sahiptir.

Frekans (Sıklık): Sosyal medya kanalları aracılığıyla yapılan reklam ve bilgi gösterme zamanı geleneksel medyadan daha uzundur. Geleneksel medya aracılığıyla sunulan reklamların yayında kalma süresi, sıklığı ödenen bütçe ile sınırlıdır. Sosyal medyada ise reklamlar verilen bilgilendirme mesajları doğrudan hedef kitleye yönelik olduğu için daha uzun sürelidir. YouTube gibi video paylaşım sitelerinde paylaşılan videoları örnek olarak verebiliriz.

Erişebilirlik: Geleneksel medya, iletişim amaçlı bir kampanya yürütmek için ciddi anlamda bir bütçe ya da sermaye ayırmak zorundadır. Sosyal medya genellikle ücretsiz veya çok düşük bir maliyetle kampanya ya da hızlı iletişim sayesinde geniş kitlelere ulaştırılabilmektedir. Aynı zamanda sosyal medyada geleneksel medyanın aksine, farklı materyaller kullanılarak iletişim dili zenginleştirilebilmektedir.

Kullanılabilirlik: Geleneksel medyada üretim için, iyi bir bilgi birikimi, eğitim ve beceriye sahip uzman ekibe ihtiyaç duyulmaktadır. Buna karşın sosyal medyada

⁹⁶ Kırcova, a.g.e., 2015, s. 22.

⁹⁷ <https://impact8020.com/social-media-vs-traditional-media-whos-the-winner> Erişim Tarihi: 20.10.2018.

uzmanlık gerektiren özellik aranmamaktadır. Sosyal medya araçlarında kullanılan yazılım ve donanım bileşenleri hemen hemen her seviyeden kişinin kullanabileceği ve içerik oluşturmaya imkân sağlayacak şekilde tasarlanmıştır.

Yakınlık: Geleneksel medyanın yayın organları aracılığıyla üretilen bir bilginin araştırılması, bulunması, yazılması, hazırlanması ve yayınlanması için harcanan zaman çok uzun günler, haftalar hatta aylarca sürebilmektedir. Fakat sosyal medya kanalları aracılığıyla bilginin üretilmesi ve bu bilginin ulaştırılması birkaç dakika ya da birkaç saat gibi kısa bir süre kadar yakın bir zamanda gerçekleştirilebilmektedir.

Kalınlık: Geleneksel medya aracılığıyla yayınlanan bir haber, makale ya da yapılan bir yorum değiştirilemezken, sosyal medya aracılığıyla yayılan bir haber, mesaj ya da yapılan yorum değiştirilip geliştirilebilmektedir. Sosyal medya aracılığıyla yazılan haber ve yorumlar kullanıcıların denetimine tabi olduğu için, anında müdahale söz konusudur. Yanlış ve eksik bilgiler anında diğer kullanıcılar tarafından düzeltilmektedir. Bu durum sosyal medyayı geleneksel medyadan daha güvenilir kılmaktadır.

1.7. TÜRKİYE'DE İNTERNET VE SOSYAL MEDYA

İnternet, dünyada ve Türkiye'de yaygın olarak kullanılmaya başlaması 1990'lı yılların ikinci yarısına tekabül etmektedir. Teknolojinin sürekli gelişmesi ve ilerlemesi internetin kullanım şekillerinde de değişiklikleri beraberinde getirmiştir. Türkiye'de internetin yaygın olarak kullanımı ve toplum hayatındaki önemi yaklaşık 15-20 yıl gibi bir zaman dilimini kapsamaktadır. İnternetin toplumsal yapıda geçirdiği evrimi teknolojik değişimleri incelemeye anlamak imkânsızdır. Yazılım ve donanım alanında yaşanan her büyük yenilik, internetin kullanım biçiminin değişmesine ve yaygınlaşmasına etki etmiştir. İnternet aracılığıyla kullandığımız cihazlar ve o cihazlarda kullanılabilen yazılımların çeşitliliğinin artması internetin bağlantı hızı ve bant genişliği anlamında köklü değişimleri beraberinde getirmiştir. Bu durum internetin sosyal alanda kullanımının yaygınlaşmasına doğrudan etkilemiştir. Türkiye'de internetin kullanımı 1990'lı yıllarda başlamış olsa da teknolojik imkânların pahalı ve sınırlı olması, başka bir ifadeyle söylemek gerekirse ilk ortaya çıktığı yıllarda herkesin erişebileceği, kullanabileceği kadar yaygın ve ucuz olmaması, yaygınlaşmasını geciktirmiştir. Başlangıçta 14.4 kbps hızla internete bağlanabilmek için pahalı bir modeme ve yüksek bağlantı ücretlerini göze almak gerekiyordu. Ancak, günümüzde

forumların ilkelleri olarak nitelendirilen BBS'lerin (Bulletin Board System) ortaya çıkışı ve 14.4-28.8 kbps hızında internetle başlayan ilk sanal temaslar, büyük değişimlerin yaşanmasına neden olmuştur. Öncekinden 2-4 kat daha fazla hız sağlayan 56K modemler piyasada yaygınlaşmaya ve bilgisayar fiyatları doğru oranda ucuzlamaya başlamıştır. Yine de orta sınıfa mensup bir aile için internete bağlanabilecek bir bilgisayara sahip olmak ve bağlantı ücreti ödemek kolay değildi. Ancak 1996-1998 yıllarına gelindiğinde ortanın üstünde gelire sahip olan aileler için internet evin bir parçası haline gelmiştir. Satın alma gücü olmayan bireyler için dört bir yanda açılan internet kafeler, yeni teknolojiyle tanışma olanağı sağlamıştır. İnternet kafeler aynı zamanda yarı-sanal ilişkilerin ortaya çıkmasına zemin hazırlamıştır. 2000'li yıllara gelindiğinde, internet teknolojisinde çok büyük gelişmeler yaşanmıştır. İnternet kullanım biçimini kökten değiştirecek ADLS (Bakımsız Sayısal Abone Hattı) telefon hattı üzerinden fakat telefon kullanımını engellemeyen geniş bant üzerinden internet erişimini sağlayan teknolojik devrim yaşanmıştır.⁹⁸

1.8. SOSYAL MEDYANIN AVANTAJLARI VE DEZAVANTAJLARI

1.8.1. Sosyal Medyanın Avantajları

Sosyal medya, internet aracılığıyla kullanıcılarına çok sayıda fırsat sunmaktadır. Bu fırsatlar şüphesiz kişilerin hem günlük yaşantısına hem de özel yaşantısına olumlu ya da olumsuz yönde etki etmektedir. Sosyal medyanın kullanıcılara sağladığı avantajlı durumlar şu şekilde sıralanmaktadır.⁹⁹

- Sosyal medya, kullanıcılarına çift yönlü konuşma ve iletişim olanağı sunmaktadır.
- Sosyal medya, medyanın demokratikleşmesine katkı sağlayarak, medya üretimini herkesin ulaşabileceği bir alana dönüştürmüştür. İçerik üretimi geleneksel medya organlarıyla sınırlı kalmamıştır.
- Sosyal medya, grup ve toplulukların oluşmasına olanak sağlayarak, büyük kitlelerle paylaşım imkânı sunmaktadır. Kişiler, gruplar ve topluluklar sosyal medya aracılığıyla ilgi alanlarına göre, resim, müzik, video, görüntü vb. paylaşabilmektedir.

⁹⁸ Dağhan Irak – Onur Yazıcıoğlu, *Türkiye ve Sosyal Medya*, Okuyan Us Yayın, 2012, İstanbul, s. 7-10.

⁹⁹ Zafarmand, *a.g.t.*, s. 28.

- Sosyal medya, kullanıcılarını tüketici birey olmaktan kurtararak, aynı zamanda üretici birey konumuna taşımaktadır.
- Sosyal medya kullanıcıları için özgür bir ortam sunarak, istedikleri içeriği seçme imkânı sağlamaktadır. Kişiler kendi beklenti ve istekleri doğrultusunda beğendiği, sevdiği içerikleri internet üzerinden erişebilmektedir.
- Sosyal medya, ikinci bir aracıya gerek duymadan, kullanıcılarına popüler kişilerle, siyasetçilerle, şirket, farklı firmalar ve kamu kuruluşlarının organizasyonlarına ulaşmayı kolaylaştırmaktadır. İkinci kişilerin ortadan kalkması iletişime hız kazandırmıştır.

1.8.2. Sosyal Medyanın Dezavantajları

Sosyal medyanın, hayatımıza getirdiği kolaylıkların yanında, bazı durumlarda hem toplumlar hem de kişilerin olumsuz yönde etkilenmesine neden olabilecek durumların yaşanmasına neden olmaktadır. Sosyal medyanın yaşattığı dezavantajlı durum şu şekilde sıralanmaktadır.¹⁰⁰

- Sosyal medya, diğer yayın organlarına göre daha hızlı şekilde yayıldığı için avantaj yerine dezavantajlı durumlara da neden olabilmektedir. Sosyal medyada, olumsuz bir haber ya da toplumları kışkırtabilecek asılsız bir haber yayınlanması veya kişilerin imajını zedeleyebilecek özel durumlarının servis edilmesi, çok kötü sonuçlar doğurabilmektedir. Bu tarz yayınlar ülke yönetimine zarar verecek boyutlara ulaşabildiği gibi, kişilerin de imajını zedelemektedir.
- Sosyal medya aracılığıyla herhangi bir faaliyet yürütmek oldukça yorucudur ve yüksek bir tempo gerektirmektedir. Faaliyetler esnasında meydana gelebilecek herhangi bir aksaklık çok kötü sonuçlara neden olabilmektedir. Topluluk, grup, ya da kişiler ve onları takip eden fan kitlelerinden gelen eleştiriler, iltifatlara, sorulara hemen veya kısa zamanda cevap verilmesi gerekmektedir. Aksi durumda kitlelerin, topluluk, gruba ve kişiye karşı güveni sarsılmaktadır.
- Sosyal medya aracılığıyla, çok çeşitli konularda binlerce kişi tarafından içerik oluşturulmaktadır. Paylaşılan içeriklerde, programa uygun filtre

¹⁰⁰ Zafarmand, a.g.t., s. 29.

uygulaması bulunmadığı takdirde, özel bir konu hakkında fikir sahibi olmak isteyenler için bilgi kirliliğine başka bir ifadeyle söylenmek gerekirse gereksiz, yanlış yazılmış bilgilerin çoğalmasına neden olmaktadır. Bu durum kişilerin hangi kaynaktan ya da hangi bilgidен yararlanmaları gerektiği konusunda sorun yaşamalarına sebep olmaktadır.

- İnternet bağlantısının olduğu her yerde bilgisayar, akıllı telefonlar veya tablet vb. araçlar aracılığıyla sosyal medya ortamında faaliyetler yürütülmesi mümkündür. Ancak bu durum her ne kadar avantajlı bir durum gibi gözüküyor olsa da, çalışmaya odaklı kişiler için iş ve yaşam dengesini bozabilmektedir.
- Sosyal medya uygulamaları, birçok yönetici ve işverenin korktuğu konulardan biri olmuştur. Çalışanlarının sosyal medya araçlarını, işleriyle ilgili kullanmaktan ziyade, daha çok eğlenceli işler için, mesela oyun oynamak, profili ile ilgili düzenleme yapmak gibi amaçlar için kullanmaları mesai saatlerini boşa harcamalarına neden olmaktadır.

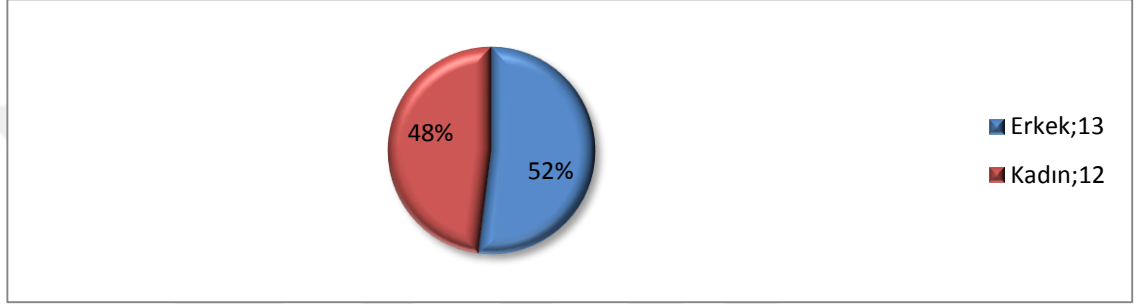
İKİNCİ BÖLÜM

ARAŞTIRMA BULGULARI VE DEĞERLENDİRME

1. ARAŞTIRMANIN DEMOGRAFİK ÖZELLİKLERİ

1.1.DEMOGRAFİK VERİLER

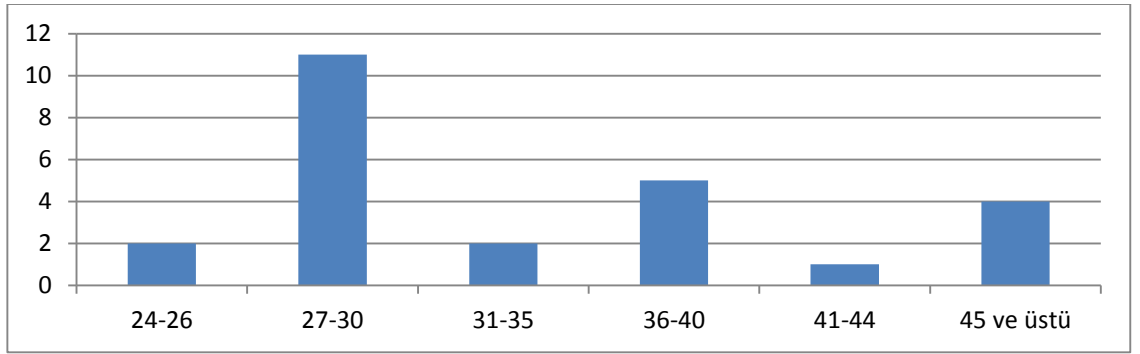
1.1.1. Katılımcıların Cinsiyeti

Şekil 1: Katılımcıların Cinsiyeti

Görüşülen kişi sayısı toplam 25 kişidir. Bunların 13'ü erkek, 12'si ise kadındır. Araştırma esnasında, görüşülenlerin cinsiyet dağılımının eşit oranda olmasına dikkat edilmiştir.

1.1.2. Katılımcıların Yaşı

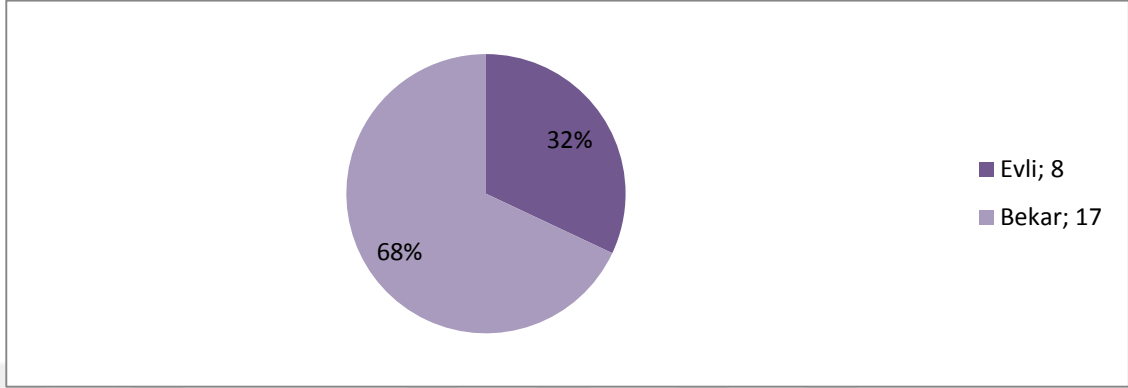

Şekil 2: Katılımcıların Yaşı

Görüşülen engelli bireyler arasında 24-26 yaş aralığında olan 2 kişi, 27-30 yaş aralığında olan 11 kişi, 31-35 yaş aralığında olan 2 kişi, 36-40 yaş aralığında olan 5 kişi, 41-44 yaş aralığında olan 1 kişi, 45 ve üstü yaş aralığında olan 4 kişi vardır. Genel bir

değerlendirme yapıldığında görüşmecilerin çoğunun genç yaşta olduğu dikkati çekmektedir.

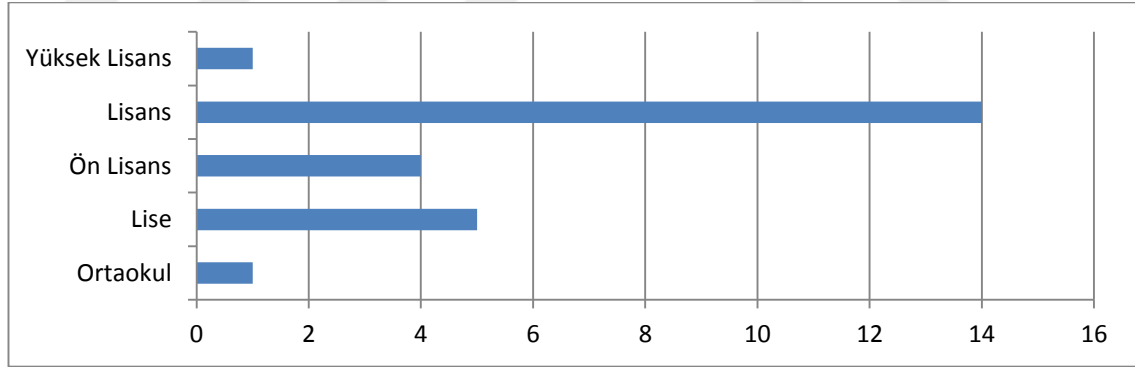
1.1.3. Katılımcıların Medeni Durumu

Şekil 3: Katılımcıların Medeni Durumu

Görüşülenlerin medeni durumu değerlendirildiğinde 8 kişinin evli, 17 kişinin ise bekâr olduğu görülmektedir.

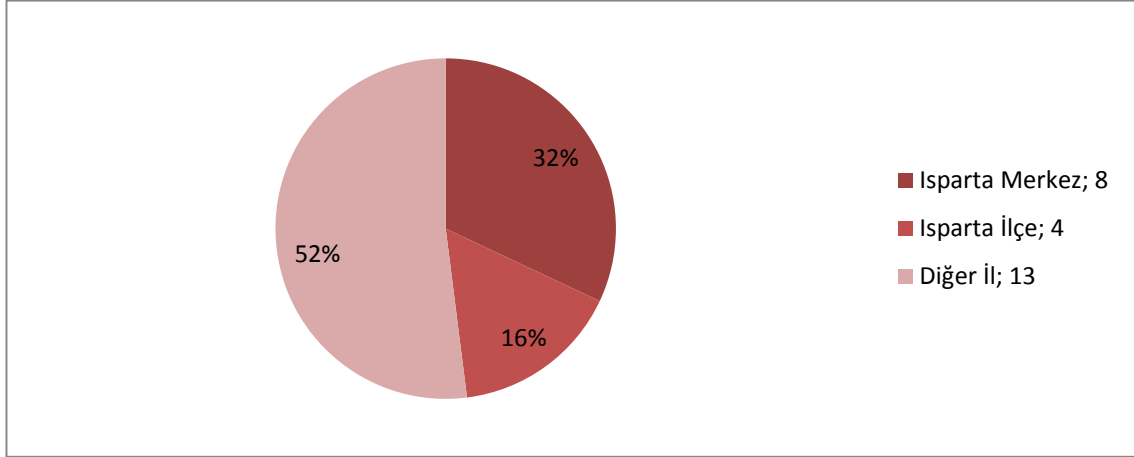
1.1.4. Katılımcıların Eğitim Durumu

Şekil 4: Katılımcıların Eğitim Durumu

Görüşülenlerden, ortaokul mezunu olan 1 kişi, lise mezunu olan 5 kişi, ön lisans mezunu olan 4 kişi, lisans mezunu olan 14 kişi, yüksek lisans mezunu olan 1 kişi vardır. Görüşülenlerin eğitim durumu değerlendirildiğinde, görüşmecilerin birçoğunun lisans mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Görüşmecilerin bir kaçının eğitim hayatı devam etmektedir.

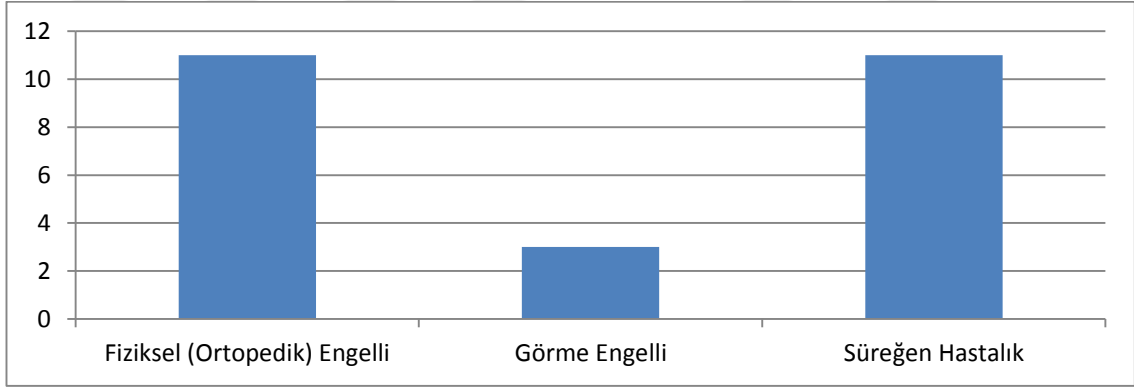
1.1.5. Katılımcıların Doğum Yeri

Şekil 5: Katılımcıların Doğum Yeri

Görüşülen kişilerin doğum yerlerine bakıldığında, Isparta ili doğumlu olan 8 kişi, Isparta'nın ilçesi doğumlu olan 4 kişi vardır. Diğer il (Burdur, Antalya, Afyon, Gümüşhane, Muğla, Konya, Yozgat, Eskişehir) doğumlu kişi sayısı ise 13'tür.

1.1.6. Katılımcıların Engel Durumu

Şekil 6: Katılımcıların Engel Durumu

Görüşülenlerin engel durumlarına bakıldığında, fiziksel (ortopedik) engelli olan 11 kişi, görme engeli olan 3 kişi, süreğen hastalık nedeniyle engelli olan 11 kişi bulunmaktadır.

1.2. SOSYAL MEDYA KAVRAMINA YÜKLENEN ANLAMLAR

İlk olarak, katılımcılara sosyal medyayı nasıl tanımlarsınız ya da sosyal medya denildiği zaman aklınıza nasıl bir tanımlama gelir sorusu yöneltilmiştir. Elde edilen veriler değerlendirilerek, katılımcıların sosyal medya kavramına yüklediği anlamlar on iki başlık altında toplanmıştır.

Şekil 7: Sosyal Medya Kavramına Yüklenen Anlamlar

➤ İnsanlar Arasındaki Bağ, Ortak İletişim Alanı

Katılımcılardan bazıları sosyal medyayı, insanlar arasında kurulan ortak bir bağ ve iletişim alanı olarak tanımlamaktadır. Sosyal medyanın, engelli bireylerin hem yakın çevresiyle hem de diğer insanlarla arasındaki iletişimi, etkileşimi arttırdığı ve güçlendirdiği görülmektedir. Katılımcıların konuyla ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medyayı **iletişim ağı** olarak tanımlıyorum. **İnsanlar arasındaki bağ** olarak da tanımlıyorum. Sosyal medya birçok konuda insanlar arasında köprü vazifesi görüyor. Uzakları yakın eden bir kavram. Zaman ve mekan kavramlarına yeni ve farklı bir boyut kazandırdığını söyleyebilirim.” (K: 19=K)*

*“İnsanların, internet üzerinden Facebook, Twitter, Instagram gibi veya daha fazla uygulama indirerek arkadaş çevresiyle ya da üye olduğu diğer gruplarla haberleşmesi ve görüşmesine denir. Sosyal medyaya, kısaca söylemek gerekirse ortak **iletişim alanı** da diyebiliriz.” (K: 15=K)*

*“Sosyal Medya; kişilerin birbirleriyle iletişim kurabildiği ve paylaşımında bulunabildiği, aynı zamanda ilgi duyduğu alanlarla etkileşimde bulunabildiği internet ağlarına verilen isim. Sosyal medyanın **insanlar arasında bir bağ** oluşturduğunu düşünüyorum.” (K: 16=K)*

*“Sosyal Medya birbirini tanıyan ya da tanımayan insanların internet aracılığı ile fotoğraflarını, görüşlerini paylaştıkları bir ortamdır. Başka bir şekilde ifade etmek gerekirse sosyal medya, insanları birbirine yakınlaştıran, uzakları yakın eden ortak **iletişim ağı**.” (K: 17=K)*

*“Yarı zaman faydalı, yarı zaman faydasız olarak tanımlıyorum. Sosyal medyayı insanlığın teknolojiye bağlı olarak kıyamet gününe kadar devam edecek ve giderek artacak bir **iletişim ağı** olarak tanımlıyor öyle görüyorum.” (K: 18=E)*

➤ Bizim Ülkemizde Kemik

Sosyal medyaya, klasik tanımlamaların dışında farklı benzetmelerin yapılması, sosyal medyaya farklı bakış açılarının da olduğunu göstermektedir. Katılımcı, sosyal medya kavramına kemik benzetmesi yaparak, üstü kapalı bir şekilde sosyal medya kullanıcılarını eleştirmiştir. Sosyal medyayı kullanıcılarının, sosyal medya hesaplarında paylaşılan her şeyi sorgulamadan olduğu gibi kabul etmemesi gerektiği vurgulanmıştır. Sosyal medyanın amaç dışı kullanılması, tanımlamaların olumsuz yapılmasında etkili

olmuştur. Katılımcının, sosyal medyaya kemik benzetmesiyle ilgili ifadeleri şu şekildedir:

*“Bizim ülkede **sosyal medya kemik**, herkesin önüne atıyorlar bizde öyle yiyiyoruz. Her şeyi sorgulamak gerektiği kanaatindeyim. Ayrıca sosyal medya denilince aklıma direk kişilerin zamanlarını boşa harcaması geliyor. Aslında sosyal medyayı bu şekilde kullanmamak gerekiyor. Çünkü teknoloji geliştikçe sosyal medyada gelişiyor. Ve çok daha yararlı bilgiler elde edebileceğimiz bir alana dönüşüyor. Bunun farkında olup sosyal medyayı farklı bir şekilde kullanabiliriz.” (K: 1=K)*

➤ **Vakit Geçirme Aracı**

Katılımcılar arasında sosyal medyayı vakit geçirme aracı olarak tanımlayan da bulunmaktadır. Günlük hayatta sadece engelli bireyler değil, insanların birçoğu, sosyal medyayı eğlenmek ya da keyifli vakit geçirmek amacıyla kullandığı bilinmektedir. Engelli bireylerin, bedenlerindeki kısıtlılık ya da yetersizlikten dolayı yeterince sosyalleşemedikleri bilinen bir gerçektir. Bu nedenle engelli bireyler, sosyal medyayı boş vakitlerini geçirebildikleri bir alan olarak görülmüşlerdir. Katılımcının ilgili ifadeleri şu şekildedir:

*“**Vakit geçirmek aracı** olarak ve iletişim kurmak olarak tanımlıyorum. Sosyal medyayı boş vakitlerimi ve can sıkıntısı gidermek için kullandığım bir araç olarak görüyorum. Öyle tanımlıyorum.” (K: 2=E)*

➤ **Geniş ve Güzel Bir Dünya**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyayı geniş ve güzel bir dünya olarak tanımlamıştır. Kullanım amaçları doğrultusunda sosyal medya hesapları, engelli bireylerin her anlamda faydalanabilecekleri geniş ve güzel bir ortam sunduğu görülmektedir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya **güzel bir şey**, insanların birbirleriyle iletişim kurmasını sağlıyor. Büyük bir derinliğe sahip, insan içinde kayboluyor sanki. Sosyal medya, zamanın nasıl geçtiğini anlamadığım içimde **güzel duygular** uyandıran bir ortam olarak değerlendiriyorum.” (K: 3=E)*

*“**Geniş bir dünya** olarak tanımlıyorum. Sosyal medya candır. Ama kullanılan hesaplara göre değişir. Herkesin ilgi duyduğu konular, hobileri farklı olabiliyor. Haliyle bu durum kullanılan sosyal medya hesaplarını da etkiliyor.” (K: 4=E)*

*“İyi yönüyle kullanırsan faydalı olarak tanımlıyorum. Doğru olarak kullanıldığında **güzel bir dünya**, iletişim aracı olarak tanımlıyorum.” (K:5=K)*

➤ **Bilgi Kaynağı ve Dedikodu Aracı**

Katılımcıların bakış açılarının farklı olduğunu gösteren bir diğer tanımlama ise sosyal medyayı dedikodu aracı olarak görmeleridir. Dedikodu, aynı zamanda bilgi kaynağı olarak da değerlendirilmektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Bilgi kaynağı olarak tanımlıyorum. Haber kaynağı da diyebiliriz. İnsanları bilgilendirdiği gibi aynı zamanda meraklı kişilerin **dedikodu malzemesi** çıkartmasına yarayan bir araç olarak görüyorum.” (K: 6=K)*

*“Sosyal medya insanların dünyadan yurdundan memleketinden birbirinden haberdar olmasına yarayan bir araçtır. Sosyal medya doğru kullanıldığında bilgi edinmek için bir araç yanlış kullanıldığında da **dedikodu aracıdır.**” (K:7=E)*

➤ **Samimiyetsizlik**

Sosyal medyanın, gerçek hayatı yansıtmadığına vurgu yapılarak, sosyal medya, samimiyetten uzak bir ortam olarak değerlendirilmiştir. Buna neden olan en önemli faktör gerçeği yansıtsın ya da yansıtmassın insanların hayatlarına dair her anlarını sosyal medya aracılığıyla paylaşmasıdır. İlgili ifadeler aşağıda yer almaktadır.

*“Sosyal medyayı **samimiyetsizlik** olarak tanımlıyorum. Birçok insanın sosyal medya hesaplarını kullanarak, mutlu aile tablosu resimleri paylaşması, gittiği restoran ya da kafe tarzı yerlerde çektiği fotoğrafları vb. şeyleri paylaşmasını ve bunların altına yapılan yorumları samimiyetsizlik olarak değerlendiriyorum. Boş vakitleri geçirmek gibi bir tanım da geliyor aklıma.” (K: 8=K)*

➤ **Hem İyi Hem de Çok Kötü**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyayı hem iyi hem de kötü yönde kullandığını belirterek her iki açıdan da değerlendirmişlerdir. Katılımcıların sosyal medyayı iyi ya da kötü değerlendirmelerinde kullanım amacını göz önünde bulundurdıkları görülmüştür. Sosyal medya, iletişimi kolaylaştırması ve eğlenceli olması gibi özellikleri nedeniyle iyi olarak değerlendirilmiş, kötü ya da art niyetli amaçlar için kullanılması, tehlikeli bulunmuştur. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya **hem çok iyi hem de çok kötü**, iyi faydalı işler yapmak için güzel bir yer fakat kötü niyet için kullanılırsa çok kötü olarak tanımlıyorum. Ben iyi, faydalı işler için*

kullanılmasından yanayım. Ama hem günlük hayatta hem de haber kanallarından okuduklarımız, gördüklerimiz maalesef kötü amaçlı kullananların çoğunlukta olduğunu gösteriyor.” (K: 9=E)

*“Orta tanımlıyorum. **Hem bir yönden iyi, bir yönden sakıncalı** olarak tanımlıyorum. İletişimi kolaylaştırması, eğlenceli olması gibi birçok konu açısından iyi ama, bazı yönden tehlikeli buluyorum açıkçası. Kötü örneklerini görüyoruz, duyuyoruz çünkü.” (K: 10=E)*

“Gerekli bilgileri bulduğumuz, vakit öldürücü bir yer olarak görüyorum. İyi kullanırsan iyiliğine kötü kullanırsan kötülüğüne olur. Zaman kavramının insan için değerli olduğunu düşünüyorum açıkçası.” (K: 11=E)

“Sosyal medyayı iyi olarak tanımlıyorum. Herkes istediği konuları, istediği şekilde öğrenebildiği bir yer olarak tanımlıyorum. Eskiden böyle bir şey yoktu. Bizim çocukluğumuzda falan yoktu. Bu yüzden eskiyle değerlendirdiğim zaman insanların sosyal medyayı iyi yönde değerlendirmeleri, bu yönde faydalanmaları gerektiğini düşünüyorum.” (K: 12=E)

➤ **Çöplük**

Sosyal medyada, hayatın her anının paylaşılması ve kullanıcıların yorumuna açılması bireylerin psikolojisini olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durumun kişileri ruhsal tatminsizliğe sürükleyebileceği konusuna dikkat çekilmek istenmiştir. Sosyal medya hesaplarında paylaşımların düşüncesizce yapılması kişiler üzerinde olumsuz etki bırakabilmektedir. Konuyla ilgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya; **çöplük** bence var olan durumları milyonların kullanımına, yorumuna açıp ruhsal huzursuzluğa ve kalbin tatminsizliğine sebep olmaktadır. Sosyal medyada paylaşılan her şeyi gereksiz çöp yığınlarına benzetiyorum. İnsanlar hep bir arayış içinde, ruhlarını, sosyal medya hesapları aracılığıyla yaptıkları paylaşımlarla tatmin etmeye çalışıyorlar.” (K: 13=K)*

➤ **Ortak Paylaşım Alanı**

Sosyal medyanın ortak paylaşım alanı olması olumlu yönde değerlendirilmiştir. Sosyal medya hesaplarında paylaşılanların kullanıcılarının görüş ve düşüncelerini, bakış açılarını değiştirmede etkili olduğu, kişilere fayda sağladığı tespit edilmiştir. Katılımcı görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir:

*“**Paylaşmak** geliyor, bir şeyler paylaşıyoruz sonuçta, fotoğraf, video vb. İnsanların her anını belli bir ortamda paylaşması güzel bence. Gitmediğin, görmediğin yerleri*

görebiliyorsun. O yerler hakkında fikir sahibi oluyorsun. Bu da bakış açımı genişletmeme yardımcı oluyor. Seviyorum sosyal medyayı. (K: 14=K)

➤ **Yalan**

Sosyal medya, yalan olarak tanımlanmıştır. Sosyal medya aracılığıyla paylaşılan her bilgiye insanların inanması olumsuz anlamda değerlendirilmiştir. Katılımcı, insanların sosyal medyada paylaşılan her şeye körü körüne inandığını, sorgulamadıklarını belirtmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Yalan geliyor. Anlamadan, dinlemeden yorumlamak, olayları doğru mu yanlış mı bilmeden yorumlamak gibi. İnsanlar gördükleri her şeye kolayca kanabiliyorlar, hemen inanabiliyorlar. Belki doğru değil, hiç orasını düşünen yok, ister ülke gündemiyle ilgili bir haber olsun ister normal günlük hayatta arkadaşının paylaştığı bir haber olsun sosyal medyada paylaşılanca insanlar hemen inanıyorlar. Bu durum beni çok şaşırtıyor açıkçası.” (K: 20=E)

➤ **Gündeme ve Popüler Kültüre Ait Gelişmelerin Takip Edildiği Mecra**

Sosyal medya, insanların güncel ve popüler gelişmeleri takip ettiği bir ortam olarak tanımlanmıştır. Gündem ve popüler kültüre dair gelişmelerin sosyal medya aracılığıyla takip edilmesi sosyal medya kavramıyla doğrudan ilişki bir kavram olarak değerlendirildiği görülmüştür. Aynı zamanda sosyal medyayı, insanların sosyalleşme ihtiyaçlarını gideren bir araç olarak değerlendirilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medya, insanların birbirleriyle iletişim kurabildikleri, paylaşım yapabildikleri, gündeme ve popüler kültüre dair gelişmeleri takip edebildikleri bir mecradır. Aslında bir bakıma insanların sosyalleşme ihtiyaçlarının internet tabanlı bir zemine taşınmasıdır da diyebilirim.” (K: 21=E)

➤ **Dış Dünyaya Açılma**

Sosyal medya, dış dünyaya açılan bir pencere olarak tanımlanmıştır. Engelli bireylerin rahatsızlıkları nedeniyle birçok şeyden mahrum olması sosyal medyayı dış dünyaya açılan bir pencere olarak değerlendirmesinde etkili olmuştur. Katılımcı, görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Sosyal medyayı, görsel işitsel haber alışverişi yapma başka insanlarla tanışma kısaca dış dünyaya açılma olarak tanımlayabilirim. Sosyal medya bir nevi bizim dış dünyaya

açılan penceremiz gibi. Hele bizim gibi engelli olan insanlar için bu durum daha çok geçerli. Belki bu konuda normal, sağlıklı bireyler benim gibi düşünmeyebilir.” (K: 22=K)

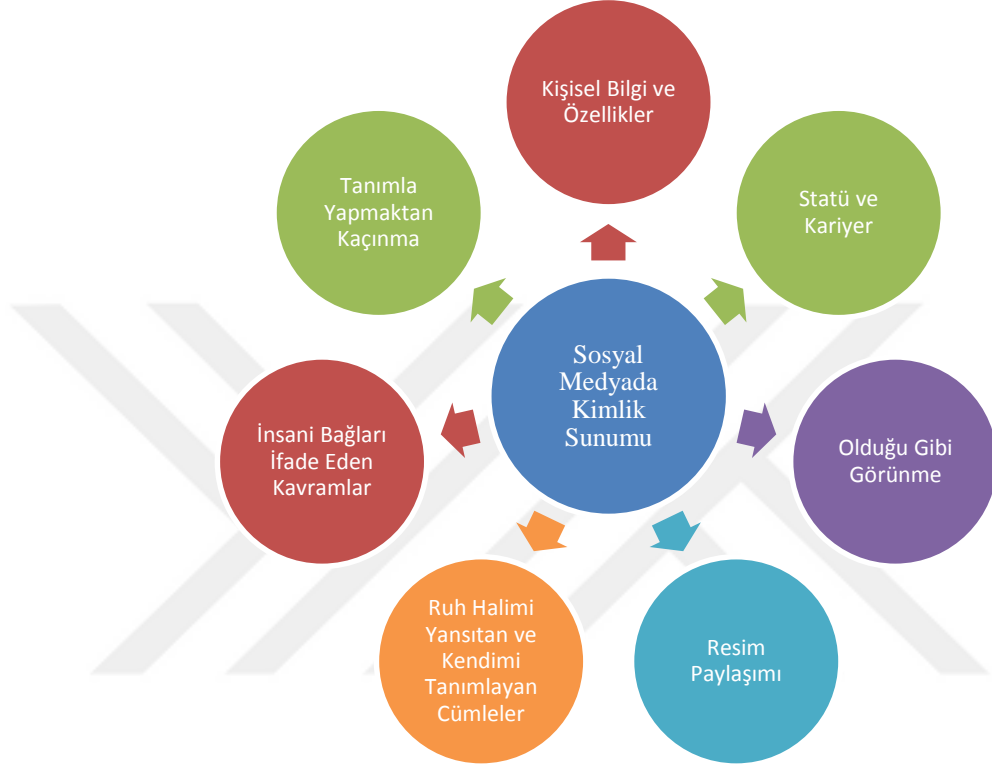
➤ **Merak Gidermeye Yarayan İletişim Aracı**

Sosyal medya, insanların merakını gidermeye yarayan iletişim aracı olarak tanımlanmıştır. İnsanların sosyal medya hesaplarını bu amaçla kullandığına dikkat çekilmiştir. Merak duygusunun insanları zamanla sosyal medya bağımlısı olmasına neden olacağı ifade edilmiştir.. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Kendi duygu, düşünce ve durumuyla ilgili paylaşım yapmaya aynı zamanda başkalarının da ne yaptığıyla ilgili **merak gidermeye yarayan iletişim aracı** olarak tanımlıyorum. Kendim için çok meraklı bir insanım diyebilirim. Sadece kendim değil, başka insanların da çok meraklı olduğunu, sırf bu yüzden sosyal medyayı kullanan insanların çok sayıda olduğunu düşünüyorum.” (K: 23=K)*

1.3. SOSYAL MEDYADA KİMLİK SUNUMU

Katılımcıların, sosyal medyada kişisel özelliklerinizle mi ön plana çıkmayı tercih edersiniz yoksa statünüzle mi ilgili düşünceleri değerlendirdiğinde, elde edilen veriler, yedi başlık altında toplanmıştır.

Şekil 8: Sosyal Medyada Kimlik Sunumu

➤ Kişisel Bilgi ve Özellikler

Katılımcıların birçoğu, sosyal medyada kimlik sunumunu yaparken, kişisel bilgi ve özellikleriyle ön plana çıkmayı tercih etmişlerdir. Bunda etkili olan faktörlerin başında engelli bireylerin, statü ve kariyer gibi şeyleri önemsememeleri ve bu tarz şeylere değer vermemeleri etkili olmaktadır. Bir başka etken ise statü vb. bilgilerin yazılması kabalık ve görgüsüzlük olarak değerlendirilmiştir. Sosyal medya hesaplarında kişisel bilgilerin bütün ayrıntılarıyla yazılması olumsuz değerlendirildiği tespit edilmiştir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Ben daha çok **kişisel özelliklerimle** öne çıkmayı seviyorum. Yaşım, cinsiyetim, hobilerim, sevdiğim sözler vs., kendimle barışık biriyim. Bulduğum statüyü çok fazla önemsemiyorum.” (K: 22=K)*

“Hayatın her alanında kendimi **kişilik özelliklerimi** kullanarak tanımlamayı tercih ediyorum. Bu durum tabii olarak sosyal medyada da böyle. Statü gibi şeyleri, çok değer verdiğim kriterler olarak görmüyorum.” (K: 16=K)

“**Kişilik özelliklerimi** ön planda tutmayı daha çok seviyorum. Sonuçta kendimizi kişisel bilgilerimizle daha iyi anlatacağımızı, düşünüyorum.” (K: 17=K)

“Her ikisiyle de ön plana çıkmayı seviyorum. **Kişisel özellikler** ve statünün birbirini tamamladığını kanaatindeyim.” (K: 10=E)

“Genellikle **kişisel özelliklerimle** ön plana çıkmayı seviyorum. Statü gibi şeyleri geçici, dünyalık şeyler olarak gördüğüm için kişilik özelliklerimi anlatan ifadeler kullanırım.” (K: 18=E)

“Özel bilgilerimi paylaşmayı sevmem. Daha çok **kişilik özelliklerimle** ön plana çıkmayı severim. Sosyal medya hesaplarında her şeyin bütün açıklığıyla, ayrıntılı bir şekilde yazılmasına karşıyım.” (K: 20=E)

“Genellikle **kişisel özelliklerimle**, hayatın her alanında kendi kişisel bilgilerimle ön plana çıkmayı seven biriyim. Bu konuda rahat olduğumu düşünüyorum.” (K: 14=K)

“**Kendimle ilgili özelliklerimle** ön plana çıkmayı severim. Statümlerimle ön plana çıkmayı istemem, sevmem.” (K: 8=K)

“**Kişilik özelliklerimle** ön plana çıkarım. Meslek, medeni durum, memleketim gibi bilgilerimi paylaşıyorum. Çok fazla özel bilgiye yer vermem. Özel bilgilerin saklı tutulmasından yanayım.” (K: 6=K)

“**Kişilik özelliklerimle** ön plana çıkmayı severim. Bizi biz yapan, diğer insanlardan ayıran temel özelliklerin kişisel özellikler ve bilgiler olduğunu düşünüyorum.” (K: 4=E)

“**Kişilik özelliklerimi** ön planda tutarım. Sosyal medya hesaplarında statü gibi bilgilere yer vermem. Gereksiz bir durum bence, insanların uzun uzadıya mesleğinden ya da sahip olduğu ünvanından bahsetmesini kaba bir davranış olarak nitelendiriyorum. (K: 2=E)

“Daha çok **kişilik özelliklerimle** ön plana çıkmayı severim. Ayrıntılı bilgi yazmayı sevmiyorum. Kısa ve öz ifadelerin daha makbul ve daha iyi olabileceği düşüncesindeyim.” (K: 5=K)

“**Kişilik özelliklerimle**, demografik bilgilerimi, hangi okulda okuduğumu yazıyorum. Bu tarz bilgilerin yazılmasını yeterli buluyorum.” (K: 11=E)

“**Kişisel bilgilerim**, ad, soyad, eğitim durumu gibi bilgilerimi yazıyorum. Ayrıntılı bilgilerimi vermem. Bütün bilgilerimi yazmıyorum. Kimisi her ayrıntıyı yazıyor mesela. O kadar ayrıntılı bilgi vermiyorum. Aile, akraba vb. bilgilerimi yazmam.” (K: 19=K)

“**Kişilik özelliklerimi** paylaşıyorum. Her şeyin yazılmasını doğru bulmuyorum. Bu konuda insanları eleştiriyorum. Bazıları ilişki durumuna kadar yazıyor. Ne gerek var. Bunda da farklı niyetler besliyorlar gibi.” (K: 12=E)

“Kişilik özelliklerime göre tanımlama yapmayı tercih ediyorum. Çok konuşan meraklı gibi tanımlamalar gibi. Esprili bir şekilde engelimden de bahsedebilirim.” (K: 23=K)

➤ Statü ve Kariyer

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada bulunduğu statüyle ön plana çıkmayı tercih ettiklerini ifade etmişlerdir. Toplumsal algının değişmesi, insanların statü ve kariyer gibi şeylere daha çok değer vermesine neden olmuştur. Bu durum insanların kişisel özelliklerden çok kariyerine değer verilen bir toplumsal yapının oluşmasına zemin hazırlamıştır. Bu düşünce, engelli bireylerin sosyal medya hesaplarına yansımıştır. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Aslına bakarsanız standart bir tanımlama sayılabilecek bilgilerimi paylaşıyorum. Bunlar mezun olduğum okullar, çalıştığım iş yeri, yaptığım meslek, yaşadığım şehir, doğum yılım gibi bilgiler. Sanırım kişisel özelliklerimden çok **statüyle** ilgili bilgiler diyebiliriz.” (K: 21=E)*

*“Bulduğum **statüyle** ön plana çıkmak istiyorum. Değer yargılarının sürekli değiştiği bir dünyada yaşıyoruz sonuçta, toplumumuz da bu değişime ayak uydurdu. Artık **statü ve kariyere** önem veren bir yer haline geldi.” (K: 3=E)*

*“İnsanlar kendi emeğiyle bir yerlere zor geliyor. Engelli bireylerin çalışma hayatına girmesi son zamanlarda kolaylaştı. Eskiden zordu. Bu yüzden bulduğum **statüyle** ön plana çıkmayı severim. Bu anlamda benim gibi engeli olan bireylere örnek olmak isterim. (K: 2=E)*

“Kariyerim ile ilgili bilgilere çok fazla ayrıntıya girmek koşuluyla yer veririm. Bazı sosyal medya hesapları, kariyerini geliştirme adına fırsatlar sunuyor. LinkedIn gibi Bu fırsatlardan yararlanmak adına daha çok kariyerle ilgili bilgilerimi paylaşıyorum.” (K: 1=K)

➤ Olduğu Gibi Görünme

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada, kimlik sunumunu yaparken, olduğu gibi görünmeyi tercih ettiklerini ve bunun dışında başka bir şeye ihtiyaç duymadıklarını ifade etmişlerdir. Katılımcı, sosyal medya hesaplarında kişisel bilgi, statü ve kariyer gibi bilgilere yer verilmesini olumsuz anlamda değerlendirerek, altında farklı amaçların olabileceğini belirtmiş ve bu tarz paylaşım yapan kişileri üstü kapalı bir şekilde eleştirmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“**Olduğum gibi görünmeyi** seven biriyim. Kendimi tanımlamak için başka bir şeye ihtiyaç duymuyorum. Seni bilen bilir, tanıyan yeteri kadar tanır zaten. (K: 9=E)*

“Kendim neyse o, sadece adımı yazarım. Özel bilgilerimi yazmayı tercih etmeyi sevmiyorum. Ayrıntılı bir şekilde anlatmayı, yazmayı tercih etmem. Ama şöyle bir durumda var, kişinin kullanım amacı farklıysa onu bilemem. Bu durum kişiden kişiye değişir.” (K: 24=E)

➤ **Tanımlama Yapmaktan Kaçınma**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada kimlik sunumu yaparken herhangi bir tanımla yapmadıklarını tanımlama yapmaktan kaçındıklarını ifade etmişlerdir. Özel hayata dair bilgilerin yazılması, paylaşılması olumsuz anlamda değerlendirilmiştir. Kişisel bilgi ve statünün paylaşılması diğer insanlara faydalı olacak şekilde yapılması olumlu karşılanmış aksi takdirde bunun reklam amacıyla yapıldığı belirtilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya hesaplarımda **tanımlama yapmaktan kaçınırım** ama yapmış olsaydım bile statüden kesinlikle kaçınırdım. Bence insanlar buldukları statüyle ön plana çıkmamalı, eğer bir amacın varsa, bulunduğun statüyü paylaşman insanlara fayda sağlayacaksa amenna paylaş, ama öteki türüsüne karşıyım. Biraz reklam kokuyor çünkü. (K: 13=K)*

*“Sosyal medyada kişilik özelliklerimle ilgili bilgilere yer vermiyorum. Ben sosyal medyada kişisel özelliklerimiz, tercihlerimiz ile ilgili çok **ayrıntılı bilgilerin verilmemesi** gerektiğini düşünüyorum. Çünkü bilgilerimizin kullanıldığı dünyada yaşıyoruz ve her şeyin sosyal medyada yer almamasını tercih ederim.” (K: 1=K)*

*“**Özel hayatımı paylaşmayı sevmem.** Bir konuyla ilgili düşüncem varsa onu paylaşıyorum. Meslekten ziyade güzel bulduğum, faydalı şeyleri paylaşıyorum. Ülkenin siyasal, ekonomik, sosyal gündemiyle ilgili güzel bir düşünce zihnimde belirirse onu yazmayı severim. Duygu ve düşüncüyü paylaşmak, durum tespiti yapmak gibi.” (K: 25=E)*

➤ **İnsani Bağları İfade Eden Kavramlar**

Katılımcılardan, sosyal medyada kimlik sunumunu, insani bağları ifade eden kavramlarla yapmayı tercih edenlerde bulunmaktadır. İnsanların değer yargılarını ifade eden kavramlar, kişisel özelliklerini de ön plana çıkarmak için başvurdukları yöntemlerden biri olarak kabul edilmektedir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

*“Hayatın her alanında kendimi kişilik özelliklerimi kullanarak tanımlamayı tercih ediyorum. Bu durum tabii olarak sosyal medyada da böyle... Ayrıca duygusal özelliklerimle, insana verdiğim değerle, arkadaşlık, dostluk gibi **insani bağları ifade eden kavramlarla** kendimi tanımlamayı, ifade etmeyi seven biriyim.” (K: 16=K)*

➤ **Ruh Halimi Yansıtan ve Kendimi Tanımlayan Cümleler**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada kimlik sunumunu yaparken, kendilerini tanımlayan cümleler ve ruh halini yansıtan sözleri kullanmayı tercih etmişlerdir. Katılımcılar, kişilik özellikleri ve statü gibi standart tanımlamaların dışına çıkıp, farklı bir şekilde tanımlama yaparak diğer insanlarda merak duygusu uyandırmak, iç dünyası hakkında bilgi vererek dikkat çekmek istemektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“**Ruh halimi yansıtan cümlelerle** kendimi tanımlarım. Bu tarz cümlelerle kendimi daha iyi anlattığımı, yansıttığımı düşünüyorum. Ayrıca okuyan kişilerde de merak duygusu uyandırabileceğini düşünerek yazıyorum. Kişilik özelliklerimle ön plana çıkmayı sevmem.” (K: 15=K)*

*“**Kendimi tanımlayan, anlatan cümleler** kullanıyorum. Böyle daha dikkat çekici ve gizem kattığını düşünüyorum. Standart şeyler yazdığımız zaman pek dikkat çekici olmuyor açıkçası, bu yüzden beğendiğim yazıları, beni anlatan cümleleri yazıyorum.” (K: 14=K)*

*“Özlü sözlerle kendi **ruh halimi yansıtan cümleler** kullanırım. Bazen kısa ama özlü bir söz, bütün bir hayatınızı anlatmaya yetebiliyor. Belki insanlar o yazıyı okuduğu zaman onların hafızalarında iz bırakabiliyorsunuz.” (K: 5=K)*

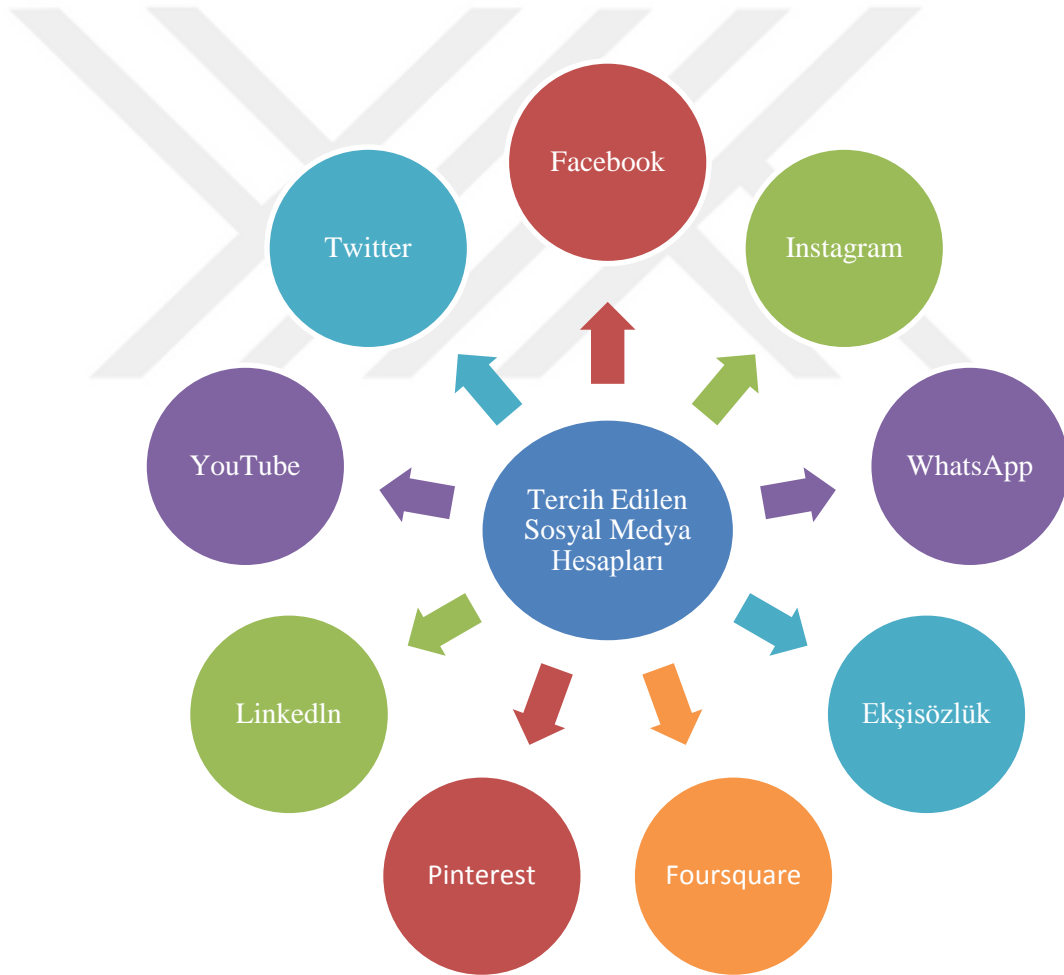
➤ **Resim Paylaşımı**

Sosyal medyada kimlik sunumunu, fotoğraf, resim paylaşımı olarak değerlendiren, bu şekilde yorumlayan katılımcılarda bulunmaktadır. Katılımcı, sosyal medya hesaplarında bulunduğu statüyü paylaşmayı tercih etmediğini ifade ederek, kişilik özelliklerini fotoğraf ve resim paylaşımı yaparak ve bu şekilde kendisini daha iyi tanımladığını belirtmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Bulduğum statüyü hiçbir zaman sosyal medya hesaplarımda kullanmadım. Kişilik özelliklerinden kasıt **fotoğraf, resim paylaşımına** arada sırada paylaşıyorum. Bu şekilde kendimi daha iyi anlatıyorum.” (K: 7=E)*

1.4.TERCİH EDİLEN SOSYAL MEDYA HESAPLARI

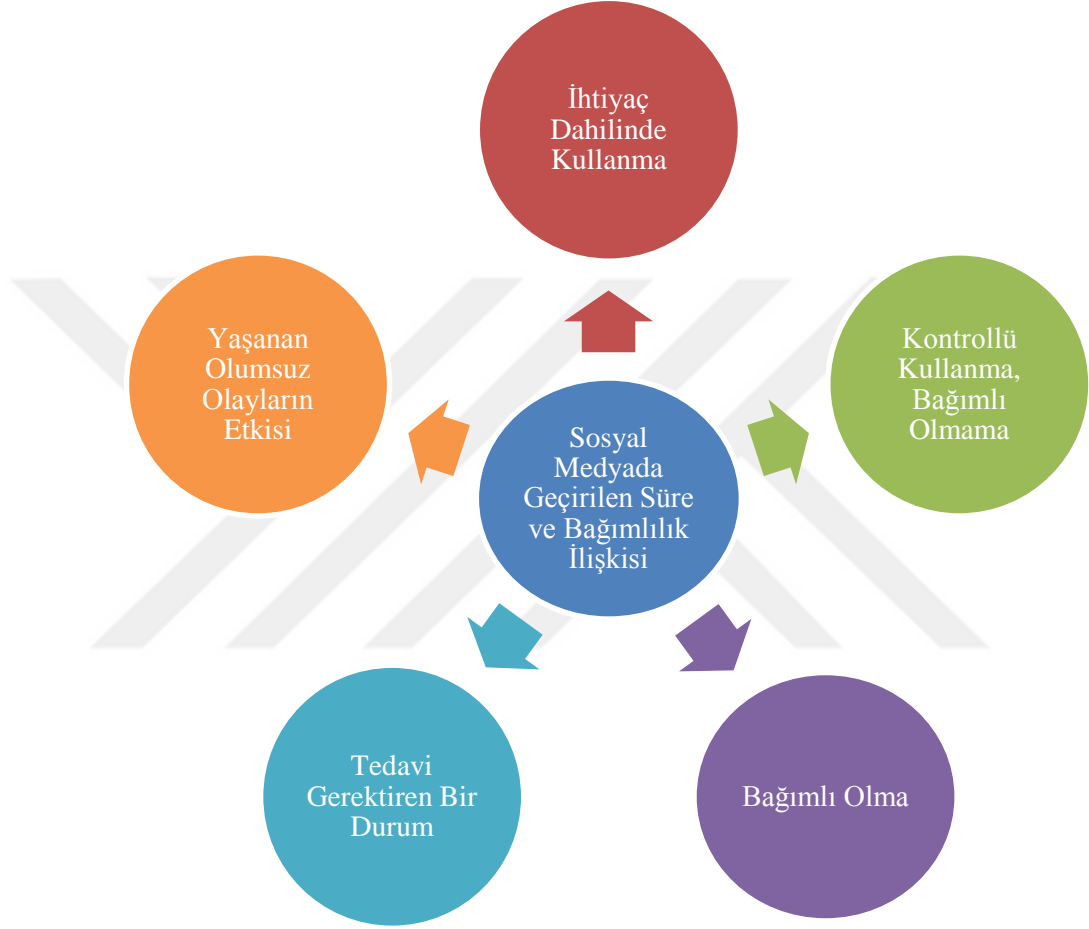
Katılımcıların, “En çok tercih ettiğiniz sosyal medya hesabı hangisi ya da hangileridir?” sorusuna verdiği cevaplar değerlendirildiğinde, elde edilen veriler, toplam dokuz başlık altında toplanmıştır. Katılımcıların birçoğunun en az üç sosyal medya hesabının olduğu tespit edilmiştir. Katılımcılar, tercih ettikleri ilk üç sosyal medya hesabını da aktif kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bunda etkili olan faktör, her sosyal medya hesabının kullanıcıya sunduğu içeriğinin farklı olmasıdır. En çok tercih edilen sosyal medya hesapları sırasıyla; Facebook, Instagram, Twitter, WhatsApp ve YouTube’ dur.

Şekil 9: Tercih Edilen Sosyal Medya Hesapları

1.5. SOSYAL MEDYADA GEÇİRİLEN SÜRE VE BAĞIMLILIK İLİŞKİSİ

Katılımcıların, sosyal medyada geçirdikleri süre, bağımlılık ile ilgili düşünceleri değerlendirildiğinde, elde edilen veriler, beş başlık altında toplanmıştır.

Şekil 10: Sosyal Medyada Geçirilen Süre ve Bağımlılık İlişkisi

➤ İhtiyaç Dâhilinde Kullanma

Katılımcılardan bazıları, zamanın değeri ve önemine dikkat çekerek, sosyal medyayı ihtiyaç dâhilinde kullandıklarını ifade etmişlerdir. Çalışma hayatının insanı yeterince yordüğünü, sosyal medya haricinde farklı hobilerin yapılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Sosyal medyayı geçici bir heves olarak görüp, gençlerin daha çok zaman geçirdiği belirtilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya bağımlısı olmadığımı söyleyebilirim. **İhtiyacım olduğu zaman kullanıyorum.** Çok uzun vakit geçiren arkadaşlarım var. Zaman en değerli kavramlardan biri bence, değerini bilmek lazım.” (K: 16=K)*

*“Bağımlı değilim. Sosyal medyaya bağımlı olacak kadar vaktim de yok açıkçası, çalıştığımız için gün içinde yeterince yoruluyoruz zaten. Ben kitap okumayı, farklı şeyler yaparak vaktimi değerlendirmeyi daha çok seviyorum. O yüzden sosyal medyayı **ihtiyaç olduğunda kullanırım.**” (K: 17=K)*

*“Bağımlı değilim. **Gerektiğinde kullanırım.** Tabi genç nesil bizim gibi değil, onlar daha çok kullanıyor. Ellerinden telefon düşmüyor.” (K: 9=E)*

*“Bağımlı değilim. **İhtiyaç dâhilinde kullanıyorum.** İlk kullanmaya başladığım dönemlerde kendim için sosyal medya bağımlıydım diyebilirdim. Fakat zaman içinde insanda o heves kalmıyor. Eskisi gibi bakmıyorum. Arada sırada.” (K: 24=E)*

➤ Yaşanan Olumsuz Olayların Etkisi

Katılımcı, günlük hayatta yaşadığı acı bir olayın etkisinde kaldığını ve bu durumun sosyal medyada geçirdiği süreyi de etkilediğini belirtmiştir. Bireyler günlük hayatta yaşadıkları olumsuz olayların etkisi altında kalabilmektedir. Bireyin kendisinin veya bir yakının yaşadığı acı bir olay ya da olumsuz bir durum sosyal medya kullanmasıyla ilgili düşüncelerini değiştirebilmektedir. Bu durum engelli bireylerin olaylara karşı hassasiyetini göstermektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Eskiden bağımlıydım. Şimdi değilim. Duruma göre kullanıyorum. Abimin vefatından sonra sosyal medyadan soğudum. Abim rahmetli sağlığında hem internette hem de sosyal medyada çok vakit geçirirdi. Rahatsızlığı ağırlaşınca bıraktı. **Onun bu durumu beni çok etkiledi.** Bende elimi çektim. Dünya boş, bu tür şeylerle uğraşmayı sevmiyorum artık, eskiden 1- 1,5 saat geçirirdim.” (K: 18=E)*

➤ **Tedavi Gerektiren Bir Durum**

Katılımcı, sosyal medyada fazla vakit geçirmeyi tedavi gerektiren bir durum olarak değerlendirmiştir. Sosyal medya bağımlılığı rahatsızlık verici bir durum olarak görülmüştür. Sosyal medya bağımlılığının tedavi gerektiren bir hastalık olarak görülmesi dikkat çekmektedir. Bu durumun sadece kendisi için değil, çevresinde gözlemlediği birçok insan için geçerli olduğunu belirtmiştir. Katılımcının konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir.

*“Eskiden bağımlıydım ve kendimi tedavi olmuş varsayıyorum çünkü günlerce girmeden hayatımı yaşadığım zamanlar mevcut. Çevremdeki birçok insan için aynı şeyi söyleyebilirim. Sosyal medyada çok fazla zaman geçiren insanlar var, bence **tedavi gerektiren bir durum.**” (K: 13=K)*

➤ **Kontrollü Kullanma/Bağımlı Olmama**

Katılımcılardan bazıları, zaman zaman sosyal medya bağımlısı olma yönünde ilerlediklerini fakat durumu fark edip, kontrollü kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medya kontrollü kullanmayı gerektiren bir durum olarak görülmüştür. Sosyal medyayı daha çok gençlerin kullandığını ve onlara hitap ettiğini belirten, belli bir yaş grubunun altında olanların sosyal medyayı kullanmasının güç olduğuna dikkat çekilmiştir. Eskiden sosyal medya bağımlısı olduğunu belirten fakat bu durumu fark edip kendini kontrol altına aldığını ifade eden katılımcılarda bulunmaktadır. Sosyal medya bağımlısı olmadığını belirten katılımcıların sosyal medyada, günlük ortalama 2 ya da 3 saat zaman geçirmeleri dikkat çekmektedir. Katılımcıların, ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

*“**Bağımlı değilim.** Sosyal medya, teknolojinin sunduğu büyük bir nimet, fakat belli bir yaştan sonra takip etmesi zor, daha çok genç beyinlere hitap ettiğini düşünüyorum. Gençlerin, kavraması daha çabuk ve hızlı olur. 40'dan sonra bir insanın yeni bir şeyi hayatına alması, kavraması zorlaşıyor. O yüzden belli bir yaş grubundaki insanların sosyal medyayla ilgilendiğini düşünüyorum. Genç beyinlerin, esnek beyinlerin gelişmeye daha açık olacağını ve sosyal medyayı daha çok onların kullandığını düşünüyorum.” (K: 25=E)*

*“Açıkçası bağımlı olduğumu düşünmüyorum. Kendimi kaptırdığım bazı dönemler olmuş olabilir. Fakat istediğim zaman sosyal medyadan uzaklaşabildiğimi ve bu konuda kendimi düzenleyebildiğimi düşünüyorum. **Kontrollü kullanmak** lazım. Ne demiş atalarımız: “Her şeyin azı karar çoğu zarar.” (K: 21=E)*

“Sosyal medya **bağımlısı değilim**. Günlük 20 dk. gibi bir zamanımı alıyor. Benimki sadece göz atma. İşyerinde daha çok kullanıyorum.” (K: 3=E)

“Günlük ortalama 2 saat gibi bir zaman geçiriyorum. Birden çok sosyal medya hesabım var. Hepsine birden yetişemiyor insan. Bu yüzden zamanı **kontrollü kullanmak** gerekir. **Bağımlısı değilim**.” (K: 10=E)

“**Bağımlı değilim**, iki hafta da bir anca kullanıyorum. Bu durum ne kadar bağımlı olduğumu gösteriyor aslında, eskiden Facebook’un ilk çıktığı dönemlerde falan ciddi anlamda fazla vakit geçiriyordum. O da bir heves gibi geldi geçti.”(K: 20=E)

“**Bağımlısı değilim**, yaklaşık 2 saat kullanıyorum. Daha çok iş yerinde ya da boş kaldığım zamanlarda açıyorum. Evde bakmaya hiç fırsatım olmuyor. Bağımlı olmak için de insanın çok vaktinin olması gerekir.” (K: 6=K)

“Sosyal medyanın gün içerisinde aklıma gelmediği bile oluyor. Yani **bağımlı değilim**. Hayat çok kısa, zamanı boş işler ya da fayda sağlamayan şeylerle geçirmemek lazım. Çoğu insanın da zaman geçirmek için kullandığını düşünüyorum” (K: 7=E)

“**Bağımlı değilim** diyebilirim. Ortalama 3 saat kullanıyorum. Bu süre bile fazla geliyor bana, sosyal medya hesaplarının çok olması da iyi değil bence, bağımlılık yapmasında bunun da etkisi var. Her geçen gün farklı türde sosyal medya uygulamaları geliştiriliyor. Bu da insanları cezbediyor.” (K: 11=E)

“**Değilim** diyebilirim. Boş kaldığım zamanlarda, çok olsa sosyal medyayı 1 ya da 2 saat kullanırım. Daha fazlası zamanı boşa israf etmekten başka bir şeye yaramaz. Daha faydalı şeyler yapmak lazım.” (K: 12=E)

“Sosyal medya **bağımlısı değilim**. Her an her daim sosyal medyayı takip etmiyorum. Bütün bir vaktimi sosyal medya için harcamak istemiyorum. Fakat benim engel durumumdan daha farklı bir engeli olan kişi için aynı durum söz konusu olmayabilir. Eğer dışarı çıkamıyor ve toplum ile içi içe olamıyorsa sosyal medyayı daha fazla kullanabilir. Ya da sosyal medyada kendi gibi engeli aynı olan kişilerle iletişim halinde olması kendisini mutlu, huzurlu hissettiriyorsa sosyal medyayı daha fazla kullanabilir.” (K: 1=K)

➤ Bağımlı Olma

Katılımcılardan bazıları, sosyal medya bağımlısı olduklarını ifade etmişlerdir. Bu duruma etki eden faktörler şu şekilde sıralanmaktadır: Engel oranının yüksek olması, normal hayatın monoton geçmesi, sosyal medyanın birçok şeye ulaşmada kolaylık sağlaması ve anında ulaşılabilir olması, sosyal medyanın popüler olması vb. sosyal medyanın bağımlılık yapması da etkili olmaktadır. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Evet, **bağımlıyım**. Çünkü sosyal medyada vakit geçirmeyi çok seviyorum. Engelli arkadaşlarımla fikir alışverişi yapmaktan hoşlanıyorum. Bizim için günlük hayatta vakit geçirmek çok zor, hele benim gibi %97 engel oranına sahip biriyseniz daha zor.” (K: 15=K)*

*“Ben **bağımlıyım** diyebilirim. Artık cep telefonları sayesinde istediğimiz anda elimizin altında olmasından kaynaklı olduğunu düşünüyorum. Aslında bu güzel benim için merak ettiğim ya da istediğim anda anında kullanabiliyorum.” (K: 22=K)*

*“**Bağımlıyım** diyebilirim. Sıklıkla kullanıyorum. Günlük, işyerinde değil de daha çok akşamları, boş vakitlerimde vakit geçiriyorum. Ortalama günlük 3,4 saatimi alıyor.” (K: 14=K)*

*“**Bağımlıyım**. Günlük 7-8 saatimi alıyor. Günün her saatinde ister işyerinde olsun ister evde olsun her zaman sosyal medya için vakit ayırıyorum. Aslına bakarsanız siz hesaplarınızla ne kadar çok ilgilenirseniz o kadar bağımlılık yapıyor.” (K: 8=K)*

*“**Bağımlıyım** diyebilirim. Günlük 5-6 saat vakit geçiriyorum. Bana kalırsa çok uzun bir zaman dilimi, bunda etkili olan çok fazla sosyal medya hesabının olması, bide sunulan içeriğin farklı olması, birinde fotoğraf paylaşıyorsan, ötekinde farklı bir şey yapıyorsun.” (K: 4=E)*

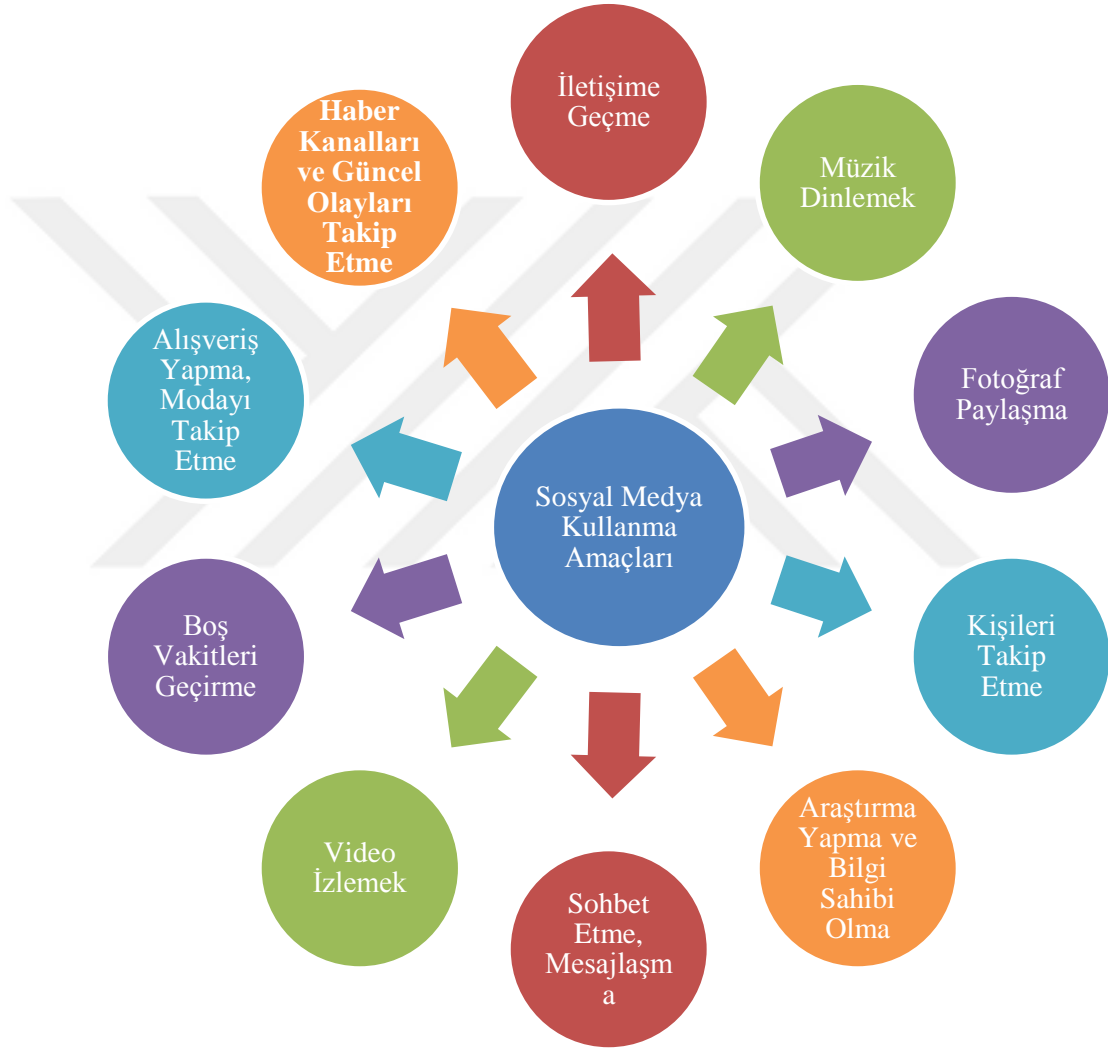
*“**Bağımlıyım**. Günlük 3-4 saatimi alıyor. Bunda sosyal medyanın popüler olmasının etkisi var ve sonuçta genciz, sosyal medya gençlerin olmazsa olmazları arasında bence.” (K: 2=E)*

*“**Bağımlıyım** diyebilirim. Yatana kadar kullanıyorum. Günlük ortalama 5-6 saatimi alıyor. Normal hayatım çok monoton geçiyor. Sosyal medya hayatımdaki monotonluğu bir nebze de olsa dağıtıyor (K: 5=K)*

*“**Bağımlıyım**. Günlük 4.5-5 saatimi alıyor. Ünlü insanları, kendi yakın arkadaşlarımı takip etmeyi çok seviyorum. Bağımlı olmamda bunun çok etkisi var. (K: 19=K)*

1.6. SOSYAL MEDYAYI KULLANMA AMAÇLARI

Katılımcıların, sosyal medyayı kullanma amaçlarıyla ilgili ifadeleri, elde edilen veriler değerlendirilerek on başlık altında toplanmıştır. Bunlar; iletişime geçme, haber kanalları ve güncel olayları takip etme, fotoğraf paylaşma, müzik dinleme, alışveriş ve modayı takip etme, boş vakitleri geçirme, kişileri takip etme, araştırma ve bilgi sahibi olma, video izlemek, sohbet etme ve mesajlaşma adlı temalardır.

Şekil 11: Sosyal Medyayı Kullanma Amaçları

➤ Kişileri Takip Etme

Katılımcıların bazıları, sosyal medyanın kullanıcılarına, kişi ayrımı yapmadan, ister ünlü olsun ister olmasın dünyadaki birçok kişiyi takip edebilme imkânı sunduğunu ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, kendi istekleri, amaçları ve beklentileri doğrultusunda arkadaş çevresi, ailesi ve merak ettiği kişileri sosyal medya aracılığıyla takip ettiklerini belirtmişlerdir. Sevilen ve beğenilen kişilerin takip edilmesi engellilerin hayatına pozitif anlamda katkı sağlamakta ve motivasyonlarını arttırmaktadır. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Yaptığı işe ilgi duyduğum kişiler derken anlatmak istediğim; kendi alanlarında başarılı bulduğum sanatçı, akademisyen, sosyal medya fenomenleri vb. kişiler. Hayatıma pozitif anlamda fayda sağladığını, renk kattığını düşünüyorum. Sosyal medya bu konuda bence çok iyi.” (K: 21=E)

“Facebook ve Instagram, kişi hareketliliğini takip etmek amaçlı kullanıyorum. Akrabalarım, arkadaşlarım, beğendiğim sanatçılar, takip ettiğim grupları tek bir hesabımdan ya da farklı hesaplardan takip edebiliyorum. Bu anlamda sosyal medya çok pratik, sonuçta hepimiz aynı yerde yaşıyoruz.” (K: 7=E)

“Bence kim ne yapmış bunu görmek için aslında. Aslında birçoğumuz için durum bundan ibaret, toplum olarak meraklıyız, dedikodu yapmayı seviyoruz. Çalıştığımız için herkesten haber alamıyorsun. Ben şahsen kişileri takip etmek için kullanıyorum.” (K: 19=K)

“Kimler ne yapmış ne paylaşmış, iyi yönü kötü yönü var mıdır ona bakarım. Fazla beğeni ve yorum yapmam. WhatsApp’tan kişilerin durum mesajlarına sürekli bakarım.” (K: 12=E)

➤ Haber Kanallarını ve Ülke Gündemini Takip Etme

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın, güncel olayları yakından takip etme imkânı sunduğunu ve sosyal medyayı bu amaçla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Gündeme ait haberlerin sosyal medya hesaplarında kısa ve öz anlatımı, yayın akışının diğer yayın organlarına göre daha hızlı olması sosyal medyanın kullanma ve tercih etme amaçlarından biri olmaktadır. Katılımcıların konuyla ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Twitter’ı haber kanallarını ve kurumsal hesapları takip etmek için kullanıyorum. Kısa ve öz anlatımı hoşuma gidiyor. Twitter’ın bu özelliği gündemden ve olaylardan sıkılmadan, aynı anda birçok şeyden haberdar olmamı sağlıyor.” (K:7=E)

“Sosyal medya hesaplarımdan **haber kanallarını** takip etmeyi çok seviyorum Gazete ve dergi okuyorum, **ülke gündemini** takip ediyorum.” (K: 3=E)

“Sosyal medyayı kullanma sebepim daha çok güncel gelişmeleri, **ülke gündemini yakından** takip etmek için kullanıyorum.” (K: 21=E)

“**Ülke gündemindeki konuları** takip etmek için kullanıyorum. Doğru söylemek gerekirse gün içinde gazete okuyamıyoruz. Sosyal medya hesaplarımdan birçok **haber kanalının** özetine ulaşım okuyabiliyorum.” (K: 17=K)

“**Haber kanallarını** takip etmek için daha çok kullanıyorum. Ülkemizde neler olmuş takip ediyorum. Bunun dışında sinema, müzik gibi etkinliklerden haberdar olmak için de kullanıyorum.” (K: 23=K)

➤ **Alışveriş Yapma, Modayı Takip Etme**

Sosyal medyanın sağladığı en büyük kolaylıklardan ve kullanma amaçlarından biri de her türlü alışverişin sanal ortamda gerçekleştirilebilmesidir. Birçok sosyal medya hesabı kullanıcılarına hem yurtiçinden hem de yurtdışından online alışveriş yapma imkanı sunmaktadır. Katılımcının konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Kendim için alışveriş yapma tutkunuyum diyebilirim. Modayı da yakından takip etmeyi seviyorum. Alışveriş ve moda diyince benim için akan sular durur. Gerçi erkeklere bu tür şeyleri pek yakıştırmıyorlar ama! Bunun haricinde araba tutkumun olduğumu da ekliyeyim. Sosyal medyayı da daha çok bu amaçlar için kullanıyorum.” (K: 2=E)

➤ **İletişime Geçme**

Katılımcıların, sosyal medyayı kullanma amaçlarından biri de iletişimdir. İnsanlar iş hayatına atıldıktan sonra ya da evlendikten sonra, bir şekilde ayrı kaldığı ailesinden ve arkadaş çevresinden iletişimi kopabilmektedir. Katılımcıların ifadeleri değerlendirildiğinde, sosyal medyanın kişilerarasındaki iletişim bağına kolaylaştırdığı, güçlendirdiği görülmektedir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“**İletişim amaçlı**, mecburen haber almak amacıyla kullanıyorum. Mesela oturduğum sitedeki kişilerin oluşturduğu WhatsApp grubu var, yönetimin aldığı kararlardan haberdar olmak için burayı kullanıyorum. Çocuklarımda yapılacak bir etkinlikten haberdar olmak için, yine okulla ilgili şeyleri takip etmek için kullanıyorum. Sonuçta **iletişim amaçlı**, bunlar olmazsa sosyal medyayı kullanmam.” (K: 25=E)

“Facebook’u; ilgilendiğim platformlarla bağlantıda bulunmak için kullanıyorum. Aynı zamanda bir şekilde ilişki kurduğum insanlarla, karşılıklı etkileşimde bulunmak da tercih sebeplerimden biri.” (K: 16=K)

“Facebook’u da genellikle tanıdıklarımla ilgili ve tanımadığım insanlarla **iletişime geçmek** için kullanıyorum. Boş zamanlarımda fotoğraf çekimine gidiyorum. Facebook üzerinden iş geliyor. O zaman günlük olarak kullanıyorum. Twitter’da ise takip ettiğim kişiler var ve bazı inşaat firmaları var onlarla temas kurmak için kullanıyorum.” (K: 10=E)

“Arkadaşlarımla **iletişime geçmek** için daha çok kullanıyorum. İş için buraya geldim, burada evlendim. Haliyle çocukluk arkadaşlarımla, üniversiteden arkadaşlarımla, akrabalarımla sık sık görüşemiyorum. Ben **iletişim amaçlı** kullanıyorum.” (K: 6=K)

“Arkadaş çevremle **iletişim halinde olmak** için kullanıyorum. Sosyal medya iletişim konusunda çok iyi, aynı anda birden çok kişiyle **iletişime geçebiliyorsunuz**. Normal hayatta vakit ayırmaya kalksan, çok büyük zaman kaybı.” (K: 1=K)

➤ Araştırma Yapma ve Bilgi Sahibi Olma

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyayı araştırma yapma ve bilgi sahibi olma amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Engel derecesinin yüksek olması, günlük hayatta kütüphane vb. yerlere gidip araştırma yapmayı zorlaştırabilmektedir. Sosyal medya hesapları, engelli bireylerin araştırma yapmasını, bilgiye ulaşmasını kolaylaştırmıştır. Çalışan bireyler, günlük hayatta her şeye çok fazla zaman ayıramıyorlar ya da yetişemiyorlar bu konuda sosyal medya engelli bireylere büyük kolaylık sağlamaktadır. Katılımcılar, sosyal medya hesapları aracılığıyla araştırma yapmak istedikleri ve merak ettikleri her şeye ulaşabildiklerini ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medyayı **araştırma yapmaya** çok elverişli buluyorum. Kolay geliyor bana. Ben rahatsızlığımdan dolayı ellerimi çok fazla kullanmıyorum. Kitaplardan karıştırmak yerine sosyal medya aracılığıyla **araştırma yapmak** hayatımı kolaylaştırıyor.” (K: 15=K)

“Daha çok merak ettiğim ve yapmak istediğim şeylerin nasıl yapıldığını öğrenmek amaçlı kullanıyorum. Mesela bir pastanın ya da yemeğin nasıl yapıldığını öğrenmek için Instagram ya da YouTube bakarım. Bu şekilde hem öğrendiğimi hem de **bilgi sahibi olduğumu** düşünürüm. Öğrenmek çok keyifli, hele sevdiğiniz şeylerse.” (K: 22=K)

“Bilim amaçlı, **araştırma yapmak** için kullanıyorum. Tarih üzerine araştırma yapmayı seviyorum. Mesela kendi köyümün tarihini çok merak ediyorum. Bu konuyla ilgili araştırmaları sosyal medya hesaplarımdan yaptım.” (K: 9=E)

“**Bilgi sağlamak** için kullanırım. Birden çok rahatsızlığım var. Rahatsızlıklarım hakkında araştırma yapıyorum. Sosyal medyada hastalıklar hakkında açılmış, forumlar var. Buralardan **araştırma yaparak** öğreniyorum, bi nevi kendimi güncelliyorum.” (K: 8=K)

*“Bilgi sahibi olmak için kullanıyorum. İnsanlar sonuçta, her şeye yetemiyoruz. Her an her konuda bilgi sahibi olamıyoruz. Aklımıza takılan ya da sağlığımızla ilgili ters bir durum olduğu zaman hemen **araştırma yapmak** istiyor insan. Bu anlamda sosyal medya avantaj sağlıyor.” (K: 6=K)*

*“Bilgi edinme amaçlı diyebilirim. Araştırma da diyebiliriz. Son dönemlerde ülkemizde ekonomik anlamda büyük dalgalanmalar meydana geldi. Bu konu sosyal medyada yer aldı. Tüketiciyi koruma ve bilgilendirme amaçlı haberler, videolar vb. paylaşımlar yapıldı. Bu ve benzeri şeyleri çok takip ettim. Konuyla ilgili **araştırma yaptım**. Yakın çevremi de bilgilendirdim.” (K: 4=E)*

*“Bazen **araştırma yapıyorum**. Çok sık olmasa da merak ettiğim, öğrenmek istediğim her şeyi sosyal medya aracılığıyla araştırıyorum. Bir tıkla önüne geliyor her şey! Bu çok güzel bir şey.” (K: 5=K)*

*“Sosyal medyayı **bilgi edinmek** için, merak ettiğim konuları **araştırmak için** sıklıkla kullanıyorum. Günlük hayatta herkes her şeyi paylaşmıyor ya da senin için vakit ayırmak, cevap dahi vermek istemiyor. Gittiğin doktor bile, görevi olmasına rağmen ilgilenmiyor, yüzüne dahi bakmıyor. Kestirip atıyor. Bu yüzden merak ettiğim şeyleri sosyal medyadan **araştırıyorum**.” (K: 12=E)*

*“Sosyal medyayı daha çok **bilgi edinmek amaçlı** kullanıyorum. Yeter ki kullanmayı bil! Çünkü her sosyal medya hesabının alt yapısı farklı ya da benzer olabiliyor. İlgilendiğin, araştırma yaptığın konuyla ilgili birçok şeye hızlıca erişebiliyorsun.” (K: 1=K)*

➤ **Boş vakitleri geçirme**

Katılımcı, sosyal medya araçlarını, boş zaman geçirme amacıyla kullandığını ifade etmiştir. Yeterince sosyal olamayan bireyler vakit geçirmek adına sosyal medyayı kullanmayı tercih etmektedir. Yoğun iş temposunda çalışmayanlar, hem iş yerinde hem evde vakit geçirmek için sosyal medya araçlarını kullanmaktadır. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Boş vakitleri geçirmek için kullanıyorum. İş yerinde çok yoğun değilim. Bazen can sıkıntısından insan ne yapacağını bilemiyor. Belli bir yaşa geldik artık. Hem de evde hem de iş yerinde vakit geçirmek için kullanıyorum.” (K: 8=K)

➤ **Mesajlaşma/Sohbet Etme**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyayı mesajlaşmak ve sohbet etmek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medya araçlarının birçoğu sohbet etme ve mesajlaşmaya olanak sağlamaktadır. Çalışma hayatındaki engelli bireyler, gün içinde zaman ayıramadıkları ailesi, arkadaşları, akrabaları vb. sosyal medya hesaplarını

mesajlaşmak ya da sohbet etmek amacıyla kullanılmaktadır. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Birçok sosyal medya hesabı mesajlaşmaya olanak sağlıyor. Ama ben özellikle WhatsApp’ı **mesajlaşma**, yazışma amacıyla kullanıyorum. Aynı anda birden çok kişiyle yazışabiliyorsun. Kendine özel gruplar oluşturup sadece o kişilerin gördüğü ortak **mesajlaşma** ortamı yaratıp, telekonferans tarzı bir şeyler yapabiliyorsun.” (K: 14=K)*

*“**Mesajlaşmak** için kullanıyorum. Yakın arkadaşlarımla, aile dostlarımla mesajlaşıyorum. Yeri geliyor telefonla aramaya zaman bulamıyor insan ya da bir konu hakkında birçok kişiye haber vermen gerebiliyor. Tek bir mesaj yazarak birçok kişiye ulaştırabiliyor insan.” (K: 11=E)*

*“**Sohbet etmek** için kullanıyorum. Ben arkadaşlarımla, yazışarak **sohbet etmeyi** çok seviyorum. Her zaman telefonda konuşmak ya da sohbet etmek için fırsat bulamıyorum.” (K: 3=E)*

*“**Sohbet** ve arkadaşlık için kullanıyorum. Sohbet yeni arkadaşlıklar kurmanıza ya da yeni insanlar tanımanıza olanak sağlıyor. Bir konu hakkında araştırma yaparken bile hiç tanımadığınız biriyle sohbet edip, kaynaşabiliyorsunuz.” (K: 10=E)*

➤ **Müzik Dinlemek**

Katılımcılar, sosyal medyayı müzik dinlemek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Müzik dinlemek, gün içinde yaşanan olumsuz olayların, durumların etkisini azaltmaya ya da unutturmaya yardımcı olmaktadır. Sosyal medya araçlarının müzik konusunda kullanıcılarına kaliteli ve iyi bir hizmet verdiği düşünülmektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“YouTube’da **müzik dinlemeyi** seviyorum. Canım sıkıldığı zaman, kafamı dağıtmak için **müzik dinliyorum**.” (K: 16=K)*

*“Sosyal medya hesaplarımda özellikle YouTube’da müzik dinliyorum. **Müzik dinlemek** ruhsal anlamda içimi rahatlatıyor.” (K: 8=K)*

*“**Müzik dinlemek** en çok yaptığım şeylerden biri. Hem evde hem de işyerinde **müzik dinlemek** hoşuma gidiyor. **Müzik dinlemek** gün içinde yaşadığım sıkıntıları unutturuyor.” (K: 6=K)*

*“**Müzik dinlemek** en büyük hobilerim arasında, deyim yerindeyse beni hayata bağlıyor. Müziksiz bir hayat düşünemiyorum. Sosyal medya araçları, bu konuda iyi hizmet veriyor.” (K: 11=E)*

➤ Video İzlemek

Katılımcılar, sosyal medyayı video izlemek amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medya araçlarında video izlemek, eğlenmek, stres atmak, bulunduğu ortamdaki uzaklaşmak amacıyla yapıldığı gibi aynı zamanda eğitim amacıyla ve kişisel gelişimi arttırmak amacıyla tercih edildiği görülmüştür. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“**Videoları** seyretmek hoşuma gidiyor. Hem yerli hem de yabancı videoları takip ediyorum. YouTube’da kişisel gelişim uzananlarının hazırladığı çok güzel videolar, kısa filmler var. Onları izliyorum.” (K: 16=K)*

*“Eğlenmek amaçlı, komik **videolar** izliyorum. Günlük hayatta sıkıntı yaşadığımız olaylar, üzüldüğümüz zamanlar oluyor. Eğlenceli videolar izlemek bana iyi geliyor, iyileştiriyor insanı.” (K: 19=K)*

*“Youtube’da **video** izliyorum. Bazen abartılı bir şekilde kendimi kaptırdığım zamanlar oluyor. İnsanın kafasını dağıtıyor.” (K: 11=E)*

*“Ders çalışmak için YouTube kanalından eğitim **videoları** izliyorum. Dershaneye gidemeyenler için çok güzel eğitim amaçlı videolar var. Sadece eğitim amacıyla değil, birçok açıdan yapılmış çok güzel videolar var.” (K: 14=K)*

➤ Fotoğraf Paylaşma

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyayı fotoğraf paylaşmak amacıyla kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesaplarının birçoğu fotoğraf ve resim paylaşmaya olanak sağlamaktadır. Engelli bireyler, hem kendi fotoğraflarını hem de beğendikleri, duygu ve düşüncelerini anlatan fotoğrafları paylaştıklarını, sosyal medyayı bu amaçla kullandıklarını belirtmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“**Fotoğraf paylaşmayı** çok seviyorum. Hem kendimi fotoğrafımı, hem de beğendiğim güzel fotoğrafları sosyal medyada paylaşmayı çok seviyorum. Bazen bir **fotoğraf** çok şey anlatabiliyor insana.” (K: 17=K)*

“Instagram’da çocuğumun fotoğraflarını, beğendiğim anlamlı fotoğrafları paylaşmayı çok seviyorum. Özellikle birlikte geçirdiğimiz güzel anları fotoğraflayıp paylaşıyorum.” (K: 6=K)

1.7. SOSYAL MEDYADA ENGELLİLİK OLGUSU VE ENGELLİ BİREY OLMA

Katılımcıların, sosyal medyada engellilik olgusu ve engelli birey olmayla ilgili düşünceleri değerlendirildiğinde, elde edilen veriler dokuz başlık altında toplanmıştır.

Şekil 12: Sosyal Medyada Engellilik Olgusu ve Engelli Birey Olma

➤ **Hayata Pozitif Bakma**

Katılımcı, *hayata her daim pozitif bakma* düşüncesine vurgu yaparak, engellilik olgusu ve engelli birey olmanın beraberinde yaşattığı sıkıntılarından, pozitif düşünerek üstesinden gelineceğini belirtmiştir. Sosyal medyanın engelli bireylere sunduğu olanaklara dikkat çekerek, bu konuda sosyal medyanın engelli bireyleri motive etmede büyük avantaj sağladığını belirtmiştir. Katılımcı, konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir.

*“Hem sosyal medyada hem de genel olarak engelliliğin bizi kısıtlamasına imkân vermemiz gerekiyor. **Hayata her daim pozitif olarak bakmamız lazım.** Sosyal medyada da bunun için ortak gruplar oluşturuluyor. Bu gruplarda benim gibi engeli olan kişilerin beni daha iyi anlayabileceklerini düşündüğüm için bu gruplara üye oluyorum. Sosyal medyanın bizleri daha iyi motive ettiğine inanıyorum.” (K: 1=K)*

➤ **Kıyaslama Yapma**

Katılımcı, sosyal medyanın, engelli bireylerle diğer bireyler arasında kıyaslamaya sebebiyet verdiğini ifade etmiştir. Engelli bireyler rahatsızlıkları ya da bedenlerindeki yetersizlikten dolayı birçok şeyden mahrum kalabilmektedir. Engelli olmayan bireylerin sosyal medya hesaplarında hayatlarına dair her şeyi paylaşması bireyler arasında kıyaslamaya sebep olmaktadır. Bu da bireyler de olumsuz durumlara neden olmaktadır. Katılımcı, düşüncelerini şu sözleriyle ifade etmiştir.

*“Sosyal medyada, kendimi başkalarıyla **kıyaslıyorum.** Onlarda olup da bende olmayan özellikler canımı yakabiliyor. Mesela yapmak isteyip de yapamadığım şeyleri gördükçe üzülebiliyorum. Keşke bende öyle olsaydım dediğim zamanlar hep oluyor maalesef. Belki **kıyaslama yapmak** iyi bir şey değil ama elimde değil, sadece bizim gibi engelli insanların kıyaslama yaptığını düşünmüyorum. Sağlıklı insanların farklı şeyler için birbirleri için kıyaslama yapıyor.” (K: 19=K)*

➤ Olağan Bir Durum Olarak Görme, Gocunmama

Katılımcılarımızdan bazıları, engelliliği ya da engelli birey olmayı olağan biri durum olarak gördüklerini ve gocunmadıklarını ifade etmişlerdir. Bugün hiçbir engeli olmayan birey yarın engelli olabileceğini, sağlıklı olmanın garantisi olmadığı düşüncesine vurgu yapılmıştır. Engelliliğin olağan bir durum olarak görülmesinde kadercilik düşüncesinin hakim olduğu görülmektedir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Her birey engelli olmaya adaydır. Bundan dolayı **gocunmuyoruz**. Ben bu konuda sosyal medyada herhangi bir sıkıntı çekmedim yaşamadım. Ama sıkıntı çeken arkadaşlar elbette vardır.” (K: 9=E)*

*“Engellilik olabilecek bir şey, Allah kimseye vermesin. Bugün sağlıklı bir birey olabilirsin ama yarının hiç kimseye garantisi yok. İnsanlar doğuştan da engel sahibi olabiliyor, sonradan da olabiliyor. O yüzden bu durumu **olağan bir durum olarak görüyorum**.” (K: 8=K)*

➤ Engel Durumunu Saklama

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada engel durumunu gizli kalmasını, bilinmesini istemediklerini ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesaplarında engel durumunun bilinmemesi engelli bireyleri mutlu edebilmektedir. Engelli bireyler sosyal medyada engellilik durumlarıyla ilgili bir olay ya da paylaşım rastladıklarında olumlu ya da olumsuz anlamda etkilenmektedirler. Bu nedenle genellikle engel durumunun bilinmesini istememektedirler. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Genellikle saklıyorlar, söylemiyorlar. Bende engel durumumu, rahatsızlığımı **saklama gereği duyuyorum**. Sosyal medya, engelli bireyler için normal hayattan farklı bir ortam yaratıyor. Çok fazla olmasa da insan kendini bu ortamda farklı hissediyor. Engelli olduğumuz söylemediğimiz sürece bilinmiyor.” (K: 20=E)*

*“Engelimle ilgili konuşulmadığı sürece bende konuşmuyorum. **Engelim bilinmediği sürece** benim de diğer insanlar gibi olduğumu düşünmeleri beni mutlu ediyor. Zaten sosyal medyada çoğu insan kendi gibi olmuyor, davranmıyor. Duygu durumumla ilgili olarak da şunları söyleyebilirim. Engelimle ilgili beni kıran ya da mutlu eden bir olay yaşarsam, paylaşımlar görürsem bu durum olumlu ya da olumsuz anlamda etkiler.” (K: 23=K)*

“Kişisel veri paylaşımı yapmadığım için engel durumumun sosyal medya alışkanlıklarına herhangi bir etkisi bulunmamaktadır. Sosyal medya hesaplarımda,

engel durumundan bahsetmiyorum.” Engelli olmam sosyal medya takiplerimi ve paylaşımlarımı etkilemez. (K: 7=E)

“Sosyal medyada, engelliğime dair hissettiğim bir duygu yok, ama akülü arabamla çekilmiş fotoğrafımı koymam. Açıkça söylemek gerekirse herkesin görmesini, bilmesini istemem.” (K: 11=E)

➤ **Engel Derecesine Göre Farklılık Göstermesi**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada engelli birey olma düşüncesinin, engel derecesine göre farklılık gösterdiğini ifade etmişlerdir. Engel derecesinin yüksek ya da düşük olması engelli bireylerin sosyal medya hesaplarına yansımaktadır. Bu durum hem sosyal medyayı rahatlıkla kullanıp kullanmayacağını etkilemekte hem de kişinin engelinden dolayı rahatsızlık duymasına neden olabilmektedir. Engel derecesi düşük olan bir birey sosyal medyada fazla sıkıntı yaşamamakta fakat engel oranı yüksek olan bir birey sosyal medya hesaplarında engel durumuyla ilgili sıkıntı yaşayabilmektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Engellilik derecesine göre değişir. Görme engelli arkadaşlarımız, işitme engelli arkadaşlarımızın bakış açısı ve kullanım şekline göre değişebilir. Ben ortopedik engelli olduğum için sosyal medyada pek sıkıntı yaşamadım.” (K: 14=K)

“Sosyal medyada ben pek sıkıntı yaşamıyorum. Bunda engel durumum çok fazla fark edilmemesi etkili. Ama engel derecesi fazla olan arkadaşlar için durum farklılık gösterebilir.” (K: 24=E)

➤ **Moral Bozucu Kötü Bir Duygu**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada engelli birey olmayı moral bozucu ve kötü bir duygu olarak ifade etmişlerdir. Sosyal medyada engelli olmak, bu durumla yüzleşmek, engelli bireylerde kötü hissetmeye neden olan bir duygu durumu olarak tanımlanmıştır. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Engelli olmak insanın **moralini bozan** bir durum. Sosyal medya ya da günlük hayat fark etmiyor. Normal insanlar yüzündeki bir sivilceyi ya da burunlarının büyüklüğünü ya da başka şeyleri problem ediyor. Kaldı ki bizim gibi engelli olan insanlar için **kötü bir duygu** yaratması normal. (K: 11=E)*

“Sosyal medya da engelli olmak güzel bir duygu değil. Her yerde olduğu gibi sosyal medyada kötü hissettirdiği zamanlar olabiliyor.” (K: 3=E)

➤ Genel Anlamda Zor Bir Durum

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada engelli birey olmayı genel anlamda zor bir durum olarak ifade etmişlerdir. Engelliğin hem sosyal medyada hem de normal hayatta zor bir durum olduğunu ve bu durumla hayatın her alanında karşılaştıklarını ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, diğer insanların yaptığı her şeyi yapamadıklarını belirterek bu durumla sosyal medya hesaplarında da yüzleşmelerinin onları şaşırtmadığını ifade etmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer vermişlerdir.

*“Engelli bir birey olmak ülkemizde **genel olarak zor bir durum** o nedenle sosyal medyada engelli olmak diye bir ayırım yapamam. Biz hayatın her alanında bu durumla yüzleşiyoruz zaten, sosyal medyada bu durumla karşılaşmak beni şaşırtmaz.” (K: 17=K)*

*“Engellilik özünde **zor bir durum** bence. Sosyal medya da aynı durum geçerli bence. İnsanlar orda mutlu anlarına dair her türlü paylaşım yapıyor. Onların yaptığı her şeyi sende yapmak istiyorsun ama yapamıyorsun.” (K: 18=E)*

➤ Kendiyle Barışık Olma

Katılımcılardan bir kaçı, sosyal medyada engelliliği ya da engelli birey olmayı gereğinden fazla önemsemediğini, kendiyle barışık olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medyanın engelli birey olma ya da olmama konusunda bir fark hissettirmediğine dikkat çekilerek görme ya da işitme engelli bireylerin sosyal medyadan fazla faydalanamayacağına ve engel durumuyla ilgili sıkıntı yaşayabileceğine dikkat çekilmiştir. Aynı zamanda genç bir insanın engellilik konusundaki düşüncesiyle, yetişkin birinin bu konudaki düşüncelerinin, hayata bakış açısının farklı olabileceği belirtilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Engelli olmam hususunda **kendimle barışık bir insanım** ve bu meseleyi gereğinden fazla önemsemiyorum. Hâl böyle olunca; sosyal medyada engelli bir birey olmakla, sosyal medyada engelsiz bir birey olmak arasında bir fark hissetmiyorum. Tabi ki böyle hissetmemde yürüme engelli bir birey olmamın da etkisi bulunuyor. Çünkü bu konuda görme engeli ve işitme engeli olan bir birey benim gibi düşünmeyebilir. Görme ve işitme engeli olan bir birey sosyal medyadan benim kadar verim almayabilir.” (K: 16=K)*

“Genç olsaydım. 18 yaşlarımda olsaydım, bu konuda karasız olabilirdim. Tereddüt edebilirdim. Çünkü gelişimimi tamamlamış olacaktım. Karşı cinse de güçlü görünmem gerekecekti. Bilimsel olarak güçlü erkeğin karşı cinste bir cazibesi vardır. Engelli

olmakta bu durum için bir dezavantajdır. Genç olsaydım tercih etmeyebilirdim. Ama şimdi bu durumda yaşımız belli bir yere gelmiş, kişiliğimiz oturmuş, fark etmez engel durumumu saklamıyorum. O konuda sıkıntım yok. Eğer bir insanın kişiliği tam oturmamışsa sosyal medyada engelli olduğunu saklayacaktır.” (K: 25=E)

➤ **Hiçbir Fark Yok Herkes Aynı**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada engelli birey olmanın hiçbir öneminin olmadığını, herkesin eşit derecede faydalandığını ifade etmişlerdir. Sosyal medyada engelli birey olmanın bir önemi olmadığına vurgu yapılarak, sosyal medya herkesin düşüncesini özgürce paylaştığı, belirttiği bir ortam olarak değerlendirilmiştir. Sosyal medyada engelli bireylerin engel durumunun dikkat çekmediğini, kişilerin engel durumundan ziyade daha çok bir konu hakkındaki görüş ve düşüncelerinin ne olduğuyla ilgilenildiği düşünülmektedir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

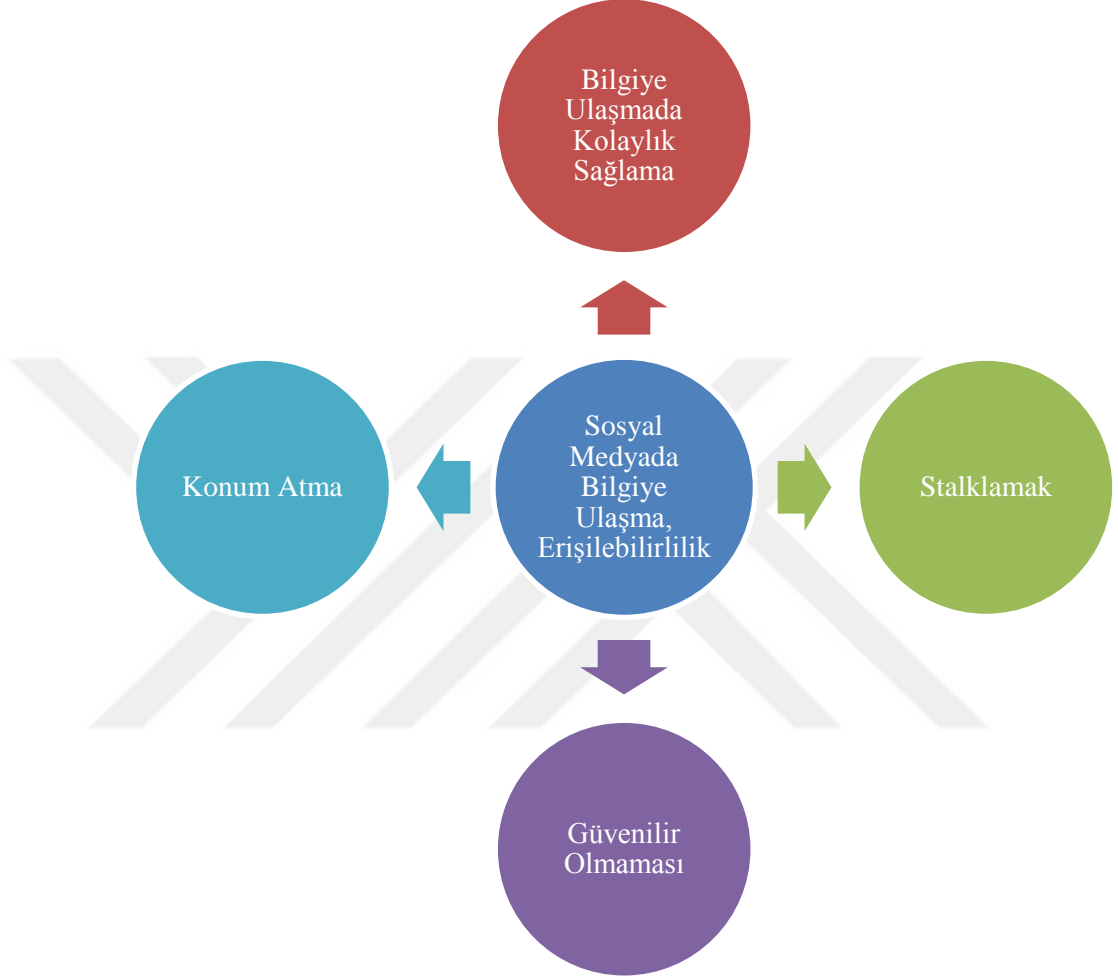
*“Sosyal medyada engel durumunun pek bir öneminin olmadığını düşünüyorum. Çünkü sosyal medya herkesin paylaşım yapabildiği, fikrini belirtebildiği ve aktif olarak katılabildiği bir oluşum. Bence insanlar orada sizin engel durumunuzdan ziyade ne paylaşım yaptığınız, hangi konuda ne düşündüğünüz gibi konularla ilgileniyorlar. **Hiçbir fark olmadığını** düşünüyorum. Sosyal medyada **herkes eşit bence**” (K: 21=E)*

*“Sosyal medyada **herkesin eşit, aynı** olduğunu düşünüyorum. Bu yüzden bende hissettirdiği bir duygu yok. Engel durumunun sosyal medyada çok da bir önemi yok bence.” (K: 22=K)*

*“Dijital ortam olduğu için çok etkilenmiyorum. Günlük hayatta engelli olmak insanı ister istemez etkiliyor. Ama sosyal medya ortamı öyle değil, kimse seni engelin var diye ötekileştirmeye kalkmıyor. **Herkesin eşit** oranda faydalandığı bir ortam çünkü.” (K: 6=K)*

1.8. SOSYAL MEDYADA BİLGİYE ULAŞMA, ERİŞİLEBİLİRLİK

Katılımcıların, sosyal medyada bilgiye ulaşma ve erişilebilirlik hakkındaki görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde elde edilen veriler, dört başlık altında toplanmıştır.

Şekil 13: Sosyal Medyada Bilgiye Ulaşma, Erişilebilirlik

➤ **Bilgi Ulaşmada Kolaylık Sağlama**

Katılımcıların büyük çoğunluğu, sosyal medyanın bilgiye ulaşmada kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. Sosyal medya bilgiye ulaşmada engelli bireylere büyük kolaylık sağlamaktadır. İnternet ve teknolojiye yaşanan gelişmeler sosyal medya araçlarının da aynı oranda gelişme göstermesine ve yaygınlaşmasına etki etmiştir. Günümüzde akıllı telefonların yaygın kullanılması sosyal medya hesaplarına da her an her yerde ulaşılabilir olmasını sağlamıştır. Hem engelli bireyler hem de diğer bireyler merak ettikleri, öğrenmek istedikleri bütün konular hakkında bilgi edinmek için sosyal medya araçlarını bu amaçla kullanmaktadırlar. Sosyal medyada bilgiye ulaşmanın kolay ve direk olması engelli bireyler açısından erişilebilirlik olarak tanımlanmıştır. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Eğer istediğim bir **bilgiye veya kişiye dolaylı değil direk ulaşabiliyorsam** benim için erişilebilirliğin anlamı budur. Örnek vermek gerekirse ben merak ettiğim bir konu hakkında, o konuya hâkim bir insanla direk iletişim kurup soru ve fikirlerimi belirtebiliyorsam o bilgi ve kişi benim için erişilebilir durumdadır. Zaten bence sosyal medyanın başlıca ortaya çıkış amaçlarından biriside bu. Bütün dünyanın birbiriyle iletişim halinde olduğu devasa bir ortak ağ.” (K: 21=E)*

*“Eski zamanlara göre teknoloji çok gelişti ve **bilgiye ulaşma** çok kolaylaştı. Eskiden sadece ansiklopediden yararlanırdık:) şimdi bir sürü siteler bir sürü çeşitli uygulamalar mevcut ve **bilgiye ulaşım çok kolay**. Aslında bu biraz kötü çünkü birçok yalan bilgiler de mevcut bir de insanları tembelleğe sürükleyen bir durum bir telefon numarasını bile aklımızda tutmuyoruz artık.” (K: 22=K)*

*“Özgürlüklerin bu kadar geniş olduğu ülkemizde sosyal medyaya da **erişilebilirlik** konusunda bir engelleme yaşamadım. Yeter ki insanın içinde istek olsun. **Bilgiye ulaşım** her zaman mümkün.” (K: 7=E)*

*“Şu yaşadığımız dönemde sosyal medya aracılığıyla ne istiyorsak ona ulaşabiliyoruz. Sosyal medyada araştırma yaptığım, merak ettiğim konularla ilgili bütün bilgilere ulaşabiliyorum. **Bilgiye ulaşma**, erişilebilirlik sosyal medyaya çok iyi ifade eden bir kavram.” (K: 12=E)*

*“Öğrenmek istediğimiz, merak ettiğimiz **bütün bilgilere** internet aracılığıyla ulaşılması ya da ulaşılmaması aklıma geliyor. İnternet yoksa sosyal medyada yok.” (K: 1=K)*

*“Yemek tarifinden tutun da, kullandığımız ilaçlara kadar **bilgi sahibi** olabiliyoruz. Sosyal medyada erişilebilirlik yelpazesi çok geniş, **bilgiye ulaşmak** çok kolay.” (K: 17=K)*

“Sosyal medya da ne amaçla araştırma yaparsan yap bulabiliyorsunuz. Hangi bilgiye ulaşmak istiyorsan rahatlıkla ulaşabiliyorsun.” (K: 9=E)

“Yakın zamanda arabamla ilgili bir sorun yaşadım. İnternette araştırma yaparken YouTube’da bir videoya rastladım. Video arabamla ilgili yaşadığım sorunu anlatıyordu. Ne yapmam gerektiği konusunda **bilgi sahibi** oldum. Bu sayede arabamı sanayiye götürerek çok cüzzi miktarda ücretle sorunu çözdüm. Sosyal medyada bu videoyu izlemeseydim. Konuyla ilgili hiçbir bilgim olmayacaktı. Tamirciye götürdüğüm zamanda belki daha fazla ödeme yapacaktım. Bu bilgi sayesinde çok ucuza mal ettim.” (K: 18=E)

“**Her şeye ulaşabiliyor** insan. Aradığın şeye yazdığın kelimeye göre değişebiliyor. Kendi memleketimle ilgili araştırma yaptım. Orada yaşayan insanların nerelere göç ettiklerini, nerde olduklarını, bayramlarda ilçeyi ziyaret edip etmediklerini sorguladım araştırdım.” (K: 20=E)

“Gezi ve seyahat programlarıyla ilgili bilgilere ya da müzikle ilgili merak ettiğim konulara, okuduğum bölümle ilgili sayfalardan istediğim **bilgiye ulaşabiliyorum**. Erişebiliyorum.” (K: 14=K)

“Gazetelere bakıyorum. Sağlığım ile ilgili araştırma yapıyorum. Alternatif tıpla ilgili bilgilere ilgim var. Onlarla ilgili sayfaları takip ediyorum. Diyet yaptığım için, istediğim bütün **bilgilere ulaşabiliyorum**.” (K: 8=K)

“Sosyal medya da haber kanallarına üyeliğim olduğu için onların aracılığıyla gündemden haberdar olabiliyorum. Rahatsızlığım ile ilgili paylaşılan **bilgilere**, kullandığımız ilaçlar hakkında görüş alverişinde bulunarak o ilacın yan etkileri ya da gördükleri fayda konusunda **bilgilenebiliyorum**.” (K: 6=K)

“Araştırdığın herhangi bir konu hakkında **bilgileneyorsun**. O bilgi hakkında fikir sahibi olabiliyorsun.” (K: 3=E)

➤ **Konum Atma**

Katılımcı, sosyal medyada bilgiye ulaşmayı, erişilebilirliği, konum atma olarak değerlendirmiştir. Sosyal medya hesapları aracılığıyla bulunduğu yerin adres bilgilerinin gönderilmesi, engelli bireyler tarafından ulaşılabilirlik, erişilebilirlik olarak tanımlanmıştır. Konum atmanın, engelli bireylerin iletişime geçmek istediği kişilere ulaşmasında kolaylık sağladığı tespit edilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Erişilebilirlik denildiği zaman aklıma ilk **konum atmak** geliyor. Herhangi bir sosyal medya hesabından bulunduğum yerin **konumunu gönderebiliyorum**. Aynı anda birçok arkadaşına ulaşıp, görüşebiliyorum. Ayrıca sosyal medya hesapları üzerinden yapılan kampanyalar aracılığıyla birçok kişiye ulaşılabilir biliniyor.” (K: 15=K)

➤ Güvenilir Olmaması

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyadaki bilgileri güvenilir bulmadıklarını ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, sosyal medyada bilgi yığının çok fazla olmasının kaos ve karmaşa ortamı yaratmaya neden olduğunu belirterek, bundan dolayı gerçek bilgiye ulaşmanın zor olduğunu üzerinde durmuşlardır. Sosyal medya araçlarında hem gerçek bilginin hem de yanlış bilgilerin bir arada olmasının kişileri yanıltabileceğine dikkat çekmişlerdir. Bu durumun sosyal medyadaki bilgilere olan güvenirliliği azalttığı ifade edilmiştir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Birincisi direk internetin olması lazım. Aklıma direk o geliyor. İkincisi sosyal medyada bilgiye ulaşmak aynı zamanda büyük kaos ortamı bence. O kadar çok bilgi var ki **acaba hangisi benim için en doğru bilgi**. O yüzden biraz kaos gibi, karmaşa gibi geliyor bana, erişilebilirlik internet olmasa o da yok. İnternet yoksa sosyal medyada yok. Benim aklıma gelen o.” (K: 25=E)*

*“Sosyal medyada herhangi bir mevzu hakkında hakiki bilgiye ulaşılabilmesine inanmıyorum. Sosyal medyadaki bilgilere **güvenmiyorum**. Bu yüzden de sadece sosyal medya aracılığıyla bilgiye ulaşmaya çalışmam.” (K: 16=K)*

*“Sosyal medyada doğru bilgide mevcut yalan bilgide mevcut o yüzden bilgiye olan **güvenirliliği** azaltıyor. İnsanı ikileme bırakan bir durum. Bu yüzden sosyal medyada yazılan her şeye tam anlamıyla güvenmiyorum.” (K: 11=E)*

*“Bilgiye ulaşmada sadece Eksisözlüğü kullanıyorum. Tamamen olmasa da kısmen bilgiye ulaşabiliyorum. İnternet arama ya da tarama motorlarını daha çok kullanıyorum. Sosyal medyayı bu konuda eksik buluyorum. Bir de **tereddüt oluşturuyor** insanda.” (K: 4=E)*

*“Araştırma konusunda, örneğin sağlık sorunum var, onunla ilgili araştırma yapıyorum. İlgimi çeken konular hakkında, beğendiğim bir yazarı ya da kitaplarını araştırıyorum. Ulaşabiliyorum. Yarı yarıya tatmin eder. Bazen de araştırma yaptığım konu hakkında edindiğim bilgileri, doktora ya da ilgili kişilere bire bir sorduğum zaman yanlış olduğunu öğreniyorum. Cevabı çok farklı olabiliyor. Bu yüzden sosyal medya bazen **yanıltıcı olabiliyor**. Bazen doğru haberler paylaşılıyor.” (K: 5=K)*

*“Bilgiye ulaşmak hızlı ve çabuk. Bilgiye ulaşmak hızlı olabilse de her bilgi doğru olmayabiliyor. **Yalan ya da yanlış bilgi** sosyal medya da fazlaca var. Bu yüzden bilginin kaynağı önemli her bilgiye **güvenmiyorum**.” (K: 23=K)*

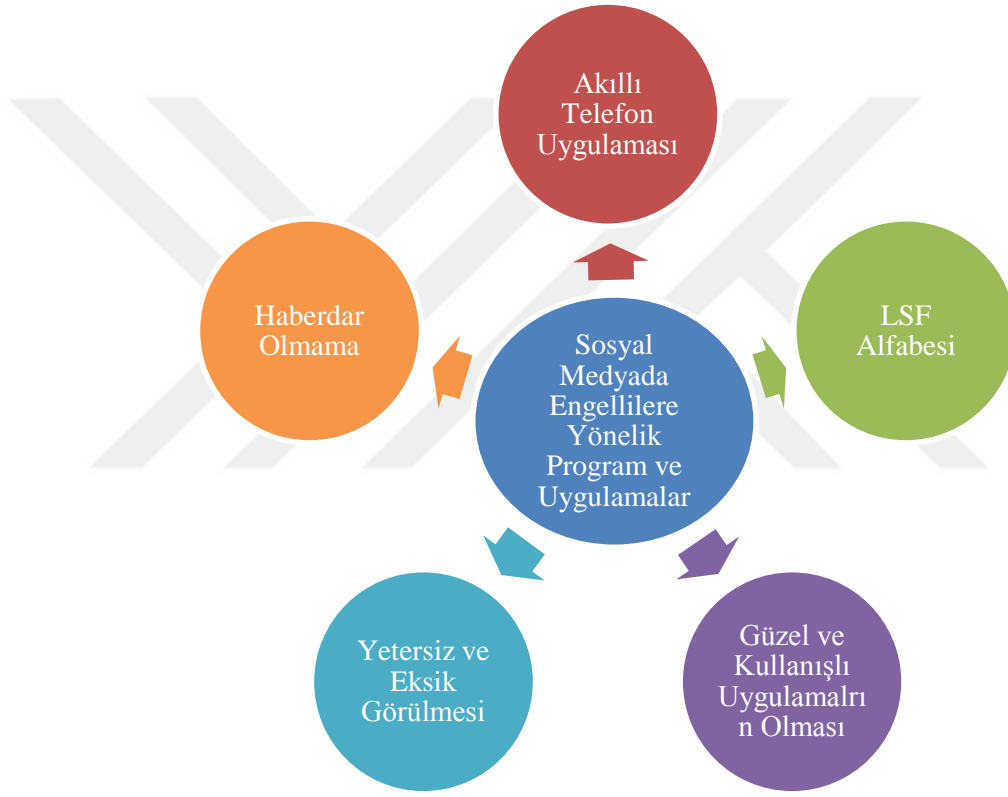
➤ Stalklamak

Katılımcı, sosyal medyada bilgiye ulaşmayı, stalklamak olarak ifade etmiştir. Stalklamak, sosyal medya hesaplarında bir kişinin bir başka kişiyi sosyal medya hesapları aracılığıyla gizlice takip etmesi, o kişinin özel hayatı ya da günlük hayatı hakkında bilgi toplamasını anlatmak için kullanılan bir kavramdır. Stalklamak kavramı kullanılarak, sosyal medya hesapları aracılığıyla erişilebilirlik, ulaşılabilirlik kavramları anlatılmaya çalışmıştır. Katılımcı, birçok kişinin sosyal medyayı bu amaçla kullandığını ifade etmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

*“Bilgiye ulaşmada Google geliyor aklıma. Bence Instagram’da ya da Facebook’da anca beni **stalklamak** istediğin zaman bilgiye ulaşabilirsin. Her zaman olmasa da birçok insanında sosyal medyayı stalklama yapmak için kullandığını düşünüyorum. Yoksa ben Instagram ve Facebook’un bir bilgi aracı olduğunu düşünmüyorum.” (K: 19=K)*

1.9. SOSYAL MEDYADA ENGELLİLERE YÖNELİK PROGRAM VE UYGULAMALAR

Katılımcılara, sosyal medyada engelli bireylere yönelik program ve uygulamaların olup/olmadığı ya da kendilerinin kullandığı bir program var mı diye soru yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen veriler, beş başlık altında toplanmıştır.

Şekil 14: Sosyal Medyada Engellilere Yönelik Program ve Uygulamalar

➤ Akıllı Telefon Uygulaması

Katılımcılardan bazıları, akıllı telefonlarda, görme ve işitme engelli bireyler için uygulamalar olduğunu ifade etmişlerdir. Akıllı telefonlarda, görme ve işitme engelli bireylerin hayatlarını kolaylaştıracak daha ileri düzeyde uygulamaların, programların yapılabileceğine dikkat çekilmek istenmiştir. Ayrıca bu tarz uygulamaların yeterli düzeyde olmadığı da belirtilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer almaktadır.

*“Benim kullandığım, bildiğim yok, ama **akıllı telefonlarda** kullanılan işitme engelliler için program var. Görme engelliler için de büyük puntolu (kabartmalı) yazılar var. İnşaat Mühendisliğinde okuyan bir öğrencide görmüştüm. Yeterli düzeyde olmadığını düşünüyorum.” (K: 10=E)*

*“Hayır, yok duymadım. Yeterli düzeyde değil. İşitme engelli bir arkadaşım var. Okuma yazması olduğu için **akıllı telefonlar aracılığıyla kullandığı bir program** var. Görsellerden faydalanarak sosyal medyayı kullanabiliyor.” (K: 6=K)*

*“Var. Facebook’da var. Akıllı telefonlarda **görme ve işitme engellilerle ilgili program ve uygulamalar** var. Ama yeterli düzeyde değil. Daha çok geliştirilebilir. Ayrıca buna benzer uygulamaların bilgisayar ortamında da olması gerekiyor.” (K: 20=E)*

➤ LSF Alfabetesi

Katılımcı, işitme engelli bireyler için LSF alfabetesi olduğunu, bu programın sadece bazı videolarda altı yazılı olarak gösterildiğine dikkat çekerek, bu tarz videoların sayısının artırılması gerektiğini belirtmiştir. İşitme engelli bireylerin hem sosyal medya hesaplarını kullanmalarını kolaylaştıracak hem de günlük yaşamlarını kolaylaştıracak uygulamaların olmasının gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Katılımcı, konuyla ilgili düşüncelerini şu şekilde ifade etmiştir.

*“İşitme engelliler için **LSF alfabetesi** var. Bazı videolar alt yazılı olarak gösteriliyor. Çok az videoda var. Yeterli düzeyde olduğunu düşünmüyorum. İşitme ve görme engelli olmak çok zor, onların hayatını kolaylaştıracak daha güzel uygulamalar yapılabilir.” (K: 11=E)*

➤ Haberdar Olmama

Katılımcılardan bazıları, engellilere yönelik program ve uygulamalardan haberdar olmadıklarını belirtmişlerdir. Akıllı telefonlarda çok sayıda gereksiz uygulamanın olduğu belirtilerek, engellilere yönelik program ve uygulamaların olmadığı üzerinde durulmuştur. Ayrıca engelli bireyler, kendi engel durumuyla ilgili program ve uygulamalardan haberdar olduğunu, diğer engel grupları kapsayan program ve uygulamalardan haberdar olmadıklarını ifade etmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Engellilere yönelik hiçbir program kullanmadım. Engellilere yönelik programlar mutlaka vardır ama ben bilmiyorum. Akıllı telefonlarda bir sürü gereksiz uygulama var, bunların yerine görme ve işitme engeli olan kişiler için uygulama üretilebilir.” (K: 22=K)

*“Kullandığım herhangi bir uygulama yok. Bu konuyla ilgili herhangi bir uygulamadan **haberdar olmadığım**, kullanmadığım için yeterli olup olmadıklarıyla ilgili bir görüş bildiremem.” (K: 17=K)*

*“**Bu konuyla ilgili hiçbir fikrim yok** zira engelim serebral palsi'yi kapsadığım için bilemiyorum. Farklı engelli olan bireylerin bu tarz uygulamalara ihtiyaç duyabileceğini düşünüyorum.” (K: 13=K)*

*“**Hiç rastlamadım**. Aslında olması gereken bir şey ve yeterli düzeyde değil. Televizyon kanallarında bile bu tarz uygulamalar mevcut değil. Akıllı telefonların bu kadar yaygın kullanıldığı dönemlerde engelli bireylerinde hayatını kolaylaştıracak uygulamaların olması gerektiğini düşünüyorum.” (K: 9=E)*

*“Kullanmıyorum. Hiç de **görmedim, duymadım**. Teknoloji çok gelişti. Günümüz şartlarında bu tarz uygulamalar olmalı bence.” (K: 24=E)*

*“Bildiğim program yok. Ortopedik engelliyim. Bu tarz uygulamalara ihtiyaç duymadığım için **haberdar değilim** açıkçası.” (K: 16=K)*

*“Kullandığım herhangi bir program ve uygulama yok. Herkes kendi rahatsızlığıyla ilgili şeylere yöneliyor. İhtiyacım olmadığı için **bilmiyorum**.” (K: 7=E)*

*“Hayır yok. Olmuş olsaydı bir şekilde **haberdar** olurduk. Bunun için yeterli düzeyde program olduğunu düşünmüyorum.” (K: 1=K)*

➤ Yetersiz ve Eksik Görülmesi

Katılımcıların bazıları, engellilere yönelik program ve uygulamaları yetersiz ve eksik görmüşlerdir. Sosyal medya hesaplarında var olan program ve uygulamaların genelde hiçbir sağlık problemi olmayan kişilere yönelik olduğuna dikkat çekilmiştir. Sosyal medya gibi popüler ve aktif bir ortam ve oluşum içinde engellilere yönelik uygulamaların olması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Katılımcılar, farklı engel gruplarına yönelik araştırma yapılıp, engellilerin hayatını kolaylaştıran program ve uygulamalar üretilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Konuyla ilgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Çok fazla yok, **yeterli olmadığını** düşünüyorum. Konuyla ilgili, farklı engel gruplarına özel araştırma yapılıp, bu tarz program ve uygulamalar üretilebilir.” (K: 3=K)*

*“Birkaç program var ama **yeterli düzeyde değil**, genelde sağlık problemi olmayan insanlara yönelik programlar var. Bu konuya duyarlı ya da istekli kişiler tarafından program ve uygulama yapılabilir.” (K: 14=K)*

*“Program ve uygulamaları **eksik** buluyorum. Yeterli düzeyde değil. Bu tarz uygulamalar daha çok geliştirilebilir. Teknoloji, biraz da konularla ilgilenmeli bence.” (K: 4=E)*

*“Benim kullandığım ya da bildiğim yok. Hayır, yeterli düzeyde değil. **Sosyal medya bu konuda çok eksik**, engellilere yönelik bir şeyler yapılmalı.” (K: 19=K)*

*“Sosyal medyada görmedim. Bu kadar aktif kullanıcıya sahip ortam için olması gerekir. **Yeterli düzeyde olduğunu düşünmüyorum**. Görme engelliler için yaşamak çok zor. Onlar için program ve uygulamaların olması şart bence.” (K: 12=E)*

“Yok, yeterli düzeyde değil bence. Olmuş olsaydı en azından eleştirisini yapardık. Bence hem sosyal medyada hem de genel anlamda ülkemizde engellilerin hayatını kolaylaştıracak proje, uygulamalar eksik.” (K: 2=E)

“Hayır yok. Fakat bunun için yeterli düzeyde program olduğunu düşünmüyorum. Sosyal medya bu konuda kendini geliştirmeli. Yediden yetmişe herkesin ortak kullandığı bir yer sonuçta. Bu konuda hizmet vermeli, yetebilmeli” (K: 23=K)

➤ **Güzel ve Kullanışlı Uygulamaların Olması**

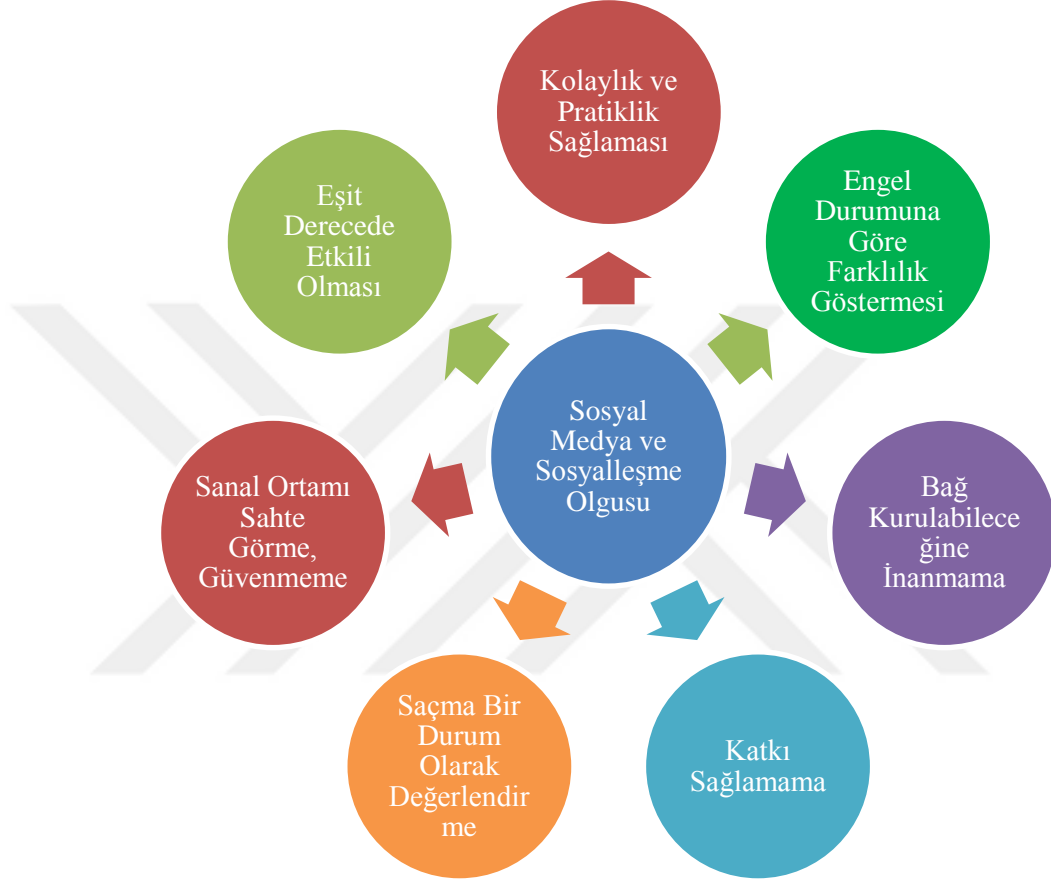
Katılımcılardan bir kaçı, görme ve işitme engelli bireyler için güzel ve kullanışlı uygulamalar olduğunu belirterek, teknolojinin hızla geliştiği bir dünyada bugün için yeterli olan bir uygulamanın ya da programın yarın için yeterli gelemeyeceğini ifade etmişlerdir. Bu nedenle konuyla ilgili çalışmaların sürekli yapılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Bu şekilde kullandığım bir program veya uygulama yok. Ama görme veya işitme engelli arkadaşlarımız için **güzel ve kullanışlı uygulamalar olduğunu** biliyorum. Yeterlilik düzeyi ile ilgili vereceğim yanıt ise insan ihtiyaçlarının her gün farklılaştığı bir dünyada bugün için yeterli olan yarın için olmayabilir. O yüzden gelişim daima devam etmeli.” (K: 21=E)*

*“**Görme engelliler için sesli uygulamaları çok faydalı buluyorum.** Bu tarz uygulamaların sosyal medyada da olması lazım, telefonlarda da olması lazım. Çok büyük bir kolaylık sağlayacağını düşünüyorum. Çok büyük bir nimet olarak görüyorum. Aynı zamanda eğitim ve öğretim materyali olarak da görüyorum. Şu an hangi uygulamalar, ara yüzler var bilmiyorum. Teknoloji çok ilerledi. Örneğin bir kitabı, görme engelliler için, herhangi bir aygıtla seslendirme yapılabilir. **Konuştuğunu yazıya dökme programı**, işitme engelli bireyler için geliştirilebilir.” (K: 25=E)*

1.10. SOSYAL MEDYA VE SOSYALLEŞME OLGUSU

Katılımcılara, günlük hayatta mı daha kolay arkadaşlık kurarsınız yoksa sosyal medya hesapları aracılığıyla mı sorusu yöneltilmiştir. Katılımcıların verdiği cevaplardan elde edilen veriler, yedi başlık altında toplanmıştır.

Şekil 15: Sosyal Medya ve Sosyalleşme Olgusu

➤ Engel Durumuna Göre Farklılık Göstermesi

Katılımcı, sosyal medyanın engelli bireylerin sosyalleşmesine katkısı sağladığını, fakat bu durumun engel derecesine göre farklılık gösterebileceğini ifade etmiştir. Engel oranının yüksek olması bireyin sosyal hayattan uzak kalmasına ya da yeterince sosyalleşememesine neden olabilmektedir. Bu anlamda sosyal medya araç ve ortamları engel oranı yüksek bireylere sosyalleşme olanağı sunmaktadır. Katılımcının konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir.

*“Sosyal medya araçları bizlerin sosyalleşmesine katkı sağladığını düşünüyorum. Ben gündelik hayatta daha kolay arkadaşlık kuruyorum. Sosyal medya üzerinde ise fazla arkadaşlık kurmuyorum. Tabi **bu durum bence engellilik durumuna göre değişir**. Ben dışarı çıkabildiğim için, belli bir çevre ortamına girdiğim için arkadaşlık daha rahat kuruyorum. Fakat kendisini dış çevreden soyutlayıp tamamen sosyal medya araçlarını kullanan birisi sosyal medya üzerinden daha kolay arkadaşlık kurabilir.” (K: 1=K)*

➤ Eşit Derecede Etkili Olması

Katılımcılardan bazıları, hem sosyal medyanın hem de günlük hayatın sosyalleşmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. Sosyal medyanın arkadaşlık ve dostluk edinmede daha fazla seçenek sunması bir avantaj olarak değerlendirilmiştir. Engelli bireyler, sosyal medya hesapları aracılığıyla daha çabuk arkadaşlık kurduklarını belirterek hem sosyal medya araçlarının hem de günlük hayatın sosyalleşmelerine katkı sağladığını ifade etmişlerdir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Instagram ve Twitter sosyalleşmeye katkı sağladı. Günlük hayatta daha kolay arkadaşlık kurarım. Her ikisinden de **eşit derecede faydalanyorum** diyebilirim. Hem sosyal medya hem de günlük yaşadığım çevreden arkadaşlık kurarım.” (K: 10=E)*

*“Evet, sosyalleşmeye katkı sağladı. Tabi, bunda sosyal medya hesaplarının günlük hayattan daha farklı seçenekler sunması etkili oluyor. Sosyal medya daha geniş bir yelpazeye sahip. Günlük hayatta da çabuk arkadaşlık kurarım. **Her ikisinin de faydasını eşit derecede görüyorum**.” (K: 18=E)*

*“**Yarı yarıya sağlıyor** diyebilirim. Hem sosyal medyadan hem de günlük hayattan arkadaşlık ediniyorum. İnsanlara karşı güven problemim olduğu için çok fazla olmasa da sosyalleşmeye katkı sağlıyor. Sosyal medya hesapları üzerinden daha çabuk arkadaşlık kurarım.” (K: 14=K)*

*“Sağlıyor, katkısı oluyor. **Her ikisi de eşit derecede** etkiliyor. Fiziksel olarak sosyalleşemiyoruz ama dijital, elektronik ortamda sosyalleşebiliyoruz. O anlamda katkı sağlıyor.” (K: 6=K)*

*“Tabi ki sağlıyor. **Her ikisinde de oluyor.** Mesela WhatsApp’da doğum günü vb. günlerde, organizasyonlarda çok kolay iletişime geçebiliyoruz. İletişim daha kolay oluyor. Bu vesileyle insan daha hızlı sosyalleşebiliyor.” (K: 2=E)*

*“Olumlu yönde katkı sağlıyor. Normal yaşantımda da bu konuyla ilgili pek sıkıntı yaşamadım. Sosyal medya, bu konuda herkese çok fazla fayda sağlıyor, çünkü seçenek çok fazla. Genel bir değerlendirme yaparsak bence **her ikisi eşit** gibi görünüyor. Ama ben günlük hayatta daha çabuk arkadaşlık kurarım” (K: 5=K)*

➤ Sanal Ortamı Sahte Görme, Güvenmeme

Katılımcılardan bazıları, sanal ortamı sahte gördüklerini ve sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlıklara güvenmediklerini ifade etmişlerdir. Sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlıklar sahte ve güvenilir bulunmadığı tespit edilmiştir. İnsanların günlük hayatta birbirlerini zor tanıdığına dikkat çekilerek sosyal medyada yüz yüze iletişim olmadığı için tercih edilmediği görülmüştür. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Gündelik hayatta daha kolay arkadaşlık kurarım **sanal ortam arkadaşlıkları biraz sahte geliyor** bana. Günlük hayatımız da bile insanları zor tanıyoruz. Kaldı ki sosyal medyada yüz yüze iletişim yok. Karşımdaki insana nasıl güvenebilirim.” (K: 22=K)*

*“Psikopatı da denk geliyor. Normal olanı da denk geliyor. Bu durumu birebir yaşadığınız da oluyor, duyduğunuz da. Benim başıma geldi mesela. Biliyorum. Bu yüzden insanlara pek **güvenmiyorum**. Günlük hayatta daha kolay arkadaşlık kurarım. Sosyal medyaya tam anlamıyla **güvenmiyorum** ben.” (K: 19=K)*

*“Günlük hayatımda hiçbir emoji gerçek bir gülümsemenin yerini tutmaz. O yüzden sanal ortamın arkadaşlıkları, dostluklarına **güvenmiyorum. Sahte buluyorum.**” (K: 13=K)*

*“Gündelik hayatta daha kolay arkadaşlık, dostluk kurarım. Sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlığa **güvenmiyorum.**” (K: 17=K)*

➤ Saçma Bir Durum Olarak Değerlendirme

Katılımcı, ilişkilerin günlük hayatta yüz yüze olması gerektiğinden bahsederek, sosyal medya ortamında sosyalleşmeyi saçma bir durum olarak değerlendirmiştir. Sosyal medya hesapları üzerinden tanışan insanların yaş cinsiyet vb. şeyleri karşı tarafa yalan yanlış yazdıkları belirtilerek bu durumu anlamanın imkânsız olduğu ifade edilmiştir. Bu sebeple sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlık saçma bir durum olarak görülmüştür. Katılımcı, görüşlerini şu şekilde ifade etmiştir.

“Hayır, sağlamıyor, saçma bir şey, çünkü ilişkilerin karşılıklı olması lazım. Görüştüğüm kişi belki 60 yaşında bir dede ya da 15 yaşında bir kız bilemezsin ki. Onu da orada anlaman gibi bir durumun yok, mümkün değil. Şu yaşadığımız hayatta bunu yaşayan birçok insan var. Örnekleri çok... Gündelik hayatta daha kolay arkadaşlık kurarım.” (K: 20=E)

➤ Katkı Sağlamama

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın sosyalleşmelerine katkı sağlamadığını, günlük hayatta daha kolay arkadaşlık kurduklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medyayı bu amaçla kullanmayı tercih etmediklerini ifade eden katılımcılar, sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlıkları onaylamadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal medya, aracılığıyla farklı kültürlerden insanları tanımak adına kurulan arkadaşlıklarında moda haline getirildiğini ve buna gerek olmadığını üzerinde durulmuştur. Katılımcıların konuyla ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medya aracılığıyla hiç arkadaşlık kurmadım. Sadece eski arkadaşlarımla iletişime geçmemi sağladı. Onlarla görüşüyorum. Ben zaten gerektiği kadar sosyal bir insanım, sosyal medya sosyalleşmeme hiçbir katkı sağlamadı.” (K: 9=E)

“Katkı sağlamıyor ve bunun için de bir çabam olmadı. Bazı insanlar farklı kültürden insanları tanımak için sosyal medyayı kullanıyor. Ben fazla gerek duymadım. Gündelik hayatta daha çabuk arkadaşlık kurarım.” (K: 24=E)

“Gündelik hayatta daha çabuk arkadaşlık kurarım. Sosyal medyada iş ve okul arkadaşlarımla görüşürüm. Bugüne kadar sosyal medya hesaplarımda yeni arkadaşlıklar kurmadım. Bana bir katkısı olmadı. Yeri geldiğinde tanıdığın insanlarla bile sosyal medyada sosyalleşemiyorsun.” (K: 3=E)

“Sosyal medya hesapları gün içerisinde zaman öldürmekten başka hiçbir işe yaramıyor. Sosyal medya arkadaşlıklarına da sıcak bakmıyorum. Katkısı olacağını da düşünmüyorum. Gündelik hayatta daha kolay arkadaşlık kurarım.” (K: 7=E)

“Hayır, katkı sağlamıyor. Günlük hayatımda daha kolay arkadaşlık kurarım. İnsanlar arasında bir dönem moda haline gelmişti. Bazı sosyal medya hesaplarında reklamlarını görüyoruz. Arkadaşlık amaçlı ya da sohbet amaçlı siteler var. Ben sosyal medya hesaplarının da bu tarz arkadaşlıklara vesile olduğunu düşünüyorum. Ama benim onayladığım bir durum değil tabii.” (K: 4=E)

➤ **Bağ Kurulabileceğine İnanmama**

Katılımcı, sosyal medyada gerçek anlamda bir arkadaşlık kurulamayacağını ifade etmiştir. Sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlıklarda gerçek bir bağın olmayacağına inanılmaktadır. Katılımcının konuyla ilgili görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir.

*“Sosyal medya aracılığıyla kurulan ilişkilerden gerçek manada hiçbir **bağın kurulabileceğine inanmıyorum**. O yüzden de; arkadaşlık bağını reel olarak yaşamak isterim. Sorduğunuz şekliyle cevaplarsam; arkadaş seçimimi günlük hayattan oluştururum.” (K: 16=K)*

➤ **Kolaylık ve Pratiklik Sağlaması**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın sosyalleşmeye kolaylık ve pratiklik sağladığını ifade etmişlerdir. Sosyal medyanın arkadaşlık edinmede günlük hayattan daha pratik ve avantajlı olduğuna dikkat çekilmiştir. Engelli bireyler hem Türkiye’deki hem de dünyanın herhangi bir yerindeki bir insanla sosyal medya aracılığıyla iletişime geçip arkadaşlık kurabilmektedir. Bu anlamda sosyal medya engelli bireylerin sosyalleşmesine katkı sağlamaktadır. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Bu soruyu iki açıdan ele almak istiyorum. Eğer bahsettiğimiz konu çekingenlik ise o konuda herhangi bir sıkıntım yok. Yani sosyal medya üzerinden iletişim kurduğum bir insanla gündelik hayatta da iletişim kurabilirim. Fakat bahsettiğimiz konu **kolaylık ve pratik ise sosyal medya bu konuda çok daha avantajlı**. Çünkü ben bulunduğum yerden dünyanın herhangi bir yerinde bulunan bir insanla sosyal medya üzerinden rahatlıkla iletişim kurabilirim. Yani sosyal medyanın iletişim olanakları açısından çok daha fazla avantajları bulunuyor. Fakat sosyal medyanın yüz yüze kurulan iletişimin samimiyetinden uzak olduğunu da eklemek istiyorum.” (K: 21=E)*

*Benim bakış açım göre sosyal medya bu konuda insanlara büyük **kolaylık sağlıyor**. Ama kurduğum arkadaşlık kullandığım sosyal medya hesabında kalıyor. Sosyal medya hesapları üzerinden daha **kolay arkadaşlık kurarım**.” (K: 8=K)*

“Evet, katkı sağlıyor. Yeni arkadaşlıklar, dostluklar edinmeme olumlu yönde katkı sağlıyor. Günlük hayatla kıyaslama yaparsam sosyal medya daha **pratik**. Günlük hayatta da kolay arkadaşlık kurarım.” (K: 11=E)

“Katkı sağlıyor çoğu zaman, Türkiye’deki engelli olan arkadaşlarla sosyal medya üzerinden tanıştım. Bu anlamda değerlendirecek olursam, büyük bir **kolaylık ve pratiklik** sağlıyor. Daha önce okuduğum okuldan arkadaşlarımla, öğretmenlerimle sosyal medya aracılığıyla hala görüşürüm. Bu anlamda değerlendirecek olursam Normal hayatta daha çabuk arkadaşlık kurarım.” (K: 12=E)

“Tabi ki katkı sağlıyor. Her ne kadar bu konuyla ilgili olumsuz deneyim yaşamış olsam da güvenmiyor olsam da yeri geliyor resim paylaşıyorum, haber alıyorum. Bu sayede sosyalleşiyorum. Yeni arkadaşlıklar ediniyorum. Arkadaş çevremi genişletiyor. Çok güzel insanlar denk geliyor.” (K: 19=K)

1.11. SOSYAL MEDYANIN OLUMLU YÖNLERİ

Katılımcıların, sosyal medyanın olumlu yönleriyle ilgili görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde, katılımcılardan elde edilen veriler altı başlık altında toplanmıştır.

Şekil 16: Sosyal Medyanın Olumlu Yönleri

➤ Keyifli Vakit Geçirme

Katılımcılardan birkaçı, sosyal medyanın olumlu yönünü, keyifli vakit geçirmeye olanak sağlaması olarak ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, sosyal medya hesapları aracılığıyla uzaktaki aileleriyle, arkadaşlarıyla ve akrabalarıyla görüşerek keyifli vakit geçirebilmektedirler. Aynı zamanda popüler ve alanında başarılı kişileri takip etmek de keyifli vakit geçirmeye olanak sağlamaktadır. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Olumlu yönleri, **güzel vakit geçirmemizi** sağlıyor. Hem kendim için hem de çevremdeki insanlar için aynı şeyi söyleyebilirim. Instagram ve YouTube’da çok fazla zaman geçiriyorum. Sevdiğim sanatçıları, yakın arkadaşlarımı hemen her gün takip ederim. Bunu yapmaktan çok **keyif** alıyorum. Zamanın nasıl geçtiği anlamıyorum.”* (K: 19=K)

*“Olumlu yönleri, hiç görüşmediğim, haber alamadığım, başka kanallar aracılığıyla ulaşamadığım arkadaşlarıma, akrabalarımınla ulaşım, **keyifli vakit geçirebiliyorum.**”* (K: 6=K)

➤ Toplum Bilinçlendirmede Etkili Olması

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın büyük kitlelere hitap etmesini, toplumu bilinçlendirmede ve organize etmede büyük etkiye sahip olmasını olumlu yönde değerlendirmişlerdir. Sosyal medyanın, toplumu ekonomik, sosyal, siyasal, kültürel vb. birçok açıdan bilinçlendirmede ve organize etmede çok büyük bir etkiye sahip olduğuna dikkat çekilmiştir. Engelli bireyler, sosyal medya aracılığıyla kısa sürede birçok şey hakkında haberdar olarak birbirleriyle görüş alışverişinde bulunabilmektedirler. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Olumlu yönü çok, **büyük kitlelere düzgün ve doğru anlatılırsa çok büyük katkısı** oluyor. Ama yanlış haber ve yanlış amaçlar için kullanılırsa bütün topluma zarar veriyor ve büyük tepki alıyor. Bir anlamda toplum sizi dışlıyor. Sosyal medyanın olumlu yönüne en iyi örnek olarak, Türk tarihinde 15 Temmuz günü verilebilir. 15 Temmuz’da sosyal medya **toplum bilinçlenmesinde** çok büyük rol oynamıştır.”* (K: 18=E)

“Olumlu yönlerine örnek olarak şunu verebiliriz. Tüketicinin korunmasına yönelik, özellikle enflasyonu bahane edilerek ürünlerin fahiş fiyatlarla satılması, ürün fiyatlarının sürekli zamlanması sonucunda kimi sosyal medya hesapları üzerinden ilgili satıcılar protesto edilerek, üyeliklerinin iptal edilmesi ve sattığı ürünlerin fiyatlarının düşürülmesi sağlanmıştır. Bu ve benzeri olayların sosyal medya hesapları (Ekşisözlük vb.) üzerinden protesto edilmesi olumlu yönde etkiliyor.” (K: 4=E)

*“Olumlu yönleri, yeni arkadaşlıklar oluyor. Kendi fikirlerini ya da düşüncelerini, herhangi bir videoda izleyip beğendiğin şeyleri çok fazla insana ulaştırma imkânın var. Aynı anda birden çok kişiye ulaşabiliyorsun. Sosyal medya, **topumu bilgilendirme** adına olumlu ortamlar yaratıyor.” (K: 11=E)*

*“Olumlu yanı insanları daha çabuk **organize edebiliyor**. Kişilere erişilebilirlikte çabukluk ve birçok konu hakkında daha çabuk haberdar olunmasını sağlıyor. Herhangi bir konu hakkında **insanları bilinçlendirmek istediğinde** ya da ulaşmak istediğin zaman bunu, sosyal medya aracılığıyla yapabiliyorsunuz.” (K: 23=K)*

➤ **Hayata Pratiklik Kazandırması**

Katılımcı, sosyal medyanın hayatı kolaylaştırdığını, pratiklik kazandırdığını ifade etmiştir. Sosyal medya aracılığıyla paylaşılan fotoğraf, resim, video, reklamlar ya da herhangi bir konu hakkında yapılan yorumlar kişilerin hayatını kolaylaştırmasına etki etmektedir. Bu durum kişilerin zamandan tasarruf etmesini sağlamaktadır. Katılımcının ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

*“İnsanın **hayatına pratiklik sağlaması**, zaman açısından **hayatını kolaylaştırmasını**, sosyal medyanın olumlu yönleri olarak görüyorum. En basiti tatil vb. planları yapabilmek adına çok güzel çeşitli seçenekler sunuyor Başka kişilerin deneyiminden, yaptıkları yorumlardan yola çıkarak karar verebiliyorsunuz. Bu benim için **pratikliktir**.” (K: 9=E)*

➤ **Bilgiye Erişimin Hızlı ve Kolay Olması**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada bilgiye erişimin hızlı ve kolay olmasını olumlu yönde değerlendirmişlerdir. Sosyal medya hesaplarının çok çeşitli olması kullanıcılarına farklı amaçlar için kullanma imkânı sunmaktadır. Engelli bireylerin sosyal medya hesaplarını kullanarak bilgiye hızlı ve kolay bir şekilde erişebildiği tespit edilmiştir. Engelli bireyler, sosyal medya hesapları aracılığıyla ilgi duydukları, merak ettikleri her konu hakkında ister yakın çevresi aracılığıyla isterse farklı bir il ya da ülkede yaşayan birisiyle iletişime geçip bilgi sahibi olabilmektedirler. İlgili düşüncelere aşağıda yer verilmiştir.

*“İlgilendiğim meseleler hakkında **bilgileri anında öğrenebilmem** güzel bir durum benim için. Ayrıca, sosyal medyadaki arkadaşlarımın paylaşımları o konu hakkında bir ön bilgi edinmemi sağlıyor. Çünkü bu sayede zamanı daha verimli kullanıyorum. Bu da olumlu bir durum bana göre.” (K: 16=K)*

“İstedğin her konuda bilgi sahibi olabiliyorsun. **Bilgiye ulaşmak çok kolay ve pratik.** Sosyal medya sadece fotoğraf vb. paylaşımlar yapılmıyor. Yurtdışından ya da yurtdışından olsun fark etmez, aynı mesleği yapan kişiler birbirleriyle iletişime geçip alanlarıyla ilgili gelişmeleri yakından takip edebiliyorlar.” (K: 17=K)

“Olumlu yönleri, bilgi almak, haberdar olmak, paylaşmak **hızlı ve pratik bence.** Sosyal medyanın bu özelliği hayatın her alanında etkisini gösteriyor, fayda sağlıyor.” (K: 13=K)

“Olumlu yönleri daha çok **bilgi öğrenebiliyorsunuz.** Sosyal medya hesaplarının çok çeşitli olması, benzer özellikleri olsa da farklı imkânlar sunması **bilgiye erişimi hızlandırıyor.**” (K: 14=K)

“Sosyal medyanın olumlu yönleri, bilgi aktarımının daha kolay olması, aktarılması, kısaca **bilginin paylaşılmasının kolay olması da denilebilir.**” (K: 4=E)

“**Bilgiye kolay erişim sağlıyor.** İlgilendiğiniz, merak ettiğiniz her şeyi **anında** öğrenebiliyorsun. Zaman çok hızlı geçiyor. Hayata yetişmek için sosyal medya büyük yardımcı bence” (K: 2=E)

“Bilmediğim şeyleri **anında** öğrenebiliyorum. Sosyal medyanın en olumlu özelliklerinden biri bence bilgiye ulaşmada hızlı olması. Dünyanın öteki ucundaki olaylardan bile **anında haberdar olabiliyorsun.**” (K: 5=K)

“Herhangi araştıracağın bir konu hakkındaki **bilgilere kolay ulaşabiliyorsun.** Benim açımdan büyük bir kolaylık.” (K: 11=E)

“Olumlu yönü ise her türlü **bilgiye kolayca ulaşabiliyorsunuz.** Sosyal medyanın bu özelliğe sahip olması birçok şeyi anlatmaya yetiyor.” (K: 20=E)

➤ İletişimde Çığır Açmış Olması

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın iletişimi güçlendirdiğini, iletişime büyük bir fayda sağladığını ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, sosyal medyanın en olumlu yönlerinden birinin de insanlar arasındaki iletişim ağını güçlendirdiğini bu konuda kullanıcılarına çok büyük kolaylık sağladığını belirtmişlerdir. Sosyal medyanın ortaya çıkış amacının da insanlar arasındaki iletişimi sağlamak olduğuna dikkat çekmişlerdir. İnsanların sosyal medya aracılığıyla yakın ya da uzak olsun istedikleri herkese anında iletişime geçebildiklerini belirterek düğün, doğum günü, evlenme, ölüm haberi vb. şeylerden anında haberdar olabildiklerini ifade etmişlerdir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Bana göre en önemli olumlu yanı **iletişim konusunda deyim yerindeyse çığır açmış olması.** İletişim halinde olmak isteyen insanlar için çok büyük kolaylıklar sağlaması.

Buna örnek olarak kan veya organ bağıışı bekleyen insanların sosyal medya aracılığıyla çok daha fazla kişiye çok daha kısa bir sürede ulaşabilmesini verebilirim.” (K: 21=E)

“Olumlu Yönleri, insanlar çok uzun süredir görmedikleri kişiler ile bağlantı kurabiliyorlar. **İletişim konusunda çok iyi, faydalı buluyorum.**” (K: 17=K)

“Olumlu yönü arkadaşlarla sohbet etmek, iletişime geçmek. Sosyal medya hesaplarımda arkadaşlarımla sürekli görüşürüm.” (K: 3=E)

“Bazı şeylerden hemen haberdar olmak, mesela birinin yakını vefat ettiği zaman sosyal medya aracılığıyla haber verebiliyor, duyuyoruz. **İletişim açısından olumlu.**” (K: 10=E)

“Sosyal medya, engellilerin diğer insanlarla **iletişime geçmesinde büyük avantaj sağladığını düşünüyorum.** Mesela doğum günü partisi olsun, düğün davetiyesinin dağıtılması olsun sosyal medya hesapları üzerinden anında paylaşılıp kısa sürede birçok kişiye ulaştırılabilir.” (K: 18=E)

“İnsanlarla **iletişim daha çabuk kurabiliyorsunuz. İnsanlara ulaşım** konusunda daha çabuk kolaylık sağlıyor.” (K: 14=K)

“Olumlu yönü, sevdiğimiz insanlarla mesajlaşarak, fotoğraf paylaşarak görüşebiliyoruz. Hastalandığımız zaman ya da bir yakınımız vefat ettiği zaman **kısa sürede iletişime geçip** birbirimize haber verebiliyoruz.” (K: 8=K)

“Genel olarak **kolay iletişim** diyebilirim. Zaten sosyal medyanın ortaya çıkış amacı bu. İnsanlar arasındaki **iletişimi sağlamak.** İster iş ortamında olsun ister günlük hayatımızda olsun her daim iletişim şart.” (K: 2=E)

“Hiç görmediğin kişileri bulabiliyorsun. Çalışma hayatı, arkadaşlarımıza yeterince zaman ayırmamıza, hatta bazen unutmamıza bile neden oluyor. Sosyal medya iletişimimi güçlendiriyor.” (K: 5=K)

“İnsanlardan haber almamızı, **iletişime geçmemizi** sağlıyor. Benim ilkokuldan beri görüşmediğim ama sosyal medya aracılığıyla tekrar görüşmeye başladığım arkadaşlarım var. Sosyal medya olmazsa yolda birbirimizi yolda görsek tanımayız. Ama şu anda benden haberdarlar, bende onlardan haber alıyorum. Yeri geliyor insanın arkadaşlarının güzel yorumları insanın moralini yükseltiyor.” (K: 19=K)

“**İletişim konusunda çok iyi bence.** Hiç tanımadığın bir insanla tanışman bile olumlu yönde etkiliyor. Sosyal medyada benim yaşadığım bir durum oldu. Facebook’da oluşturulan bir grupta tanıştığım bir kişi benimle aynı duyguları paylaşıyordu bu durum beni mutlu etmişti. Birbirimizi motive ediyorduk.” (K: 1=K)

➤ **Gündemi yakından Takip Edebilme**

Katılımcılardan birkaçı, sosyal medyanın gündemi yakından takip edebilmede büyük bir kolaylık sağladığını ifade etmişlerdir. Sosyal medya kullanıcılarına içerik oluşturma imkânı sağlayarak, dünya ve ülke gündemine dair olayları, sosyal medya hesapları üzerinden anında haberdar olmasını sağlamaktadır. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medyanın hem olumlu hem de olumsuz yönleri var. Olumlu yönleri olarak şunları söyleyebilirim. **Güncel olayları yakından takip edebiliyorum.** Bu sosyal medyanın en olumlu yönlerinden biri.” (K: 15=K)*

*“Haber alıyorsun, ülkede olup bitenleri öğreniyorsun. Aslına bakarsan hem ülkemizdeki **güncel olayları, hem de dünya gündemini takip edebiliyorsun.**” (K: 19=K)*

*“Olumlu taraflarına bakacak olursak bizim dünyadan haberdar olmamızı, ülkemizin **gündemini yakından takip etmemizi sağlar.**” (K: 1=K)*

1.12. SOSYAL MEDYANIN OLUMSUZ YÖNLERİ

Katılımcıların sosyal medyanın olumsuz yönleri hakkında görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde, elde edilen veriler yirmi bir başlık altına toplanmıştır.

➤ **Gerçek Hayattan Alıkoyması**

Katılımcı, sosyal medyanın bireyleri gerçek hayattan alıkoymasını, başka bir ifadeyle söylemek gerekirse dış çevreyle olan ilişkisini koparmasını olumsuz bir durum olarak değerlendirmiştir. Sosyal medyayı sürekli kullanmak zaman içinde bireylerin çevreyle olan ilişkisini koparabilmektedir. Bu durum engelli bireylerin duygu durumunu etkileyerek psikolojilerini olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. Katılımcının konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Olumsuz tarafları ise, dış çevre ile ilişkimizi koparabilir. Gerçek hayattan uzaklaşmamıza sebep olabiliyor. Bu durum insanı psikolojik olarak olumsuz yönde etkileyebilir.” (K: 1=K)

➤ **Kıskançlığa Sebep Olma**

Katılımcı, sosyal medya ortamında kişilerin, hayatlarına dair her şeyi paylaştıklarını ve bu durumun kıyaslamaya, kıskançlığa neden olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medya

hesaplarında insanların hayatlarına dair her şeyi paylaşması engelli bireylerde üzüntü ve kıskançlığa sebep olabilmektedir. Katılımcının konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

*“İnsanların kendilerini başkalarıyla kıyaslamalarına sebep olabiliyor. Kim nerde ne yemiş, ne yapmış, nereleri gezmiş, üzüldüğün yerler oluyor. Onun dışında olumsuz anlamda insanları **kıskanıyorum, kıskançlık oluşturunuyor.**” (K: 19=K)*

➤ **Çocuklara Kötü Örnek Olması**

Katılımcı, sosyal medyayı, ailelerin çocuklarına vakit geçirmek ve oyalamak adına kullanmalarını olumsuz bir durum olarak değerlendirmiştir. Anne ve babaların bilinçsizce yaptıkları davranışlar, çocuklara kötü örnek olmalarına neden olmaktadır. Çocuklar, anne ve babalarını örnek alarak, küçük yaşta sosyal medya hesaplarını kullanmaya başlamaktadır. Katılımcının konuyla ilgili görüşleri şu şekildedir:

“Anne ve babalar çocuklarıyla vakit geçirmemek için onları oyalamak, ağlamalarını ve başlarından atmak için ellerine telefon, bilgisayar, tablet gibi elektronik aletleri vererek çocukların hem bu durumu alışkanlık haline getirmelerine sebep oluyorlar hem de sosyal medya gibi vb. sitelerini kullanmalarına neden oluyorlar.” (K: 11=E)

➤ **Boşanmalara Sebep Olması**

Sosyal medyada meydana gelen yanlış anlaşılmalara, aile hayatını olumsuz yönde etkileyebilmekte hatta boşanmalara sebep olmaktadır. Toplumda sosyal medya araçlarının yaygın kullanılması, sosyal medya hesapları aracılığıyla kişilerin birbirlerine ulaşmasını da kolaylaştırmaktadır. Sosyal medya aracılığıyla herhangi bir nedenden dolayı tanışan insanlar, bazı durumlarda yanlış anlaşılmalara sebebiyet vererek, aile içi huzursuzluklara hatta boşanmalara neden olabilmektedir. Katılımcı, konuyla ilgili düşüncelerini şöyle ifade etmiştir:

*“Olumsuz yönlerinden biri de mesela evli bir kadın tanımadığı halde sosyal medya hesaplarından bir adamı ekliyor. Hemen diyorlar ki bu kadın bununla görüşüyor. Bu yüzden ailelerde **boşanmalar** oluyor.” (K: 11=E)*

➤ İnsanları Ölüme Sürüklemesi

Katılımcılardan birkaçı, sosyal medyanın, insanları ölüme sürüklediğini ifade etmişlerdir. Sosyal medyada dikkat çekmek, beğenilmek ya da daha fazla “like” almak uğruna insanlar canlarını tehlikeye atabilmekte hatta ölüme sürüklenmektedirler. Yine sosyal medya hesapları aracılığıyla oynanan bazı oyunlar, hem çocukların hem de gençlerin psikolojilerini olumsuz yönde etkileyerek, onların ölümüne sebep olmaktadır. Katılımcıların konuyla ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

*“Olumsuz yönler vereceğim örneklerden biri ise sürekli haberlerde duymaya alıştığımız selfie çekmek uğruna canından olan insanlar. Sırf sosyal medyada, çektiği selfileri paylaşmak, daha çok beğeni almak uğruna **ölen** bir sürü insan var. Onlar için gerçekten üzülüyorum.” (K: 21=E)*

*“Sosyal medya insanı **ölüme götürüyor**. Şu an çocukların sosyal medya aracılığıyla oynadığı mavi balina oyunu ya da benzer oyunlar çocukların psikolojisini bozup **ölüme götürüyor**. Kaç çocuk bu oyun yüzünden **canına kıydı**.” (K: 11=E)*

➤ Amaç Dışı Kullanılması

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın amaç dışı kullanılmasını olumsuz yönde değerlendirmişlerdir. İnsanların sosyal medyayı amaç dışı kullandıklarını, olduklarından çok farklı bir profil çizdiklerini ifade etmişlerdir. İnsanlar, meslek, kariyer vb. konularda sanal kimlikler oluşturarak diğer insanları aldatıp yanıltabilmektedirler. Bunların dışında hem kadınların hem de erkeklerin karşı cinsi etkilemek adına kendisini sosyal medya hesaplarında olduğundan daha güzel gösterip aldatabilmektedir. Katılımcıların konuyla ilgili ifadelerine aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medya üzerinden kendisini profesör gibi tanıtan insanlar, normal hayatta çok cahil biri çıkabiliyor. İnsanlar gerçek hayatta yaşamak istediği şeyleri, bu dış görünüş olabilir, yaşam tarzı olabilir sosyal medya hesapları üzerinden yansıtabiliyorlar. Normal hayatta yanından bile geçemeyeceğimiz tipte insanlar var. Ama oldukları gibi görünmüyorlar. Kadın veya erkek kendisine aşırı makyaj yapıp ya da fotoshop teknikleri kullanarak kendilerini aşırı güzel gösteriyorlar. Ama normal hayatta yüz yüze geldiğiniz zaman çok farklı bir insan karşınıza çıkabiliyor. Bazı insanların sosyal medyayı **amaç dışı kullandığını** düşünüyorum.” (K: 2=E)*

*“Sosyal medya günümüzde doğru kullanılmıyor. Hele ki belirli bir yaş gurubu altında sosyal medya tamamıyla **amaç dışı kullanılıyor**.” (K: 7=E)*

➤ **Yüz Yüze İletişimi Azaltması**

Katılımcılardan birkaçı, sosyal medyanın, günlük hayatta iletişimi zayıflattığını, yüz yüze iletişim eksikliğine neden olduğunu ifade etmişlerdir. Günümüzde akıllı telefonlar aracılığıyla sosyal medya hesaplarının yaygın bir şekilde kullanılması, hem aile içi ilişkilerin zayıflamasına hem de günlük hayattaki ilişkilerdeki iletişimin zayıflamasına neden olmaktadır. Ayrıca, sosyal medya hesaplarının yaygın bir şekilde kullanılması aile içi iletişime etki ederek geleneksel Türk aile yapısında bulunan değerlerin değişmesine de neden olmaktadır. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medya, gerçek hayatta yüz yüze iletişim eksikliğine neden oluyor. İnsanlar arasındaki iletişimi zayıflatıyor. Ailenle, arkadaş çevrenle, herkesle. Eskiden annemin babamın yanında saygıdan dolayı telefonumuzu elimize alamazdık Şimdi o saygıda kalmadı. Şimdi annelerin babaların da elinden telefon düşmüyor. Bu durum çocuklara kötü örnek oluyor.” (K: 2=E)

“Günlük hayatta yüz yüze sohbetler kalmadı. Kişilerarası iletişim zayıfladı. İlişkileri köreltti. Aynı evin içinde bile herkesin elinde ya telefon ya bilgisayar var. Onlara bakmaktan kimse kimseyle konuşmuyor.” (K: 5=K)

➤ **Düşünce Özgürlüğünü Kısıtlaması**

Katılımcı, sosyal medyanın düşünce özgürlüğünü kısıtladığını ifade etmiştir. Çalışan bireylerin, sosyal medya hesapları aracılığıyla bir konu hakkında olumsuz anlamda düşüncelerini yazılı ifade etmesi ya da kişi ve kurumları eleştirmesi o kişi için sorun yaratabileceğine dikkat çekilmiştir. Bu nedenle sosyal medyada özgürce yapıldığı düşünülen bir yorum ya da eleştiri yasal boyuta taşınabilmektedir. Bu durum sosyal medyanın olumsuz yönü olarak görülmüştür. Katılımcının konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

“Ayrıca düşünce özgürlüğümüz kısıtlanıyor. Herkes kendisinin özgür olduğunu ifade ediyor, ama örneğin çalıştığın kurum ya da başka bir kurum, konu hakkında olumsuz bir eleştiri ya da yorum yaptığımız zaman anında tepki alıp, hakkınızda soruşturma bile açabiliyor. Bu durumu çok yaşayan var.” (K: 2=E)

➤ **Tembelliğe Sebep Olması**

Katılımcı, sosyal medyanın insanları tembelliğe sürüklemesini olumsuz olarak değerlendirmiştir. Sosyal medya aracılığıyla bilgiye hızlı ve kolay ulaşılması sosyal medyanın olumsuz yönü olarak görülerek, bu durumun insanları tembelliğe sevk ettiği belirtilmiştir. Eskiyle günümüz arasında kıyaslama yapılmıştır. Katılımcı konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmiştir:

*“Bence olumsuz bir özellikte **bilgilere bu kadar kolay ulaşılmamalı**. Mesela babam anlatmıştı. Eskiden öğretmen bir ödev verdiği zaman biz onu ansiklopedilerden, kitaplardan araştırırdık ya da öğretmenin anlattıklarından yola çıkarak araştırma yapıyorduk. Sosyal medya **insanları tembelliğe itiyor**. Eskiden zor zahmet ulaşılan bilgiler, şimdi bir tıkla önüne geliyor.” (K: 11=E)*

➤ **Güvensiz Bir Ortam Olarak Görme**

Bazı katılımcılar, sosyal medyayı güvensiz bir ortam olarak değerlendirmişlerdir. Sosyal medya hesaplarını kullanırken tedbirli davranılması gerektiği belirtilerek, sosyal medyanın güvenilir bir yer olmadığı ifade edilmiştir. Bu durum engelli bireylerde şüphe duygusu uyandırmaktadır. Sosyal medya hesaplarında hiçbir şeyin görüldüğü gibi olmadığına dikkat çekilmiştir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medyayı **güvenilir bulmuyorum**. Belki hesabım çalınabilir, başına başka şeyler gelebilir. İnsanlar sarkıntılık yapabilir, tacizde bulanabilir. Senin hesabınla başka kişilere başka şeyler yapılabilir. Tedbirli kullanmak lazım ya! İpin ucunu kaçırmamak lazım diye düşünüyorum.” (K: 19=K)*

*“Olumsuz yönü, hiçbir şey görüldüğü gibi değil. Bu durum, insanın içinde sosyal medyaya karşı bir **güvensizlik** yaratıyor. Artık her şeye şüpheyile bakıyorum.” (K: 20=E)*

“WhatsApp ya da Instagram gibi sosyal medya hesapları üzerinden online alışveriş yapıyorlar. Bu gibi sitelerden alışveriş yapıldığı zaman kişilerin özel bilgileri ele geçirilebiliyor. O yüzden güvenmiyorum.” (K: 5=K)

➤ **Olumsuz Haberlerin Normalleştirilmesi**

Katılımcı, günlük hayatta yaşanan olumsuz olay ve durumların sosyal medyada bütün ayrıntılarıyla gösterilmesinin ve paylaşılmasının kişilere olumsuz anlamda örnek olmasına ve zamanla insanların zihninde normal bir durum olarak algılanmasına neden olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medya hesaplarında dolandırıcılık, şiddet, cinayet, aile içi geçimsizlik, intihar gibi haberlerin bütün açıklığıyla gösterilmesinin zamanla insanların algılarının değişmesinde etkili olduğunu, olumsuz olayların normal bir olay gibi görülmesine neden olduğuna dikkat çekmiştir. Katılımcı, görüşlerini şu şekilde ifade etmektedir:

*“Olumsuz yönü, sosyal medyada her türlü şiddet haberi bütün açıklığıyla gösteriliyor. Cinayet, aile içi geçimsizlik olsun, dolandırıcılık, intihar vb. **olumsuz haberler** sosyal medyada gösterilerek **normalleştiriliyor**. Bu da bazı kişilerde olumsuz anlamda yol gösteriyor. Bazı insanların kafalarında, ailelerinde sorun varsa bu haberler insanlara yol gösteriyor, suça teşvik ediyor.” (K: 8=K)*

➤ **İnsanları Rüyasal Âleme Götürmesi**

Katılımcı, sosyal medyanın insanı gerçek hayattan kopararak, rüyasal âleme götürdüğünü ifade etmiştir. Sosyal medyanın bireylerin sahip olduğu sosyal ve kültürel ortamdaki uzaklaştırdığına dikkat çekilerek, bu durumun daha çok genç bireylerde olduğunu onları etkisi altına aldığı belirtilmiştir. Bu durumun insan psikolojisini büyük bir yıkıma uğratabileceğine dikkat çekilmiştir. Katılımcının konuyla ilgili ifadeleri şu şekildedir:

*“Aynı zamanda insanları **rüyasal âleme götürdüğü** için sakat bir durum, geçici bir mutluluk veriyor. Yeni nesil bize göre daha çok kullandığı için onları büyük bir yıkıma götürebilir.” (K: 18=E)*

➤ Okumayı ve Yazmayı Unutturmuş Olması

Katılımcı, sosyal medyanın insanlara okumayı yazmayı unutturduğunu, Türkçeyi doğru kullanmamalarına sebep olduğunu ifade etmiştir. İnsanların duygu ve düşüncelerini yazıya dökmek yerine bunu kendi uydurdukları kelimeler, kısaltmalar ya da emojilerle anlatmaya çalışması sosyal medyanın olumsuz yönü olarak değerlendirilmiştir. Bu durumun, Türkçeyi doğru kullanmamaya neden olabileceğine dikkat çekilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Başka bir olumsuz yönü ise bizlere normal kâğıda yazı yazmayı unutturdu, okumayı da unutturdu. Gençlerin kısaltmaları kendi uydurdukları kelimelerle yazmaları, Türkçeyi doğru kullanmamaları, emojilerle duygularını ifade etmeyi seçmeleri, olumsuz anlamda etkiliyor.” (K: 18=E)

➤ Hesap Çalma Olayı

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada hesap çalma olaylarının olduğunu ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesaplarına erişimin kolay olması, kişisel bilgilerin erişimine de ulaşılmasını kolaylaştırabilmektedir. Bu durum birçok açıdan tehlikeli olmaktadır. Sosyal medya hesapları çalınarak, kişi ve kurumlar üzerinden insanlar dolandırılabilenkte, terör örgütü vb. birçok örgütün propagandası sosyal medya aracılığıyla yapılabilmektedir. Sosyal medya hesaplarında güvenlik zafiyeti yaşandığına dikkat çekilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Olumsuz yönleri tehlikeli olarak görüyorum. Bazen **hesabınız başkaları tarafından çalınıp**, sizin adınıza işlem yapabiliyorlar. Daha çok Facebook hesaplarında oluyor. **Hesap çalma olayı** arkadaşımın başına geldi. Senin fotoğrafını kopyalayıp, Instagram ya da Facebook hesabı açıyor.” (K: 10=E)*

*“Benim başımdan şöyle bir olay geçti. Yakın bir arkadaşımın sosyal medya **hesabını ele geçirerek**, benimle, onu adına oymuş gibi konuşarak kötü tekliflerde bulunuldu. (Yok, şuradan hediye çeki kazandın, para tekliflerinde bulundu vb.) Karşı tarafın, yazışma sitilinden, arkadaşımı da yazma sitilini de bildiğim için durumu hemen anladım. Hemen telefonla kendisini aradım. Ben değilim dedi.” (K: 5=K)*

*“Olumsuz anlamda bizzat yaşadığım bir olay gerçekleşti. Yaklaşık 1 yıl önce Facebook **hesabım kötü niyetli kişiler tarafından çalındı**. Hesabım üzerinde terör örgütü propagandası yapıldı. Emniyete siber suçlara gidip şikâyetinde bulundum. Konuyla ilgili sadece ifadem alındı. Emniyet görevlisi, bu tarz olayların sık yaşandığını belirtti. Bana verilen belgeyi emniyet amaçlı saklamamı, ileride herhangi bir suçlama karşısında delil olarak kullanabileceğimi söyledi. Bu durumdan olumsuz etkilendim. Psikolojimi*

bozuldu. Bu sosyal medya hesapları tam güvence altına alınmıyor. İsteyen istediği hesaba girip, işlem yapabiliyor.” (K: 12=E)

“Kendini bilerek kullanırsan bir problem yok. Bi de dışı çok fazla bilgi ve fotoğraf göstermekten yana değilim. Çünkü **hesabın çalınabiliyor**. Facebook kullandığım zamanlarda yakın bir arkadaşımın fake profiline denk gelmişim ve kendisini uyardım o da **sahte profili** kapattırmıştı.” (K: 22=K)

➤ Gereksiz Zaman Harcamaya Sebep Olması, Bağımlılık Yapması

Katılımcıların bazıları, sosyal medyanın gereksiz yere zaman harcamaya sebep olduğunu, bağımlılık yaptığını ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesaplarının uzun süre kullanılmasının hem zaman kaybına neden olduğunun hem de insan bedenine zarar verdiğinin üzerinde durulmuştur. Katılımcılar, zamanın önemine dikkat çekerek, zamanın daha etkili ve verimli kullanılması gerektiği ifade etmişlerdir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Olumsuz tarafları ise, dış çevre ile ilişkimizi koparabilir. **Bağımlılık** yapması bizim gerçek hayattan uzaklaşmamıza sebep olabiliyor. Bu durum insanı psikolojik olarak olumsuz yönde etkileyebilir.” (K: 1=K)

“Olumsuz yönleri için günlük hayatta çok fazla zaman ayırdığımı düşünüyorum. Bu da **zaman kaybına yol açıyor**.” (K: 15=K)

“Olumsuz yönü ise bazen **gereksiz yere zaman harcanması**. Alışkanlık haline getirdiğin zaman ciddi anlamda **zaman kaybına sebep oluyor**.” (K: 3=E)

“En kötü yönlerinden biri **vakit öldürüyor**. Zamanı daha verimli ve etkili kullanmak gerekir bence.” (K: 14=K)

“**Boş vakit kaybı**, vücutta rahatsız edici ağrılara sebebiyet veriyor. Gereksiz yere kullanmamak lazım. Boyun ağrısına, göz ağrısına sebep oluyor. Bazen işe geç kalıyorum. Sağlığa zararlı olabiliyor.” (K: 2=E)

“Olumsuz olarak çok **vakit öldürücü**, daha doğrusu **vakit kaybedici**. İnsanın kendisini çok kaptırmaması lazım” (K: 11=E)

“Olumsuz yönleri ipin ucunu kaçırdığında **fazla vakit geçiriyorsun**. Zamanı öldürüyorsun aslında.” (K: 19=K)

“Gereksiz yere **vakit harcama** olarak görüyorum. Sosyal medyada zaman geçirmek yerine kitap alınıp okunabilir.” (K: 12=E)

“Olumsuz yön deyince aklıma ilk gelen şeylerden biri de **insanlar üzerinde oluşturduğu bağımlılık**.” (K: 21=E)

*“Olumsuz yönleri, **bağımlılık yapıyor**. Bu da gereksiz yere vakit harcamaya sebep oluyor.” (K: 14=K)*

*“Olumsuz yanı, sosyal medya **bağımlısı olmak** insanı **gerçek hayattan alıkoyar**.” (K: 23=K)*

➤ **Yalan Haberlerin Olması**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada yalan haberin çok olduğunu ve bunu insanların farklı amaçlar için yaptıklarını, sosyal medyayı da bu yüzden kullandıklarını ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesapları aracılığıyla, kişi ya da kurumları karalamak, bir konu hakkında toplumsal algıları değiştirmek için kasıtlı haberlerin yapıldığına dikkat çekilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Sosyal medyada **yalan haber** çok oluyor. Önyargılı, kasıtlı haberler çok yapılıyor. Kişileri karalamak için, ya da kurumları karalamak için maalesef yalan haber yapılıyor.” (K: 6=K)*

*“Olumsuz yönleri **yanlış olan bir bilginin doğru olarak lanse edilmesi**. Bu çok yapılıyor.” (K: 4=E)*

“Bazen internette olan her şey doğru değil. Yalan yanlış haber çok fazla, bu da insanı ikilemede bırakıyor.” (K: 11=E)

➤ **Mahremiyet İhlaline Sebep Olması**

Katılımcılardan birkaçı, sosyal medyanın mahremiyet ihlaline sebep olduğunu, özel hayatı ifşa ettiğini ifade etmişlerdir. Kişilerin özel hayatına dair bilgileri sosyal medya hesaplarında paylaşması özel hayatın ifşa edilmesine sebep olabilmektedir. Bu durumun aile içi huzursuzluklara neden olduğuna dikkat çekilerek, kişilerin boşanma nedenlerinden biri olduğu ifade edilmiştir. Ayrıca kişilerin sosyal medyada paylaştıkları özel bilgiler, reklam şirketleri ya da buna benzer özel kuruluşlar tarafından depolanıp farklı amaçlar için kullanıldığına da dikkat çekilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Benim oğlum bilgisayar bölümünde okuduğu için onun anlattıklarından biliyorum. Sosyal medyanın güvensiz olduğunu, kişisel bilgilerimizin saklandığı, özellikle reklam şirketleri tarafından kullanıldığını düşünüyorum. Bu durumun kişinin **mahremiyet durumuna müdahale ettiğini**, müdahil olduğunu düşünüyorum. Bir gün oğlumla uçak bileti alma konusunda sohbet ederken aynı anda akıllı telefonlarımıza uçak şirketinin reklamı geldi. Bu da düşüncelerimizi doğrular nitelikteydi. **Özel hayatı ifşa ediyor**. Bu*

telefonu eve girdiğimiz zaman bulunduğumuz odadan ayrı bir yerde tutulmasından yanayım.” (K: 8=K)

“Olumsuz yönlerinden biri de **ailelerin mahrem yapısını**, özel yapısını bozduğunu düşünüyorum. Üzerinde durulması gereken en önemli şeylerden biri olarak görüyorum. Boşanmanın sebeplerinden biri, Türk aile yapısının bozulmasına sebep oluyor.” (K: 18=E)

“İnsanlar birbirinin hayatına müdahil olabiliyor, belli noktalarda **mahremiyet sınırını aşabiliyor.**” (K: 17=K)

“**Mahremiyet ihlali çok fazla yapılıyor. Kişilerin özel hayatını gözler önüne sevmeyi çok seviyorlar. Dikkatli kullanmak lazım.**” (K: 13=K)

➤ **İnsanların Birbirlerini Kolayca Takip Edebilmesi**

Katılımcı, sosyal medyada insanların birbirlerini kolayca takip edebilmesini olumsuz anlamda değerlendirmiştir. Sosyal medya hesaplarında insanların birbirlerine kolayca ulaşması olumsuz anlamda değerlendirilmiştir. Katılımcı, konuyla ilgili görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Diğer bir konu da; sosyal medya aracılığıyla **kişilerin birbirlerini takip edebilmesinin çok kolay olması.**” (K: 16=K)

➤ **Depresif Etki Bırakması**

Katılımcı, sosyal medyanın insanlar üzerinde depresif bir etkisi olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medya paylaşımları engelli bireylerin duygu durumlarını, ruh hallerini olumsuz anlamda etkileyebilmektedir. İnsanların mutluluklarını sosyal medya aracılığıyla paylaşması, diğer insanları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum kişilerin o andaki duygu ve düşüncesiyle de ilgili olabilmektedir. Katılımcı, görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

“Bunun yanında bazı insanlar üzerinde **depresif bir etkisi olduğunu** da düşünüyorum. Başka insanların mutlu paylaşımlarını izlerken kendisinin mutsuz olduğuna kanaat getiren insanlardan bahsediyorum.” (K: 21=E)

➤ **Bilgi Artışının Bilgi Kirliliğine Sebep Olması**

Katılımcı, sosyal medyadaki bilgi artışının aynı zamanda bilgi kirliliğine sebep olduğunu ifade etmiştir. Sosyal medyanın kullanıcılarına içerik oluşturma imkanı sunması sonucunda bilgi artışı olabilmektedir. Bilgi artışının birçok konuda doğru karar vermede insan üzerinde bıraktığı olumsuz etkisine dikkat çekilmek istenmiştir. Katılımcı, görüşlerini şöyle ifade etmektedir:

*“Sosyal medyadan bilgiye ulaşabiliyoruz. Fakat her şey gibi buna da gerektiği dozda yaklaşılması gerektiğini düşünüyorum, sosyal medyayla ilgili tercihlerimi yaparken bunu göz önünde bulunduruyorum. Çünkü **bilgi artışının doğru karar vermeye ve yorum yapabilme yeteneğiyle doğru orantılı olmadığı** artık kanıtlandı. Bu durum sosyal medyanın olumsuz özelliklerinden bir tanesi bence.” (K: 16=K)*

➤ **Dolandırılma ve Kaçırılma İhtimalinin Olması**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada dolandırılma, kaçırılma vb. olayların çok arttığını ifade etmişlerdir. İnsanlar, sosyal medya hesaplarında yaşanan olumsuz olayları ya da haberleri yazılı ve görsel medya yayın organları aracılığıyla öğrenebilmektedir. Bu durum engelli bireylerde tedirginlik yaratarak, sosyal medyaya karşı güvenlerini de azaltmaktadır. Dolandırıcılık, daha çok maddi çıkar elde etmek yapıldığı gibi, aynı zamanda bireyleri duygusal anlamda etkilemek adına da yapıldığı ifade edilmiştir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Bunların dışında, sosyal medya aracılığıyla **dolandırıcılık**, kız kaçırma vb. haberleri okuyup duyuyoruz. Sosyal medya aracılığıyla tanışıp görüştüğümüz kişiler tarafından **dolandırılma** ya da duygusal yakınlık kurduğun biri tarafından **kaçırılma ihtimali olduğunu düşünüyorum**. Çünkü bu ve benzeri olayları hem sosyal medya hesaplarından hem de gazete, televizyon gibi haber kanallarından okuyup görüyoruz. Bu gibi haberler beni olumsuz düşünmeye sevk ediyor.” (K: 15=K)*

“Sosyal medyada olumsuz anlamda biri kendi başımdan geçti diğer olayı da hem sosyal medya hesabım üzerinden okudum hem de televizyondan izledim. Başımdan geçen olay şöyle oldu (Facebook sayfasında satışı olmayan bir kitabın satışta gösterilmesi) Facebook hesabım üzerinden, yazarını da şahsen tanıdığım bir kitap için üç adet sipariş verdim. Kitap stoklarda var gözüküyordu. Para hesabımdan kesildi. Fakat kitaplar elime ulaşmadı. Satın aldığımız yere telefon ettiğimiz zamanda kitapların tükendiği söylediler. Kitabın yazarını aradım başıma gelen olayı anlattım, yazar derhal müdahale etti ve üç kitabı da bana gönderdi ve Facebook sayfasından da kitabın görselini kaldırdı. İkinci olay ise, Facebook üzerinden tatil rezervasyonu yaptıran bir kadın, eşinin şüpheleri üzerine tatil yerini araştırıyor. Tatil yerini gösteren görsellerini çok

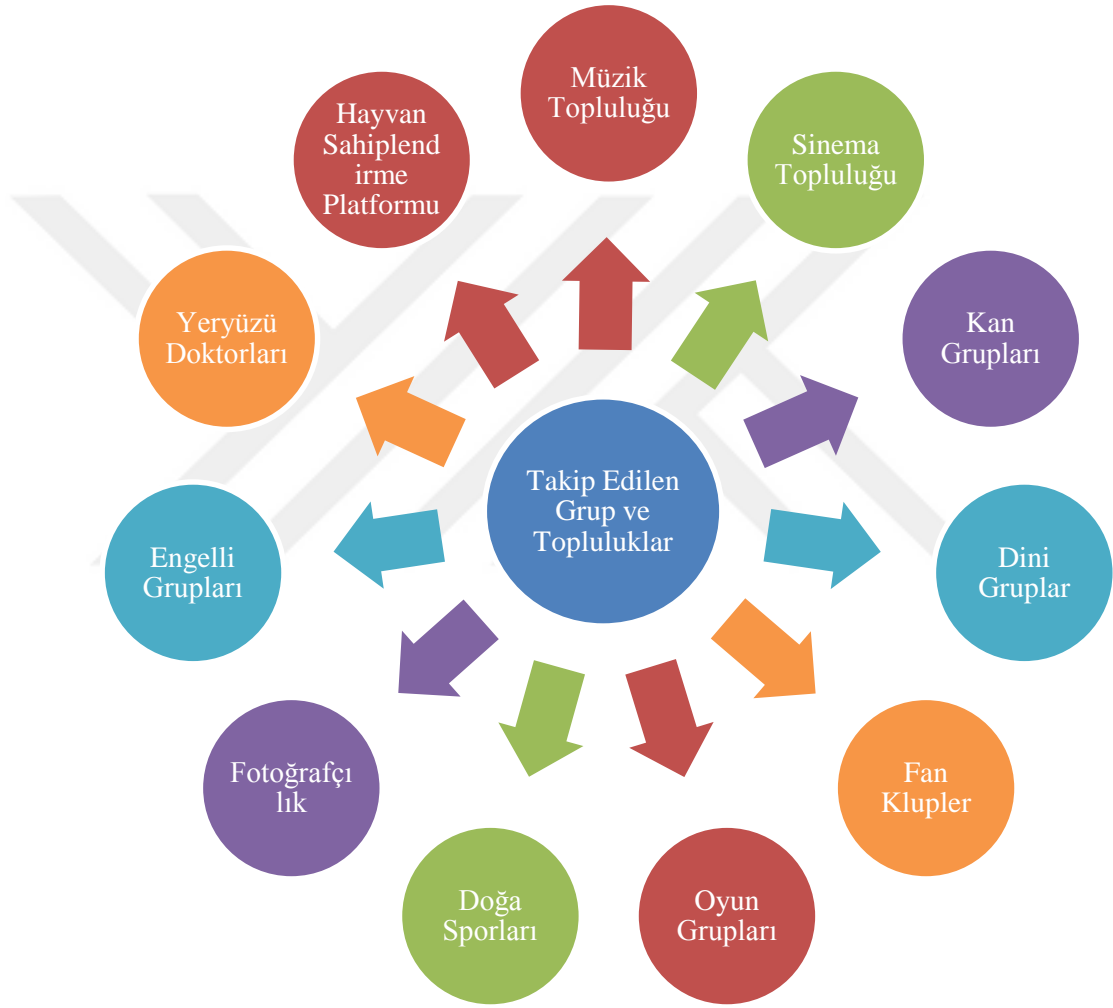
beğeniyor ve internetten kontrol ederken, görseldeki bir fotoğrafın Amerika'da bir yere ait olduğunu anlıyor. Eşinin **dolandırıldığını** anlayan adam hemen ilgili yeri arayıp bilgi almak isteyince karşı taraf kendini ele vermemek için telefonu kapatıp ve sosyal medya hesapları üzerinden yayınladıkları fotoğrafları, görselleri hemen kaldırıyorlar.” (K: 9=E)

“Kişilerin hesaplarına kolay ulaşabildiği için, herkes iyi niyetli değil, kötü amaçla kullanılabilir. İlk Facebook hesabımı açtığım zaman bir olay yaşadım. Benimde başıma geldi. Profil fotoğrafıma bakan birisi, tanımadığım biri, bana mesaj göndererek, sen benim ölen yakınımın çok benziyorsun diyerek benimle iletişime geçti. Ben önce kendisine inandım. Sohbetimiz bir süre devam ettikten sonra, benden para talep etmeye başlayınca niyetinin kötü olduğunu anladım, **dolandırılma niyetiyle yaklaştığını anladım.**” (K: 6=K)

“Sosyal medya aracılığıyla **dolandırıcılık** gibi olaylar çok arttı. Bu durum sosyal medyaya olan güveni azaltıyor.” (K: 14=K)

1.13. SOSYAL MEDYADA TAKİP EDİLEN GRUP VE TOPLULUKLAR

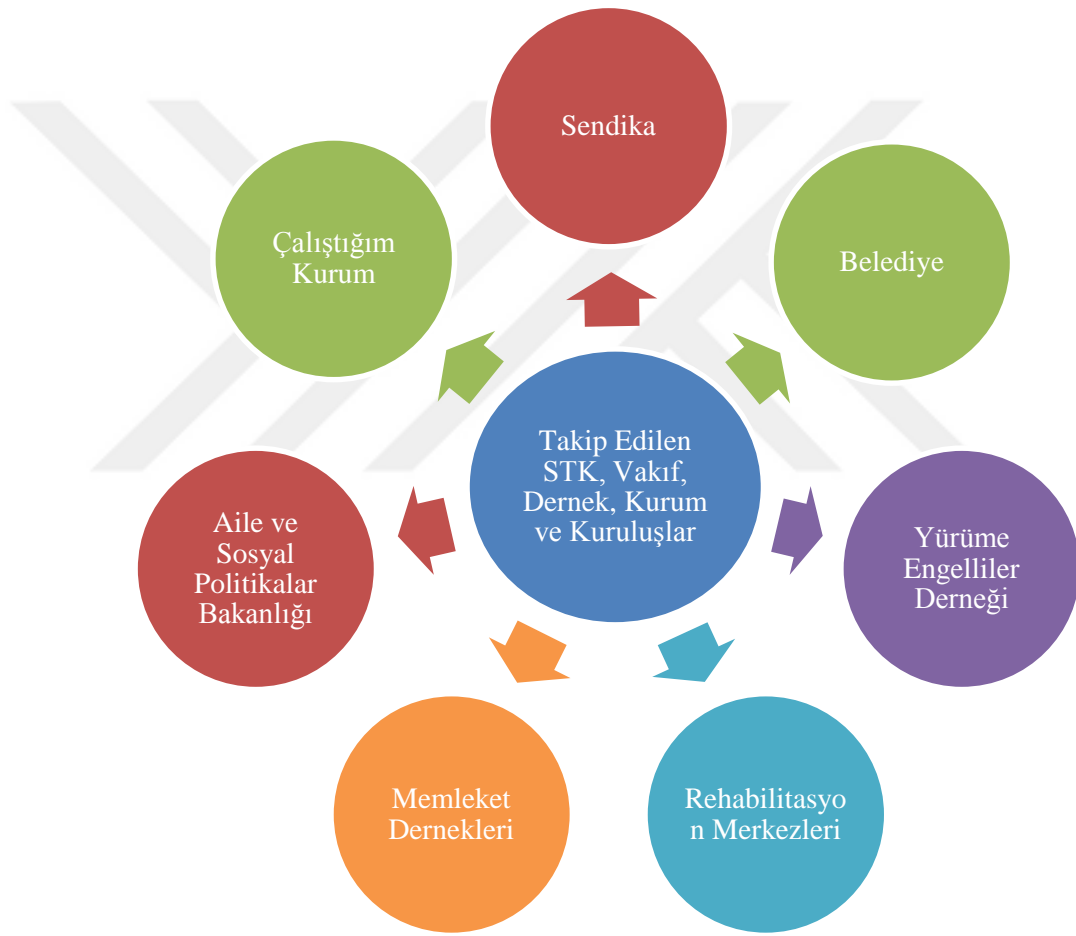
Katılımcıların, sosyal medya aracılığıyla, takip ettiği grup ve topluluklar değerlendirildiğinde, elde edilen veriler on bir başlık altında toplanmıştır. Bunlar; müzik topluluğu, sinema topluluğu, kan grupları, dini gruplar, sevilen sanatçıların fan kulüpleri, oyun grupları, doğa sporları, fotoğrafçılık, engelli grupları, yeryüzü doktorları, hayvan sahiplendirme platformudur.

Şekil 17: Sosyal Medyada Takip Edilen Grup ve Topluluklar

1.14. SOSYAL MEDYADA TAKİP EDİLEN STK, VAKIF, DERNEK, KURUM VE KURULUŞLAR

Katılımcıların, sosyal medyada takip ettiği STK, dernek, kurum ve kuruluşlar değerlendirildiğinde, elde edilen veriler yedi başlık altında toplanmıştır. Bunlar; sendika, belediye, Yürüme Engelliler Derneği, rehabilitasyon merkezleri, memleket dernekleri, Aile ve Sosyal Politikalar Bakanlığı ve çalıştığı kurumdur.

Şekil 18: Sosyal Medyada Takip Edilen STK, Vakıf, Dernek, Kurum ve Kuruluşlar

1.15. ENGELLİ BİREYLERİN TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMESİ ÖNÜNDEKİ SORUNLAR

Katılımcıların, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorun ya da sorunlarla ilgili görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde elde edilen veriler, on başlık altında değerlendirilmiştir.

➤ **Kanun ve Yasaların Yetersiz Görülmesi**

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunların, kanun ve yasaların eksik ve yetersiz olmasından kaynakladığını ifade etmişlerdir. Katılımcılar, engellilere yönelik kanunların geliştirilmesi gerektiğine dikkat çekmişlerdir. İstihdam vb. konularda yeniden yapılanmaya gidilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde sosyal medyanın çok fazla bir etkisinin olamayacağını üzerinde durulmuştur. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Ben bunun sosyal medyada hallolacağına inanmıyorum. Engelli insanların yaşam kalitesini arttıracak **kanun ve yasaların çıkarılması gerektiğini** düşünüyorum. Sosyal medya nereye kadar, yaz yaz havada kalır. Bunun devlet eliyle olması lazım, Twit at Facebook’da paylaş nerede kalır. **Kanunlarla daha resmi ve düzgün hale gelebilir.** Şu an hâlihazırda uygulanan yasaları yetersiz görüyorum.” (K: 18=E)*

*“Ben engelli raporu almayı hiç istemedim. Hayatım boyunca birçok sınava girdim çıktım başarılı oldum. Ama kurumlar hep sağlık raporu getirmemi istediler ve ben gerekli sağlık şartlarını taşımadığım için bu benim karşıma hep engel olarak çıktı. Sonunda engelli raporu almak zorunda kaldım. Bu konularda **kurumlarda işe alımlarda yeniden yapılandırma yapılmalıdır.**” (K: 14=K)*

➤ Fiziksel Çevre ve Mekânların Yetersiz Olması

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki en büyük sorunlardan birinin fiziksel çevre ve mekânların yetersiz olmasından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Kamu kurum ve kuruluşlarının binaları, kaldırımlar, araç park yerleri, toplu taşıma araçları vb. yerlerin engelli bireylere göre düzenlenmediği ifade edilmiştir. Engelli bireylerin yaşadığı sıkıntılar, görsel medya ürünlerinden faydalanılarak ve sosyal medya aracılığıyla paylaşılarak dile getirilebileceğine dikkat çekilmiştir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Var. Türkiye şartları çok uygun değil, Ben AÖF okuyorum. AÖF’nin engellilere sağladığı imkânlar çok güzel fakat **sınav binaları engellilere çok uygun değil**, genellikle bodrum katını tercih ettikleri için hem bizim gibi engellileri hem de bizden daha kötü, engel durumu daha fazla olan arkadaşları bir araya topluyorlar. Zor oluyor tabi, koltuk değneği kullanan var, akülü araba kullanan var onlar benden daha çok zorlanıyorlar. Ben onlara göre daha iyiyim. Bu konuyla ilgili sosyal medya üzerinden farkındalık yaratılıp konuya dikkat çekilebilir. Daha çok paylaşımlarla durumumuz dile getirilebilir. Ayrıca **kaldırımlara araç park edilmesi ile ilgili konular dile getirilebilir.**” (K: 6=K)*

“Evet, var. Genel olarak düşününce sağlıklı normal olan bireylerle, engelli bireyler aynı gibi görülse de, toplumsal yaşam içinde, hastanelerde bekletilmeler, kaldırımlar, otobüsler engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde birer engel teşkil ediyor. Bu konuda sosyal medyanın hiçbir etkisi, görevi olmaz bence. İnsanlar dünya engelli gününde iki satır yazı yazıp geçiyor, sonra unutuluyor.” (K: 2=E)

*“Engelliler özellikle Ülkemizde ulaşım ile ilgili sorular yaşamakta bence. **Rampalar, Kaldırımlar, toplu taşıma araçlarına binmede zorluk yaşamak, buna benzer birçok şey**” (K: 17=K)*

*“Dışarıda **birçok yer engellilerin rahatça dolaşabileceği şekilde değil**. Kaldırımlara park eden arabalar görüyoruz hala. Bütün bunlar engellilerin toplumla bütünleşmesinde büyük bir sorun.” (K: 22=K)*

➤ Engel Türüne Göre Farklılık Göstermesi

Katılımcı, toplumsal hayatta her engel grubunun yaşadığı sıkıntıların ve sorunların farklı olduğunu ifade etmiştir. Engel türlerinin, rahatsızlıkların farklı olması, engelli bireylerin toplumsal hayatta yaşadığı sıkıntılarında farklı olmasına neden olabilmektedir. Bu durum kişilerin beklentilerinin ve ihtiyaçlarının farklı olmasına etki etmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmaların, uygulamaların bütün engel gruplarını kapsayacak şekilde düzenlemesi gerektiğine dikkat çekilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Hem genel hem de farklı engel gruplarının yaşadığı sıkıntılar farklı. Çünkü her engel grubunun yaşadığı sorun ya da sorunlar toplumda farklı şekillerde sıkıntı ortaya çıkıyor. Herkes kendini ilgilendiren kısmına bakıyor. Bence, engellilerin toplumsal yaşam içinde yaşadığı sorunlar genel anlamda ele alınmalı değerlendirilmeli. Mesela bizim ülkemizde görme engelliler için sarı şeritlerin yapılması daha yeni sayılır. Buna benzer şeylerin daha önceden yapılması gerekirdi” (K: 5=K)

➤ Engellilerin Yok Sayılması

Katılımcılardan bir kaçı, engellilerin birçok yerde yok sayıldığını, görmezlikten geldiklerini ifade etmişlerdir. Toplumsal hayatta engelli bireyler ve yaşadıkları sıkıntılar görmezlikten gelindiğine dikkat çekilmiştir. Engelli bireylere herkesin aynı davranmadığı belirtilmiştir. Engelli bireyler, bu durumun engellilerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunlardan biri olduğunu ifade etmişlerdir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Var. **Engelliler yok sayılıyor** her yerde. Bizleri **görmezden geliyorlar**. Ben BİMER’e yazı yazdıktan sonra şehir merkezine bizlere yönelik park yaptılar.” (K: 4=E)*

*“Evet, sorun var. **Her zaman kabul etmiyorlar**. Toplumsal yaşamda bu konuda sıkıntı yaşıyoruz. Duyarlı insanlar var, ama herkesin aynı duyarlılığa sahip olması gerekir. Bazen yardımcı olmak isteyenler olabiliyor. Ama genel anlamda **görmezden geliyorlar**.” (K: 5=K)*

*“Bu iki taraflı olan bir şey, bana göre yoktur. Ama kişilerin bakış açısına göre değişir. İnsanlara anlatamıyorsun ki **herkes aynı görmüyor**. İnsanların çoğu engellileri görmezden gelip, **yok sayıyorlar**.” (K: 8=K)*

➤ İnsanların Bilinçsiz Olması

Katılımcı, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki en büyük sorunlardan birinin insanların engellilere nasıl davranılması gerektiği konusunda çok bilinçsiz olduklarını ifade etmiştir. Katılımcı, toplumsal yapı içinde engelli bireylerin dışlandığına dikkat çekerek, insanların bu konuda çok acımasız olduğunu belirtmiştir. Bu tür davranışların engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde büyük bir sorun teşkil etmektedir. Bu durum, toplumumuzda engelli bireylere nasıl davranılması gerektiği konusunda ileri medeniyet seviyesine ulaşamadığımızı göstermektedir. Toplumun her kesimine engelli bireylere nasıl davranılması, yaklaşılması gerektiği konusunda hem aile içinde hem de eğitim kurumlarıyla aracılığıyla eğitim verilmesi gerekmektedir. Katılımcının ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

*“Bizim gibi bireylerin toplumun en küçük yaştaki bireyinden tutundan da en büyük yaştaki bireyine kadar **bilinç düzeyleri artırılabilir**. Ben bu konuda çok sıkıntı çektim. Alay etme, küçük görme olaylarını çok yaşadım. Hem kendi akrabalarımın hem yaşadığım çevreden çok sıkıntı çektim. İnsanlar bu konuda çok acımasız. O yüzden insanların bilinçlenmesi lazım.” (K: 14=K)*

➤ Herkesin Doktor Gibi Davranması

Katılımcı, toplumsal hayat içinde herkesin doktor gibi davranmasını engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki en büyük sorunlardan biri olarak görmüştür. Toplum içinde engel türleri ve rahatsızlıkları konusunda insanların yeterli bilgiye sahip olmadıkları belirtilmiştir. İnsanların, engelli bireylerin rahatsızlıkları hakkında yorum yapması engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde bir sorun olarak görülmüştür. Bu tarz yaklaşımların değişmediği sürece toplumsal sorunlarında değişmeyeceği ifade edilmiştir. Katılımcının ilgili görüşlerine aşağıda yer verilmiştir.

*“Var. Herkes hiçbir bilgisi olmadığı halde **doktor gibi davranıyor**. Rahatsızlığımız konusunda **her şeyi biliyor gibi davranıyorlar**. Rahatsızlığımızı bilememeleri en büyük sorun. Bu durum toplumda büyük sıkıntı yaşamamıza neden oluyor. Epilepsi hastasıyım, tedavim yaşadığım sürece devam edecek. Bazen ilaçlarımız ya da tedavi yöntemleri değişiyor. Bu durum beni ve benim hastalığıma sahip insanların günlük yaşantısını olumsuz etkiliyor, bi de bu yetmezmiş gibi insanların bilmiş tavırları, umursamaz yaklaşımları rahatsız ediyor. Bu vb. şeyler değişmediği sürece toplumsal sıkıntılarımız maalesef değişmeyecek.” (K: 20=E)*

➤ **Yapılanların Üstünkörü Kalması**

Katılımcı, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorun ya da sorunların, yapılanların üstünkörü kalmasından kaynaklandığını ifade etmiştir. Engelli bireyleri toplumla bütünleştirme adına yapılan şeylerin yüzeysel olduğuna dikkat çekilmiştir. Bu konuda yol alabilmek için engelli bireylerin yaşadığı sıkıntıların sürekli gündemde tutulması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

*“Ben kendi açımdan bakarsam bence bir sıkıntı yok, diğer engelli kişilerin çektiği sıkıntıları ön plana çıkarmaları lazım, zaman zaman dile getirilmiş olsa bile **üstünkörü kalıyor**. Üzerinde fazla durulmuyor. Aslında sürekli bahsedilse, gündemde tutulsa daha yararlı olabilir.” (K: 24=E)*

➤ **Engellilerin Dışlanması**

Katılımcı, toplumsal hayatta engelli bireylerin, dışlanmasını, ötekileştirilmesini, toplumsal bütünleşmede büyük bir sorun olarak görmüştür. Toplumsal yapı içinde özellikle kırsal yerleşim yerlerinde engelli bireylerin dışlandığı ve engellilerin ayrı bir yere konulduğu belirtilmiştir. Engelli bireylerin eksik ve işe yaramaz görüldüğüne dikkat çekilerek, bu durumun engelli bireylerin toplumla bütünleşmesindeki en büyük sorunlardan biri olduğu ifade edilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Tabi ki çok sorun var. İnsanların bilinçlenmesi lazım, kendilerinin çok mükemmel olduğunu düşünüp bizleri **dışlayan insanlar** var. Bizim toplumumuzda engelli bireylere, özellikle kırsal yerleşim alanlarında işe yaramaz, eksik gözüyle bakıyorlar. Toplumda iyi bir yere koymuyorlar. Ayrı bir yerde tutuyorlar. Böyle davranıldığı zaman insan, ister istemez geri çekiyor kendini. İnsanlarla kaynaşmamızda, bütünleşmemizde en büyük sorunlarından biri bu bence.” (K: 14=K)*

➤ Duyarsız Bir Toplumun Olması

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki en büyük sorunlardan birinin de duyarsız bir toplum olmamızdan kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Sorunun engellilik olmadığını, sorunun toplumun kendisi olduğu belirtilmiştir. Hastalık, trafik kazası vb. nedenlerle engelli sayının giderek arttığına dikkat çekilerek, engellilik konusunda toplumun daha duyarlı olması gerektiği belirtilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Toplum olarak çok duyarsız bir toplumuz. Sorun engelli olmak değil sorun toplum. Bugün yaşadığımız dünyada engelli insan sayısı gün geçtikçe artıyor. İnsanlara biraz etraflarına çevrelere baksınlar diyorum. Bakıyorlar ama bizleri görmüyorlar. Yarın ne olacağını kimse bilemez, basit bir trafik kazası ya da doktor hatası insanın hayatını yerle bir edip, hayatını zinadana çevirebilirim. O yüzden hep birlikte daha duyarlı bir toplum olalım diyorum.” (K: 9=E)

“Bence sosyal medyada engellilik konusuna dikkat çekilmez. Ancak engelli bireylerin dikkatini çeker. Engelli biri engel durumuyla ilgili bir şey paylaşırsa ilgili kişi, gönderen kişiyi engeller. Gönderisini spam olarak görürler. Benle aynı eve girmiyorsunuz. Benim ne yaşadığımı bilmiyorsunuz. “Damdan düşenin halini damdan düşen anlar.” Çok duyarsız bir toplumda yaşıyoruz. İnsanların başlarına gelmeye kadar anlayacaklarını sanmıyorum.” (K: 20=E)

“Normal kişiler, toplumsal hayatta yaşadığı ekonomik vb. sorunlar yüzünden git gide duyarsız hale geldi. Bu da onları sosyal yaşam içinde daha duyarsız hale gelmelerine neden olarak engelli bireyleri anlamalarını zorlaştırdı.” (K: 10=E)

➤ Engelli Bireylere Normal Biri Gibi Davranılmaması

Katılımcılardan bazıları, toplumsal bütünleşmedeki en büyük sorunlardan birinin de günlük hayatta engelli bireylere normal bir insana davranıldığı gibi davranılmadığından kaynaklandığını ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, hastahane, alışveriş merkezleri vb. yerlere gittiklerinde insanların tutum ve davranışlarından rahatsız olduklarını dile getirmişlerdir. Engelli bireyler bedenlerindeki yetersizlikten ya da rahatsızlıktan dolayı insanların meraklı bakışlarına, sorularına maruz kaldıklarını ifade ederek, kendilerinin de diğer insanlardan bir farklarının olmadığını belirtmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Toplumsal hayatta engelli bir birey olmak çok zor, aslında zor değil, insanlar zorlaştırıyor. Günlük hayatımızda hastahane, alışveriş merkezleri, çarşı vb. yerlere gittiğimiz zaman insanların gözleri sürekli üzerimizde olması, meraklı bakışları,

soruları bizi rahatsız ediyor. Bizde onlarla aynı düzeydeyiz ama bunu fark etmiyorlar. Bizi toplumun dışında ayrı bir yere koyuyorlar. Sanki biz yabancı bir ülkeden biriymiş gibi bakıyorlar. Töbe ya rabbim yaratmışsınız gibi bakıyorlar. Bu tutum ve davranışların değiştirilmesi için insanların bilinçlendirilmesi gerekiyor. Bütünleşmeyi geçtim artık bize normal bir insan gibi davranınlar istiyorum.” (K: 15=K)

“Engelli bireylere normal biri gibi davranılsın gözlerini dikip uzaylı görmüş gibi bakmasınlar. Engellilerin de duyguları olduğunu onlara da herkese yaklaşıldığı gibi yaklaşılması gerektiğini öğretmek gerek insanlara.” (K: 22=K)

1.16. ENGELLİ BİREYLERİN TOPLUMLA BÜTÜNLEŞMESİ ÖNÜNDEKİ

SORUNLARIN KALDIRILMASINDA SOSYAL MEDYANIN GÖREVİ

Katılımcıların, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunların kaldırılmasında sosyal medyanın görevi ne olmalı konusuyla ilgili görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde, elde edilen veriler on iki başlık altında toplanmıştır.

➤ Sosyal Medya Bir Hayat, Yaşam Alanı Gibi Düzenlenmeli

Katılımcı, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde sosyal medyaya çok görev düşüğünü belirterek, sosyal medyanın bütün bireyleri kapsayacak, herkesin faydalanabileceği şekilde düzenlenmesi gerektiğini ifade etmiştir. Sosyal medyada insanları bilinçlendirmek adına çok fazla bir şey yapılmadığı belirtilmiştir. Sosyal medyanın, bir yaşam alanı olarak düzenlenmesi gerektiğine dikkat çekilerek, bu şekilde olduğu takdirde toplumsal önyargıların, tutumların değişebileceği ifade edilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Sosyal medyaya çok görev düşüyor. İnsanları bilinçlendirme konusunda çok fazla bir şey yok, senin yapabileceğin bir konuyu başkalarının da yapacağı şekilde düzenlenmeli. Sosyal medyayı bir hayat, yaşam alanı gibi aynı zamanda bütün bireyleri kapsayacak şekilde düzenlenmeli ki toplumsal yapıdaki önyargılar, tutumlar, ayrımcı uygulamalar ortadan kalsın.” (K: 14=K)

➤ Fiziksel Mekân ve Çevrenin Düzenlenmesi

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde fiziksel mekân ve çevresel faktörlerden kaynaklanan sorunların çözülmesi gerektiğini belirterek, yaşadıkları sorunların sosyal medya aracılığıyla duyurulabileceğini ifade etmişlerdir.

Engelli bireyler, yaşadıkları sıkıntıların haber konusu yapıldığı fakat bu tarz haberlerin kısa sürede unutulduğuna dikkat çekmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer almaktadır.

“Rampalar, kaldırımlar, topluma taşıma araçlarına binmede zorluk yaşıyoruz. Bu zorlukları yaşayan engellilerin durumları sosyal medyadan duyurulabilir. Böylece ilgili Belediyeler durumdan haberdar olup, sorunlara çözüm üretebilirler.” (K: 17=K)

“Mesela en basiti kaldırımlarla ilgili sorunlar, kaldırımların park gibi kullanılması, rampaların olmaması vb. haber konusu yapılıyor fakat kısa sürede unutuluyor. Uzun vadede fayda sağlamıyor. Yaşadığımız toplumda fiziki koşullar, çevre şartları daha kadar iyi olursa bizim de toplumsal hayatta aktif katılmamız daha rahat daha kolay olur.” (K: 24=E)

“Binalar olsun, diğer yaşam alanları olsun herkesin rahatlıkla kullanabileceği şekilde olmalı ki toplumsal hayatta engelli bireylerle diğer bireylerin arasındaki engel kalsın. Aslına bakarsanız sosyal medya da bir yere kadar asıl eğitim ailede başlar, bu konuda birey aileden aldığı eğitimle gördüklerini sosyal medya aracılığıyla desteklemeli, ayrımcılığın da bu şekilde ortadan kalkacağına inanıyorum.” (K: 14=K)

➤ **Engelli STK'ların Sosyal Medyada Aktif Olması**

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesinde STK'ların sosyal medyada daha aktif olmaları gerektiğini ifade etmişlerdir. Engelli STK'ların sosyal medya hesaplarında aktif çalışmalar yapmadıklarına dikkat çekilerek, sponsorların da desteği alınarak engellilerin sıkıntılarının sosyal medya aracılığıyla duyurulması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

“Engelli STK'larının sosyal medyayı engelli sorunlarına farkındalık yaratmak için çok iyi kullanması lazım. Sponsorlu paylaşımlarla sürekli STK'lar tarafından paylaşımlar yapılarak engelli sorunları hakkında paylaşımlarda bulunulmalı. Bu konuda çok iyi çalıştıkları söylenemez. Daha çok çalışmalarını, aktif olmaları gerekir diye düşünüyorum. Her şey yüzeysel kalıyor.” (K: 7=E)

“Toplumumuzda engellilerin tanıtımı yapılabilir. Onların günlük hayatta yaşadığı sıkıntılar STK ve sosyal medya aracılığıyla sık sık gündeme getirilmelidir. Allah korusun! Her birey engelli adayı olduğunu unutmamalı.” (K: 12=E)

➤ **Engellilerle İlgili Sosyal Deneylerin Yapılması**

Katılımcılardan bazıları, engellilerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunları kaldırmak için sosyal deneylerin yapılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Engelli bireylerin toplum içinde yaşadıkları sıkıntıları daha iyi anlatmak adına engellilik ve engel türleriyle ilgili sosyal deneyler yapılması gerektiğini ve bunu videoya çekerek

sosyal medya aracılığıyla paylaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Bu tarz paylaşımların sosyal medya hesapları aracılığıyla yapılmasının engelli bireylerin yaşadığı sıkıntıları dile getirmede engelli bireyleri anlamada etkili olabileceğine dikkat çekilmiştir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Bir devlet büyüğünü tekerlekli sandalyeye oturtmak, gezdirmek isterdim ve bunu sosyal medya üzerinden paylaşılmasını isterim. Her belediye başkanının da bunu deneyimlemesini isterim. Görme engeli olmayan birinin gözünü kapatıp, tek başına yürütülmesini isterim. Bakalım yürüyebilecekler mi? Bu gibi şeyler paylaşılabilir. Empati yapmaktan yoksun bir toplumuz.” (K: 2=E)

“Ayrıca engelli bireylerin günlük hayatta yaşadığı sıkıntıları toplumun her kesiminden olan insanların deneyimleyip, duygularını da sosyal medya aracılığıyla aktarmasını isterim. Böyle yapılırsa insanlar bizi daha iyi anlar.” (K: 5=K)

➤ **Engellilere Kötü Davranan Kişilerin İfşa Edilmesi**

Katılımcılardan bazıları, toplumsal hayatta engelli bireylere kötü davranıldığını belirtmişlerdir. Katılımcılar, engelli bireylere kötü davranan kişilerin videolarının çekilip sosyal medya aracılığıyla paylaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Engelli bireyler, sosyal hayat içinde karşılaştıkları hakaret, dışlanma vb. her türlü olumsuz davranış sergileyen kişilerin sosyal medya aracılığıyla ifşa edilmesinin insanların bakış açısını değiştirmede etkili olabileceğini belirtmişlerdir. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

“Engelli bireyler, hangi konuda olursa olsun, diğer vatandaşlardan gördükleri, onların yapmış olduğu hakaret, dışlanma vb. rahatsız oldukları her türlü şeyi sosyal medya ortamında paylaşmaları, yazmaları dile getirmelidirler. Belki kişilerin bakış açılarını değiştirebilir, etkili olabilir. Yeri geliyor, sağlık çalışanı bile yüzüne bakıp senin çocuğun olmaz diyebiliyor. Çocuk yapma diyebiliyor. Eşimin rahatsızlığı nedeniyle, eski çalıştığı yerdeki profesör, eşime sen artık bizim işimize yaramazsın diyor. Bu gibi davranışlar, yaşanan olumsuz olaylar sosyal medya aracılığıyla paylaşılabilir.” (K: 4=E)

“Engellilere karşı pozitif ayrımcılık yapılmalı, engelli bireylere karşı yapılan olumsuz davranışları, yapan kişiyi sosyal medyada açıkça ifşa ederek, gösterilmeli. Yargı bu tarz konularda daha hızlı sonuçlanmalı. Bahsettiğim konuyla ilgili olarak, sosyal medyada engellilere yönelik izlediğim bir video beni çok etkilemişti. Bu tarz videoların sayısı arttırılmalı.” (K: 2=E)

“Bence bu tarz tutum ve davranış sergileyen insanlar ifşa edilmeli. Mesela engelli bir insana kötü davranan bir adamın videosu sosyal medyada yayınlanmalı bak bakalım ne

oluyor. Bu ifşa yöntemini çok etkili buluyorum. Görsel hitabettir sonuçta sosyal medya, Instagram, Facebook da haberlere çıkacak o adam bak bakalım ne oluyor, yapabiliyorlar mı bi daha. Anlayış ve hoşgörü yok, sosyal medya anlayış ve hoşgörü aracı olabilir. Yani bence ayaklarını denk alırlar böylece.” (K: 19=K)

➤ **Uzmanlar Engel Türleri ve Hastalıklar Hakkında Bilgi Vermeli**

Katılımcılardan bazıları, toplumun hastalıklar ve engel türleriyle ilgili yeterli bilgiye sahip olmadığını belirterek, sosyal medya aracılığıyla insanları, engel türleri ve hastalıklar hakkında bilgi verilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Engel türleri ve hastalıklar konusunda uzmanların görevlendirilmesi gerektiğine dikkat çekilerek, bunu video vb. görsel ürünlerden faydalanılarak yapılması gerektiği ifade edilmiştir. Sosyal medya aracılığıyla bu tarz paylaşımların ve bilgi aktarımı yapılmasının bir nebze de olsa engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunları kaldıracabileceği ifade etmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Her engel grubunun yaşadığı sorun ya da sorunlar farklı olabiliyor. Bu konuyla ilgili olarak birbirimizi sosyal medya aracılığıyla **bilgi aktarımı ve paylaşım yaparak**, engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunlar bir nebze de olsa dile getirilebilir. Toplumda bu şekilde bilinçlendirip, bilgilendirebiliriz.” (K: 5=K)*

*“Sosyal medyanın tabi ki görevi olmalı. Sosyal medya da **uzman bir doktor rahatsızlıklar hakkında gerçekleri anlatmalı, bilgilendirmelidir**. Facebook’da gruplarda var mesela. Hastalıklarla ilgili bilgilendirme yapıyor.” (K: 20=E)*

*“Bütün hastalıklar ve engel gruplarının rahatsızlığı konusunda toplumun bilinç düzeyi artırılmalı ve kişilere bu konular hakkında bilgi verilmelidir. **Bizim rahatsızlığımız “Emes” toplumda eskiden sinir hastalığı olarak bilinirdi ve kişiler hemen bize psikolojik rahatsızlığımız varmış gibi davranırlardı, o şekilde yaklaşırlardı**. Toplumda “Emes” hastalığının sayısı artınca hastalığımız hakkında bilgi sahibi olmaya haberdar olmaya başlandı.” (K: 6=K)*

*“İyi bir görevi olması gerekiyor. Sosyal medya da bu konulara duyarlı **uzman kişilerin görevli olması lazım**. Hastalıklar hakkında insanları bilgilendirilmeli. Sosyal medyada bir sürü gereksiz reklam içeriği mevcut. Onların yerine **uzmanlardan yardım alınarak engel türlerini anlatan kısa vidolar çekilebilir**.” (K: 10=E)*

➤ **Engelli Bireylerin Sıkıntıları Sürekli Gündemde Tutulmalı**

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin, toplumsal hayatta yaşadıkları sıkıntıları sosyal medya aracılığıyla sürekli gündemde tutulması gerektiğini, engelli bireylerin sadece “*Dünya Engelliler Gününde*” değil, her gün hatırlanması gerektiğini ifade

etmişlerdir. Engelli bireylerin yaşadığı sıkıntıları gündemde tutmak adına bu konuyla ilgili sosyal medya hesaplarının kullanılabilmesine dikkat çekilmiştir. Engellilik konusuyla ilgili sosyal medya hesaplarında forumların açılabilmesi belirterek, bu şekilde engellilerin yaşadığı sıkıntıların sürekli gündemde tutulabileceğini belirtmişlerdir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Bu konuyla ilgili **forumlar açılabilir**. Yine konuyla ilgili ya da farklı engel grupları için başlıklar oluşturulabilir. Soru başlıkları altında kişilere sorular yöneltilir. Youtube bu amaçla kullanılabilir. Bizatihi engelli bir bireyin yaşadığı zorluklar videoda bire bir anlatılsa faydalı olur. Bir de **bu durum sürekli olsa**, daha çok izlense, beğeni olsa iyi olur.” (K: 4=E)*

*“Görme engelliler için yapılan sarı şeritlerin üzerine park yapılması paylaşılabilir. Toplumda engellilerin faydası için yapılan uygulamaların hiçbir rahatsızlığı olmayan bireyler tarafından kullanılması, gasp edilmesi vb. bu tip şeyler sosyal medya da **sürekli dile getirilmelidir**. Engelli kişilere acınarak bakılması, dışlanma, sosyal izolasyona mahrum bırakılması **sürekli dile getirilmeli, gündemden düşürülmemelidir**.” (K: 6=K)*

*“Sosyal medya engelli bireylerin normal hayatta ne tür sıkıntılarla karşılaştıklarını, yaşadıkları zorlukları **sürekli dile getirmelidir**. Normal hayatta bu sıkıntıları dile getirmek için on kişi bir araya gelse toplantı yapsa, protesto etse veya gösteri yapmaya kalsa suç sayılır, bu şekilde haklarımızı savunamıyoruz. Ama sosyal medya aracılığıyla örgütlenme daha kolay olur. Aynı anda birden çok kişiye ulaşabiliyorsunuz. Bu şekilde etkileşim yapılabilir.” (K: 4=E)*

*“Bence biz engellilerin toplumla bütünleşmesi önünde sorun vardır ve bu sorun yine toplumumuzdur. Çünkü bizlere empati kurarak bakmıyorlar. Aslında empati kurduklarını düşünüyorlar fakat davranışları, o acınası bakışlar ya da dışarı çıktığımızda karşılaştığımız çevre sorunları tamamen bizim toplumla bütünleşmemizi engeller. Bu konuda sosyal medyanın görevi ise bizim karşılaştığımız **sorunların sürekli dile getirilmesidir**. Çünkü bu yol ile bütün topluma ulaşabiliriz, gerekli kurum ve kuruluşlara ulaşıp kendimizi daha rahat bir şekilde anlatabiliriz. Ayrıca sosyal medya ile biz engelliler içinde bütünleşme adına çalışmalar yapılabilir.” (K: 1=K)*

“Ben bireysel olarak sosyal medyada dikkat çekmeyi şöyle düşünüyorum. Mesela hemen herkesin en az bir sosyal medya hesabı var. Sosyal medyada engelli birey duygu ve düşüncelerini yazabilir dile getirebilir. Böylece dikkat çekebilir. Mesela görme ve işitme engelli biri bir sıkıntı yaşadı. Bunu sosyal medyada paylaşabilir, bu farkındalık yaratabilir. İnsanlar sosyal medyada birbirini takip ettiği için, gördüğü için farkındalık yaratacağını düşünüyorum.” (K: 25=E)

*“Engelliler konusunda her altı ay ya da her ay toplumu bilgilendirmek için brifing verilebilir. Çektiğimiz sıkıntılar, zorluklar **sık sık gündeme getirilmeli**.” (K: 12=E)*

*“**Daha çok bahsedilmeli ve üstünde durulmalı**. Sadece Dünya Engelliler Gününde hatırlanıyoruz. Hayat bir günden ibaret değil maalesef.” (K: 24=E)*

➤ Engelliliğe Dikkat Çeken Etkinlik ve Projelerin Üretilmesi

Katılımcı, engelli bireylerin birçok konuda sıkıntı çektiğini belirterek, engellilerle ilgili dikkat çekici, yardım amaçlı etkinlik ve projelerin üretilmesi gerektiğini ifade etmiştir. Engelliler yönelik proje ve etkinliklerin olmamasını maddi nedenlerden kaynaklandığı ya da bu tarz uygulamalar için ödenek ayrılmadığı belirtilmiştir. Bu tarz etkinlik projelere katılımı arttırmak ve toplumsal farkındalık yaratmak için sosyal medya araçlarının kullanılabilmesine dikkat çekilmiştir. İlgili ifade aşağıda yer almaktadır.

*“Engelli bireyler birçok konuda sıkıntı çekiyor. Bu konuyla ilgili daha fazla şeyler yapılabilir. Geliştirebilirler, engellilerle ilgili daha fazla paylaşım yapılabilir. Dernekler, mesela engellilerle ilgili dernekler yardım amaçlı etkinlik yapabilir. Isparta’daki derneklerin çok fazla çalışma yapmadığı söylenebilir. Yine de çalışmaya çalışıyorlar. Devletten fazla ödenek almadıkları için **fazla etkinlik yapamıyorlar**. Duyarlı kişiler mesela üniversitedeki hocaların yardımı etmese olmuyor. **Etkinlik ve projelerin üretilmesi** gerekir. Katılımı ve farkındalığı arttırmak için bu tarz etkinlikler sosyal medya aracılığıyla duyurulabilir.” (K: 10=E)*

➤ Engelli Bireylerin Başarılarının Paylaşılması

Katılımcılardan bazıları, engelli bireylerin birçok alanda başarı elde ettiğini örneklerle belirterek, engellilerin başarılarının sosyal medya aracılığıyla paylaşılması gerektiğini ve bu vesileyle toplumun engellilere karşı olumlu yönde bakış açılarının değiştirebileceğini ifade etmişlerdir. Engelli bireyler bedenlerindeki bütün yetersizliklere, hastalıklara rağmen hayatın her alanında spor, eğitim, sanat vb. birçok alanda büyük başarılar imza atabilmektedir. Engelli bireylerin elde ettiği başarıları, sosyal medya hesapları aracılığıyla herkese duyurulması gerektiğinin üzerinde durularak, bu şekilde engelli bireylerle ilgili ön yargıların yıkılacağı ifade edilmiştir. İlgili ifadeler aşağıda yer verilmiştir.

*“Engelli bireylerin de toplumun bir parçası olduğunun, destek verilirse bütün zorlukların üstesinden gelebilecekleri **engelli bireylerin spor alanında, eğitim hayatında ve sanat alanında edindikleri başarılar hakkında haber yapılarak anlatılabilir**.” (K: 17=K)*

*“Görüşüm; **engellilerin başarılarını anlatan hayat hikâyelerini, olgunlaşma ve değişme serüvenlerini anlatan videolar çekilmeli** sadece başarılı engellilerin değil bu*

iş otizimli kardeşlerimize gelinlik giydirmekle, engelli kardeşlerimizi bir günlüğüne mutlu edip fotoğraf çektirmekle olmaz.” (K: 13=K)

“Türkiye’de engel oranı baya fazla olan bir kadın, tamamen yatağa bağımlı olan bir kadın annesinin yardımıyla, vasıtasıyla kitap yazmış ben bu haberi Facebook hesabımdan gördüm. Bu tarz haberler sosyal medya hesapları üzerinde paylaşılabilir. Hem engelli bireyleri teşvik etmek için hem de diğer insanların engelli bireyler hakkındaki görüş ve düşüncelerini değiştirmek, ön yargıları yıkmak için yapılabilir.” (K: 6=K)

“Engelli bireylerin başarıları sosyal medya aracılığıyla daha çok paylaşılabilir. Mesela, Ampüte milli takımımız dünya birincisi oldu. Yine Dünya Fitnes birincisi Tolga Murat BALIKÇI daha 18 yaşında o da engelli. Buna benzer paylaşımlar sosyal medya aracılığıyla yapılabilir. Hem diğer engelli bireylerin kendilerine olan özgüvenleri arttırmak, toplum içine çıkmaları kolaylaştırmak için hem de normal insanların bile yapamayacağı yapayım ki diğer insanlarda beni örnek alsın.” (K: 11=E)

➤ **İnsanları Bilinçlendirmek ve Farkındalık Yaratmak İçin Proje Üretilmeli**

Katılımcıların bazıları, engellilik konusunda toplumu bilinçsiz gördüklerini, sorunun engelli birey olmadığını, sorunun toplum olduğunu ve bu konuda toplumun en küçük bireyinden tutun da en büyük bireyine kadar, herkesin eğitilmesi gerektiğini, bu konuyla ilgili farkındalık oluşturmaya yönelik projelerin üretilmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Sosyal medya hesaplarında çok güzel kampanyalar yapıldığına değinilerek, bu tarz kampanyaların engelli bireylerin sorunlarına yönelikte yapılabileceğine dikkat çekilmiştir. Sosyal medya hesaplarını kullanarak birçok insana ulaşılabileceğine ve engelli bireylere nasıl davranılması konusunda, yapılması ve yapılmaması gereken her türlü davranışın aktarılacağı ifade edilmiştir. İlgili ifadelerle aşağıda yer verilmiştir.

*“Bu konu hakkında gözlemleyebildiğim kadarıyla ilgili topluluklar kendi çaplarında seslerini sosyal medya üzerinden duyurmaya çalışıyor. Bu durumun yaygınlaşabilmesi için ben en önemli etmenin bilinçli toplum olduğunu düşünüyorum. Toplum bilinci arttıkça engelli bireyler toplum içinde kendilerine çok daha rahat ve geniş bir alan bulacaklardır. Onun için benim önerim **bilinçlendirmeye ve farkındalık oluşturmaya yönelik kampanyaların artırılması yönünde olur**. Sosyal medyanın iletişim alanında sağladığı avantajlar bu kampanyaları yaygınlaştırmamızda bize yardımcı olabilir.” (K: 21=E)*

*“Sosyal medyanın bize bu konuda yardımcı olabileceği en önemli yanı iletişim alanında sağladığı avantajlardır. Eğer bu iletişim araçları doğru ve etkili bir şekilde kullanılırsa **toplumun bilinçlenmesi anlamında çok daha fazla etkisi olur diye düşünüyorum**. Sosyal medya sadece bir araç. Onun ne yönde kullanılarak nasıl sonuçlar alınacağı ise*

tamamen insan odaklı bir olgu. **İnsanların bilinçlenmesi gerek** bu da en iyi sosyal medya üzerinden olur düşüncesindeyim. Engelliler utanmadan rahatça dışarıya çıkabilmeli bu da insanların önyargılarını yıkmakla mümkün olur.” (K: 22=K)

“Evet sorun vardır. Sosyal medyada insanları **bilinçlendirici haberlerin** yapılması gerektiğini düşünüyorum. Yani sosyal medyalarda çok güzel kampanyalar yapılıyor. Bu tarz **projeler** engelliler içinde yapılabilir. Güzel birlik olunuyor. Güzel örgütleniyor insanlar, sosyal medya aracılığıyla da hani engelli insanlara karşı daha duyarlı olmaları sağlanabilir diye düşünüyorum.” (K: 19=K)

“Sosyal medya her kesimden insanın genellikle kullandığı ağılar. Hal böyle olunca; sosyal medya sayesinde **birçok insana engellilik mevzusunda yapılması ve yapılmaması gereken her türlü davranış aktarılabilir**. Sosyal medyanın bu özelliği kullanılarak engellilik konusunda bir şeyler yapılabilir.” (K: 16=K)

“Sosyal medyanın görevi sadece gençleri etkilemek olmalı onların üzerinden gidilmeli yoksa kalıplaşmış yargıları bulunan bir zihne elimin neden yamuk olduğunu anlatamazsın ama bir çocuk seni saatlerce dinleyip büyüyünce **zihninde farkındalık olarak** yeşertebilir.” (K: 13=K)

“Bana göre toplum olarak daha duyarlı daha yardımsever olmalıyız. Her yerde olsun ister toplu taşıma araçları olsun ya da her türlü etkinlikte toplum tarafından engelliler yönelik bir dışlanma var. Ben öyle görüyorum. Mesela banka vb. gibi yerlerde basit bir sıra beklemede bile engellilere öncelik tanınmıyor. Bu konuda engellilerle alakalı **farkındalık yaratmak için sosyal medyada etkinlikler yapılmalı**, vatandaşlar uyarılmalı ve bilgilendirilmelidir. Sosyal medya, bu sayede sağlıklı bireyler ve engelli bireyler arasında bir köprü vazifesi görebilir.” (K: 9=E)

“Grup kurulabilir. Her türlü sosyal, spor, kültürel vb. etkinliklere katılım sağlamayı amaçlayan ve **engelliğe dikkat çeken projeler üretilebilir**. Bu konuyla ilgili teşvik yapılabilir. Önderlik yapılabilir. Çok mümkün gibi görünmese de herkesin empati yapabilmesini sağlayabilir belki” (K: 23=K)

“Otizmliilere **yardım kampanyaları** yapılmalı, Engelliler yardımcı olmak konusunda bilgilendirme yapılabilir. Sosyal medyada şöyle bir şey yapılmalı, lütfen engellilere kötü davranmayın. Şevkat ve sevgi gösterilmesi konusunda bilgilendirilmelidirler.” (K: 3=E)

“Sosyal medya aracılığıyla arkamızda durabilirler en azından destekleyici, hakkımızı savunucu **faaliyetler** yapılabilir. Kaynaştırmak için, birlikte böyle **çay partileri gibi organizasyonlar yapılabilir**. Bizim gibi bireylerin toplumun en küçük yaştaki bireyinden tutundan da en büyük yaştaki bireyine kadar bilinç düzeyleri artırılabilir. Ben bu konuda çok sıkıntı çektim. Alay etme, küçük görme olaylarını çok yaşadım. Bu yüzden küçük yaştan itibaren bu konuda insanlara eğitim verilmeli diye düşünüyorum. Ailelere de bu konuda çok görev düşüyor. **Ailelerde çok bilinçlendirilmelidir**. Sosyal medya da insanları daha çok **bilinçlendirmek gerekir**. Bizlere de diğer insanlar gibi normal davranırlar.” (K: 14=K)

*“Sosyal medya önyargı ve tutumların değişmesine yardımcı olabilir. Toplumun biz engelliler üzerinde uyguladığı baskı kaldırılabilir. Toplumsal hayat içinde engelli bireyler hastahane, restoran, alışveriş merkezi, okul, park vb. yerlere gittiklerinde engelli bireyler ya da engelli yakınları diğer insanlar tarafından Ah yazık! Vah vah! Ne olmuş kim bilir! Gibi ifadeler kullanıyorlar ya da acıyarak bakıyorlar. Bu ve buna benzer tutumlar engellilerin toplumla bütünleşmesi önündeki en büyük engellerdir. Bu konuyla ilgili olarak herkesin aktif kullandığı **sosyal medya hesapları üzerinden toplumumuz bilinçlendirilebilir.**” (K: 1=K)*

*“Sosyal medyada bilhassa engelliler hakkında, engellilere ayırım yapılmaması konusunda **bilinçlendirmek için etkinlik yapılmalıdır.** Bu şekilde toplum bilinçlendirilebilir.” (K: 12=E)*

➤ **Bilgilendirme Amaçlı Video, Resim Gibi Görsel ürünler Paylaşılmalı**

Katılımcılardan bazıları, sosyal medyada görsel ürünlerin daha dikkat çekici olduğunu belirterek, engelli bireylerin yaşadığı sorunları, toplumu bilgilendirmek adına video, resim gibi ürünlerle anlatılmasının daha etkili olacağını ifade etmişlerdir. Ülkemizde son yıllarda sosyal projelerin üretilmeye başlandığına, sosyal devlet olma konusunda ciddi gelişmeler yaşandığına dikkat çekilerek, bu durumun sosyal medya hesaplarına yansıdığı belirtilmiştir. Fakat bilgilendirme amaçlı yapılan video, resim gibi görsel ürünlerin yeterli olmadığı ifade edilerek, engelliliği anlatan görsel ürünlerin sosyal medya hesaplarında daha çok paylaşılması gerektiğinin üzerinde durulmuştur. İlgili ifadelere aşağıda yer verilmiştir.

*“Özellikle son yıllarda devletimiz sosyal devlet olma yolunda ciddi adımlar attığı için kamuoyunda engellilik konusunda bir farkındalık oluşturulmaya başlandı. Bu durum tabi olarak sosyal medyaya da yansıyor. Daha çok Facebook kullandığım için oradan örnekler verebilirim. Mesela; Facebook’ da engellilik konusunda birçok video, fotoğraf, yazı mevcut. Bu sayede birçok kişi kendim gibi engelli bireylerin gündelik hayatta yaşadığı sorunları bilebiliyor. Tabi ki bunlar **ne kadar fazla olursa durum engelli bireylerin lehinedir.** Bir de videolu anlatım kitlelerin psikolojilerine daha çok hitap ediyor bence. O yüzden engelli insanların sorunlarını ve beklentilerini anlatan **daha fazla video yapılabilir mesela.**” (K: 16=K)*

*“Engelli bireyleri anlatan onlar için **özel videolar hazırlanmalı,** her bireyin bir engelli adayı olduğu olabileceği hatırlatılmalı, unutturulmamalı, hafızalarda düşüncelerde taze tutulmalı, sağlam adaylarında sağlıklarının kıymetini çok iyi bilmeleri, sağlıklı bireylerin engelli bireylere sahip çıkmaları konusunda bilgilendirici videolar çekilmelidir. Bunu sadece sosyal medya üzerinden değil, Televizyon, radyo gibi yayın organlarında da daha fazla yer verilmelidir. Bu konuyla ilgili çekilen kamu spotlarının yeterli olmadığını düşünüyorum. Daha fazla arttırılmalıdır.” (K: 18=E)*

“İş yerimdeki park yeri konusunda çok sıkıntı yaşadım. Çok aklıma geldi. Ayrıca hasta indirme ve bindirme yeri ile ilgili sorunlar çok var. O alana park yapılıyor. Bu konuya dikkat çekmek için **videoya çekip sosyal medyada**, haber kanallarında paylaşmak istedim. Ayrıca Youtube’da yayınlamak istedim. Ama bir türlü fırsat bulamadım.” (K: 4=E)

“Dikkat et köpek var diye bile yazıyorlar” Biz engellileri neden görmezden geliyorlar bilmiyorum. Bu konuda ne yapılmalı insanları daha çok eğitmeliler. Daha çok eğitimle olur bu işler. Sosyal medya bu **konuyla ilgili eğitim veren videolar vb. paylaşımlar yapabilir**. Mesela Frederik Ataksi hastasının belediye otobüsüne nasıl bindiğini gösteren bir video izlemiştim. Çok hoşuma gitti. Bu tarz **videolar paylaşılabilir**. Ayrıca hiçbir engeli olmayan biri tekerlekli sandalyeye bindiriliyor. Ve o kişi yaşadıklarını şöyle anlatıyor: Hiçbir engelim olmadığı halde ve otobüstekiler bana bakmadıkları halde bütün gözlerin üzerimde olduğunu hissettim diye duygularını aktarıyor. **Yine bu tarz videolar paylaşılıp, engellilerin yaşadığı sıkıntılar bu şekilde anlatılabilir.**” (K: 11=E)

“Toplumsal hayatta engelli bireylerin yaşadığı zorlukları, sıkıntıları ne tür şeylere maruz kaldıklarını sosyal medya hesapları üzerinden anlatılabilir. Bu konu, ilgili ister yazılı ister **görsel medya ürünlerinden** faydalanılarak yapılabilir.” (K: 5=K)

“Bence çok **güzel videolar hazırlanabilir**. Çok güzel **görsel ürünler** yapılabilir. Yani **insanın yüreğine dokunan resimler çok güzel paylaşılıyor** orda, insanlar çok güzel örgütleniyor sosyal medyada dediğim gibi. Bence gerçekten hayatımız yeterince zor, ben sosyal medyanın bunları kolaylaştırmasına bir aracı olacağını düşünüyorum. İnsanların bilinçlenmesi gerektiğini, onların bunları, bizim yaşadığımız hisleri, bunların onlarında başına gelebileceğini bilmelerini isterim ben. Yani şimdi sağlam olabilirsiniz ama yarının garantisi yok ve biz çok zor şartlarda yaşıyoruz.” (K: 19=K)

“Toplum tarafından ortak çalışmalar yapılmalıdır. Empati kurulması için **video, resim vb. paylaşımlar** yapılabilir. Engelli bireyler olarak karşılaştığımız sorunlar sosyal medya aracılığıyla aktarılabilir ve bu tarz şeyler insanların dikkatini çekip farkındalık yaratabilir.” (K: 1=K)

➤ **Çalışma Hayatına Dâhil Edilmeli**

Katılımcı, engelli bireylerin sosyal hayata dâhil edilmesi ve toplumla bütünleşmesi için çalıştırılması gerektiğini ifade etmiştir. Engelli bireylerin topluma uyum sağlaması ve toplumdaki bireylerle daha kolay uyum sağlayabilmesi için çalışma hayatına dahil edilmesi gerektiğinin üzerinde durulmuştur. Engellilere üzülen, acınarak bakmak yerine onları çalışma hayatına dahil ederek kendilerini topluma faydalı bir birey olduğunun hissettirilmesi gerektiği belirtilmiştir. İlgili ifadeye aşağıda yer verilmiştir.

“Toplumu bilinçlendirmek gerekiyor. Onların toplumda daha kolay yaşaması için daha yakın ilgi gösterilmesi gerekiyor. Engellilere bakarak üzülmemesi gerekiyor.

Çalıştırılarak himaye altına alınması, topluma kazandırılması gerekiyor. Engellilerin normal bir insan olarak görülmesini isterim. Engellilere acınarak değil de toplumsal hayata aktif katılımı sağlanmalı, çalıştırılması sağlanarak topluma dâhil edilmeli. Ancak bu şekilde toplumsal önyargılar, tüm engeller kaldırılabilir.” (K: 12=E)

SONUÇ

Engelli bireylerin sosyal medya kullanmalarıyla ilgili görüş ve düşüncelerinin ele alındığı bu çalışmada, nitel araştırma yönteminin fenomenoloji (olgubilim) araştırma desenine uygun olarak yapılmıştır. Araştırmada veri toplama tekniği olarak derinlemesine görüşme tekniği kullanılmıştır. Toplam 25 kişiyle görüşülmüştür. Çalışmadan elde edilen veriler, araştırmanın temel problemi ve alt problemleri de göz önünde bulundurularak değerlendirilmiştir.

Araştırmanın birinci alt problemi: **“Engelli bireylerin demografik ve sosyal özellikleri nedir?”**

Katılımcıların demografik verileri değerlendirildiğinde, araştırmada 13’ü erkek 12’ si kadın olmak üzere toplam 25 kişiyle görüşülmüştür. Araştırmada cinsiyet dağılımının eşit olmasına dikkat edilmiştir. Katılımcıların çoğunluğunun 24-30 yaş aralığında olduğu dikkat çekmektedir. Katılımcıların medeni durumu değerlendirildiğinde 8 kişinin evli, 17 kişinin ise bekâr olduğu görülmektedir. Katılımcıların eğitim durumu değerlendirildiğinde ortaokul mezunu olan 1 kişi, lise mezunu olan 5 kişi, ön lisans mezunu olan 4 kişi, lisans mezunu olan 14 kişi, yüksek lisans mezunu olan 1 kişi vardır. Katılımcıların büyük çoğunluğunun lisans mezunu olduğu dikkat çekmektedir. Bu durum katılımcıların yükseköğrenime verdiği önemi göstermektedir. Katılımcıların doğum yerine bakıldığında, Isparta ili doğumlu olan 8 kişi, Isparta’nın ilçesi doğumlu olan 4 kişi vardır. Diğer il (Burdur, Antalya, Afyon, Gümüşhane, Muğla, Konya, Yozgat, Eskişehir) doğumlu kişi sayısı ise 13’tür. Katılımcıların engel durumunu değerlendirildiğinde, fiziksel (ortopedik) engelli olan 11 kişi, görme engeli olan 3 kişi, süregen hastalık (kalp-damar hastalıkları, kan hastalıkları, endokrin ve metabolik hastalıklar, ruhsal davranış bozuklukları, sinir sistemi hastalıkları, sindirim sistemi hastalıkları vb.) nedeniyle engelli olan 11 kişi bulunmaktadır.

Araştırmanın ikinci alt problemi: **“Engelli bireyler, sosyal medyayı nasıl tanımlıyor?”**

Engelli bireylerin sosyal medya kavramına yüklediği anlamlara bakıldığında, katılımcıların, sosyal medyaya daha çok olumsuz anlamlar yüklediği tespit edilmiştir. Katılımcıların, sosyal medyanın olumlu özelliklerinden çok olumsuz özelliklerine vurgu

yapmaları dikkat çekmektedir. Bunun yanında katılımcıların, sosyal medyaya olumlu yönde anlamlar yüklediği de görülmektedir. Katılımcıların sosyal medyayla ilgili olumlu düşünceleri daha çok kişiler arasındaki iletişimi kolaylaştırdığı ve güçlendirdiği yönündedir. Olumsuz yöndeki düşüncelerine bakıldığında ise genel anlamda sosyal medyayı güvensiz bir ortam olarak değerlendirdikleri görülmektedir. Katılımcıların, sosyal medya kavramına “*çöplük, kemik, dedikodu aracı, samimiyetsizlik, yalan*” gibi sıra dışı tanımlamalar yaparak farklı bakış açıları geliştirmeleri de dikkat çekmektedir..

Araştırmanın üçüncü alt problemi: “***Engelli bireyler, sosyal medyada kimlik sunumunu nasıl yapıyor?***”

Engelli bireyler, sosyal medyada kimlik sunumunu yaparken daha çok kişisel bilgi ve özellikleriyle ön plana çıkmayı tercih ettiği görülmüştür. Kişisel bilgi ve özelliklerinden kasıt; standart bilgilerin yazılması, örneğin yaş, cinsiyet, eğitim durumu vb. bilgilerin paylaşılması olarak kabul edilmektedir. Katılımcılardan bazılarının ise buldukları statüyle ön plana çıkmayı tercih ettikleri görülmüştür. Bunların dışında sosyal medya hesaplarında kimlik sunumunu yaparken herhangi bir şeye ihtiyaç duymayan, olduğu gibi görünmeyi seven ve kendisini özlü sözlerle anlatmayı tercih eden katılımcılar da bulunmaktadır.

Araştırmanın dördüncü alt problemi: “***Engeli bireyler, sosyal medyayı ne kadar aktif kullanıyor?***”

Sosyal medyada geçirilen süre ve bağımlılık ile ilgili görüş ve düşüncelere bakıldığında, katılımcıların bazılarının sosyal medya bağımlısı olmadığını, eskiden bağımlı olduklarını ya da sadece gerektiği zaman kullandıkları tespit edilmiştir. Sosyal medya bağımlısı olmadığını ifade eden katılımcıların, sosyal medya hesaplarında günde ortalama 2-3 saat ya da 20 dk. gibi bir zaman geçirdikleri görülmüştür. Katılımcılardan bazıları ise sosyal medya bağımlısı olduğunu ifade ederek, sosyal medyada günlük ortalama 4-5 saat zaman geçirdiklerini belirtmişlerdir. Katılımcıların arasında gün içinde sosyal medya hesaplarında 7-8 saat zaman geçiren bireyler de dikkat çekmektedir. Katılımcıların sosyal medya bağımlısı olmalarında, akıllı telefonların, tablet ve bilgisayarların her an ellerinin altında, ulaşılabilir olması etkili olmaktadır. Engel oranının yüksek olması engelli bireylerin dışarıya çıkmakta zorluk yaşamalarına,

bir başka ifadeyle sosyalleşememelerine ve sosyal medyada daha çok vakit geçirmelerine neden olduğu tespit edilmiştir. Tercih edilen sosyal medya hesaplarına bakıldığında, katılımcıların tamamının en az üç ve üçten fazla sosyal medya hesabı olduğu görülmektedir. En çok tercih edilen sosyal medya hesapları; Facebook, Instagram, WhatsApp ve Twitter'dır. Katılımcılar, tercih ettikleri ilk üç sosyal medya hesabını da aktif kullandıklarını belirtmişlerdir. Katılımcıların, kullandıkları sosyal medya hesaplarını tercih etmelerindeki en büyük etkenin, bu hesapların popüler olması ve kullanıcıya sunduğu içeriğin diğerlerinden farklı olmasının etkili olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın beşinci alt problemi: ***“Engelli bireyler, sosyal medyada engelli birey olmayı ve engellilik olgusunu nasıl değerlendiriyor?”***

Katılımcıların, sosyal medyada engellilik olgusu ve engelli birey olmayı genel anlamda olumsuz bir durum olarak gördükleri tespit edilmiştir. Sosyal medyada engellilik olgusu ve engelli birey olma ile ilgili farklı görüş ve düşüncelerin olduğu görülmüştür. Katılımcıların, hem sosyal medyada hem de normal hayatta engellilik ya da engelli birey olmanın, engelli bireyleri kısıtlamaması ve engelliliğin olağan bir durum olarak görülmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcıların: *“Her birey engelli olmaya adaydır. Bundan dolayı gocunmuyoruz. Ben bu konuda herhangi bir sıkıntı çekmedim yaşamadım. Ama sıkıntı çeken arkadaşlar elbette vardır.”* gibi ifadeleri bu durumu doğrular niteliktedir. Katılımcılardan bazılarının ise sosyal medyada engel durumunu sakladıklarını, engel durumunun bilinmesini istemedikleri görülmüştür. Katılımcıların, *“akülü arabamla çekilmiş fotoğraflarımı paylaşmam”* *“insanın moralini bozan bir durum”*, *“güzel bir duygu değil”*, *“engellilik özünde zor bir durum”* gibi ifadeleri engelli bireylerin, sosyal medyada engel durumlarıyla ilgili paylaşım yapmadıklarını bu durumun bilinmesini istemediklerini göstermektedir. Katılımcılardan bazıları ise sosyal medyayı dijital ortam olarak tanımlamış ve dijital ortamda herkesin eşit olduğunu ve bu ortamdan herkesin eşit oranda faydalandığı bir yer olarak görmüşlerdir. Engelli bireyler sosyal medyada engelli olmaktan ziyade kişilerin daha çok ne paylaştığı ya da bir konu hakkında ne düşündükleriyle ilgilendiklerini belirtmişlerdir. Sosyal medyanın, engelli bireylerin, kendilerini diğer bireylerle kıyaslama yapmasına neden olduğu ve bu durumun engelli bireylerin üzülmelerine,

kıskançlığa yol açmasına sebep olduğu tespit edilmiştir. Bu durumun engel oranına göre ve kişiden kişiye değişebileceği de dikkat çekmişlerdir. Bunun dışında engelli bir bireyin sosyal medyada tanımadığı biriyle görüşüp, konuşması arkadaşlık kurması sonucunda karşı tarafın engelli olduğunu öğrenmesinden sonra tavrının değiştiğini ve bu durumun engelli bireyde kötü bir duygu yaşamasına neden olduğu tespit edilmiştir.

Araştırmanın altıncı alt problemi: ***“Engelli bireyler daha çok hangi amaçlar için sosyal medyayı kullanıyor?”***

Engelli bireylerin sosyal medya hesaplarını kullanma amaçlarına bakıldığında, katılımcıların sosyal medyayı çok farklı amaçlar için kullandıkları görülmektedir. Bunda etkili olan faktörler, sosyal medya hesaplarının sunduğu imkânlar ve her sosyal medya hesabının sunduğu içeriğin farklı olmasıdır. Katılımcıların bazıları, sosyal medyayı daha çok hobileri için kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların ilgi alanları, kullandıkları sosyal medya hesaplarının sayısını da belirlemede etkili olmuştur. Katılımcılardan bazıların ise sosyal medyayı daha çok bilgi amaçlı ya da bilgi edinmek için kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların, araştırma yapmak istedikleri her konu hakkında sosyal medya hesaplarını kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları ise sosyal medyayı daha çok iletişime geçme amacıyla kullandıklarını, sosyal medyanın bu konuda büyük kolaylık sağladığını belirtmişlerdir. Bunların dışında katılımcıların, sosyal medya hesaplarını; alışveriş yapmak, oyun oynamak, fotoğraf paylaşmak, alanında popüler olan kişileri takip etmek, gündemi takip etmek, sohbet etmek, boş vakitleri geçirmek, müzik dinlemek, modayı takip etmek, haber paylaşmak, video izlemek amacıyla da kullandıkları görülmüştür.

Araştırmanın yedinci alt problemi: ***“Sosyal medya, engellilerin sosyalleşmesine katkı sağlıyor mu?”***

Katılımcıların sosyal medya ve sosyalleşme olgusu ile ilgili görüşleri değerlendirildiğinde, katılımcıların, sosyal medya ve sosyalleşmeyle kavramlarıyla ilgili hem olumlu hem de olumsuz yönde ifadeler kullandıkları tespit edilmiştir. Katılımcıların sosyal medyayı arkadaşlık ve dostluk kurmada kolaylık ve pratiklik sağladığı için olumlu yönde değerlendirdikleri görülmüştür. Katılımcılardan birkaçı hem sosyal medya aracılığıyla hem de günlük hayatta arkadaşlık kurduklarını ifade

ederek, her iki durumun da sosyalleşmelerine katkı sağladığını belirtmişlerdir. Katılımcılardan bazıları ise sosyal medya aracılığıyla kurulan arkadaşlıkların sahte olduğu, sanal ortamın güvenilir bulunmadığı, saçma bir durum olarak değerlendirdiği ve arkadaşlık bağının gerçek hayatta kurulabileceği düşüncesinin hakim olduğu görülmüştür. Katılımcıların olumsuz düşüncelerine etki eden temel faktörün, sosyal medyaya karşı güvenin olmamasıdır. Ayrıca katılımcıların bu şekilde düşünmesinde yaşadıkları olumsuz tecrübelerin ya da haber kanalları aracılığıyla duydukları, edindikleri bilgiler de etkili olmaktadır.

Araştırmanın sekizinci alt problemi: ***“Engelli bireylerin bakış açısıyla sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir?”***

Katılımcıların sosyal medyayla ilgili olumlu düşüncelerine bakıldığında, katılımcılar, sosyal medyanın iletişimde çığır açtığını, bilgiye erişimin çok hızlı ve kolay olduğunu belirtmişlerdir. Bu konuda sosyal medyanın hem engelli bireylere hem de bütün kullanıcılara büyük kolaylık sağladığı düşüncesi hâkim olmuştur. Dünya ve ülke gündeminden anında haberdar olma, takip ettikleri kişilerin hayatlarıyla ilgili bilgilere ulaşma, uzaktaki akraba ve arkadaşlarla iletişime geçme, özel günlerden ve organizasyonlardan anında (düğün, doğum günü vb.) haberdar olma, keyifli vakit geçirmeye olanak sağlaması vb. birçok konuda kolaylık sağlaması sosyal medyanın olumlu yönleri olarak görülmüştür. Bunların dışında katılımcılar, sosyal medyanın, toplumu bilinçlendirme ve organize etmede kolaylık sağlamasını, geniş kitlelere kısa sürede ulaşılabilmesini, engelli bireylerin kendi rahatsızlığına sahip diğer bireylere ulaşım, iletişime geçmesini de olumlu anlamda değerlendirmişlerdir.

Katılımcıların sosyal medyanın olumsuz yönleriyle ilgili görüş ve düşüncelerine bakıldığında katılımcılardan bazıları, sosyal medyanın gereksiz yere zaman harcamaya sebep olduğunu ve sosyal medyayı vakit öldürücü olarak gördükleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları ise sosyal medyada hesap çalma olaylarının çok olduğunu belirterek, bu konuda tedirginlik yaşadıklarını belirtmişlerdir. Sosyal medyada hesap çalma olayını bizzat yaşayan katılımcılar bulunmaktadır. Bunların dışında katılımcılar, sosyal medyanın, yüz yüze iletişim eksikliğine neden olduğunu, insanların düşünce özgürlüğünü kısıtladığını, amaç dışı kullanıldığını, insanları tembelliğe sürüklediğini, gerçek hayattan alıkoyduğunu, kıskançlığa sebep olduğunu, boşanmalara sebep

olduğunu, çocuklara kötü örnek olduğunu, insanları ölüme sürüklediğini, olumsuz haberlerin normalleştirildiğini, insanları rüyasal aleme götürdüğünü, insanlara okuma ve yazmayı unutturduğunu, mahremiyet ihlaline sebep olduğunu, insanlarda depresif bir etki bıraktığını, bağımlılık yaptığını, sosyal medyada yalan haberlerin çok olduğunu, insanların birbirlerini kolayca takip ettiklerini, bilgi artışının aynı zamanda bilgi kirliliğine neden olduğunu, sahte profil kullanıldığını, dolandırılma ve kaçırılma ihtimalinin olduğunu ve sosyal medyayı güvensiz bir ortam olarak gördükleri tespit edilmiştir.

Araştırmanın dokuzuncu alt problemi: ***“Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunlar nelerdir? Bu sorunların giderilmesinde sosyal medyanın görevi ne olmalıdır?”***

Engelli bireylerin toplumla bütünleşmesi önündeki sorunlar hakkındaki görüş ve düşünceleri değerlendirildiğinde, katılımcıların, konuyla ilgili birbirinden farklı çok sayıda sorununun olduğu tespit edilmiştir. Engelli bireylerin de belirttiği gibi en önemli sorun, fiziksel mekânların ve çevresel faktörlerin yetersiz ve engellilere yönelik düzenlenmemiş olmasıdır. Katılımcıların birçoğu, her engel türünün toplumsal hayat içinde farklı sorunlar yaşattığını, bu sorunların giderilmesiyle ilgili bir çalışma yapılmadığını, kanun ve yasaların birçok konuda yetersiz olduğunu ifade etmişlerdir. Katılımcılar, engelli bireylerin toplum tarafından dışlandığını, normal bir insana davranıldığı gibi engellilere davranılmadığını, engel durumunu herkesin aynı görmediğini, toplumun bu konuda duyarsız olduğunu, insanların engellilik konusunda bilinçli olmadığını belirtmişlerdir. Bu konuda toplumun en küçük yaştaki bireyinden tutun da en büyük yaştaki bireyine kadar herkesin engellilik konusunda bilinç düzeyinin artırılması gerektiğini ifade etmişlerdir.

Engelli bireylerin toplumsal hayatta yaşadıkları ve karşılaştıkları sorunların çözülmesinde sosyal medyanın bu konuyla ilgili üstlenmesi gereken görevi hakkındaki görüş ve düşüncelerine bakıldığında, katılımcıların toplumsal hayatta engellilere yönelik olumsuz tutum ve davranış sergileyen kişilerden rahatsızlık duydukları görülmüştür. Bu tarz davranış sergileyenlerin sosyal medyada ifşa edilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, engellilerin günlük hayatta yaşadıkları, karşılaştıkları zorlukları anlatmak için toplumsal hayatta farkındalık yaratılması gerektiğini belirtmişlerdir. Toplumsal

hayatta farkındalık yaratmak için sosyal deneyler yapılması ve bu sosyal deneylerin yine sosyal medya aracılığıyla paylaşılması gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, STK'ların engellilere yönelik çalışmalarını eksik bulduklarını, sosyal medyada aktif rol almaları ve engellilerin sorunlarıyla ilgili çalışmalar yapmaları gerektiğini belirtmişlerdir. Katılımcılar, toplumun engel türleri ve rahatsızlıkları hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıklarını ve bu konuyla ilgili uzman bir kişinin ya da doktorun sosyal medyada insanları bilgilendirmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar, sadece dünya engelliler gününde hatırlandıklarını belirterek, engellilerin yaşadığı sıkıntıların sürekli gündemde tutulması gerektiğini ve bir gün değil her gün hatırlanmak istediklerini ifade etmişlerdir.

Araştırmanın alt problemleri dışında: ***Engelli bireylerin sosyal medyada bilgiye ulaşma, erişilebilirlik ile ilgili düşüncelerini şu şekildedir:***

Katılımcıların sosyal medyada bilgiye ulaşma, erişilebilirlik ile ilgili görüş ve düşüncelerine bakıldığında, katılımcıların, araştırma yapmak istedikleri, merak ettikleri ve öğrenmek istedikleri her konuya sosyal medya hesapları aracılığıyla ulaşabildikleri tespit edilmiştir. Katılımcılar, sosyal medyada “*erişilebilirlik yelpazesinin*” çok geniş olduğunu belirtmişlerdir. Aynı zamanda sosyal medyadaki erişilebilirliği kolaylık sağlama olarak da görmüşlerdir. “*Merak ettiğim bir konu hakkında, o konuya hakim bir insanla direk iletişim kurup soru ve fikirlerimi belirtebiliyorsam o bilgi ve kişi benim için erişilebilir durumdadır.*”, “*Eski zamanlara göre teknoloji çok gelişti ve bilgiye ulaşma çok kolaylaştı. Eskiden sadece ansiklopediden yararlanırdık şimdi bir sürü siteler bir sürü çeşitli uygulamalar mevcut ve bilgiye ulaşım çok kolay.*” vb. ifadeler örnek verilebilir. Katılımcılardan sosyal medyada bilgiye ulaşmayı, erişilebilirliği olumsuz anlamda değerlendirenler de bulunmaktadır. Katılımcılar, sosyal medyanın yanıltıcı olduğunu, güvenilir olmadığını, stalklamak için kullanıldığını belirtmişlerdir. Bunun dışında sosyal medyada erişilebilirliği konum atma olarak değerlendiren katılımcılar da bulunmaktadır.

Sosyal medyada engelli bireylere yönelik program ve uygulamaların olup/olmadığıyla ilgili görüş ve düşünceleri şu şekildedir:

Katılımcıların, sosyal medyada engelli bireylere yönelik program ve uygulamaların olup/olmadığıyla ilgili görüş ve düşüncelerine bakıldığında, birçoğunun konu hakkında bilgi sahibi ve haberdar olmadığı, sosyal medyayı bu konuda yetersiz ve eksik gördükleri tespit edilmiştir. Katılımcılardan bazıları ise, görme ve işitme engelli bireyler için güzel ve kullanışlı uygulamaların olduğunu belirtmişlerdir. İşitme engelli bireyler için LSF alfabesi olduğunu ve bu tarz uygulamaların daha çok akıllı telefonlarda olduğunu ifade etmişlerdir.

Engelli bireylerin sosyal medyada takip ettiği grup, topluluk, STK, vakıf, dernek, kurum ve kuruluşlarıyla ilgili görüş ve düşünceleri şu şekildedir:

Katılımcıların, sosyal medyada takip ettikleri grup, topluluk, STK, vakıf, dernek, kurum ve kuruluşlara bakıldığında katılımcıların, kendi ilgi alanları doğrultusunda farklı grup, topluluk, kurum ve kuruluşları takip ettiği görülmüştür. Katılımcıların, STK, vakıf, dernek ve kamu kurum ve kuruluşlarını çok fazla takip etmedikleri, bu gibi kuruluşlara mesafeli oldukları tespit edilmiştir. Katılımcılar, daha çok aynı engel gruplarının olduğu ya da aynı rahatsızlığa sahip kişilerin oluşturduğu grupları ya da memleket gruplarını takip ettikleri görülmüştür. Bunun dışında katılımcıların, doğa sporları, sevilen sanatçıların fan grupları, müzik topluluğu, hayvan sahiplendirme platformları, mizahla ilgili gruplar, oyun grupları, fotoğrafçılık, yeryüzü doktorları gibi grup ve toplulukları takip ettiği görülmüştür.

ÖNERİLER

- Toplumsal hayatta engelli bireyler için yapılan otopark, sarı şeritler, engelli asansörü vb. fiziki düzenlemelerle ilgili kurallara diğer insanlar uymadığı için engelli bireyler sıkıntı yaşamaktadır. Bu vb. konular sosyal medya hesapları aracılığıyla sürekli gündemde tutulmalı ve dile getirilmelidir.
- Engel türleri ve engelli bireylere nasıl davranılması konusunda ailelerin ve toplumun bilinçsiz olduğu tespit edilmiştir. Toplum, engellik ve engel türleri hakkında konuya hâkim bir uzman tarafından sosyal medya aracılığıyla eğitilmeli ve bilinçlendirilmelidir.
- Engelli bireylerin sosyalleşmelerine katkı sağlamak adına, özellikle işitme ve görme engelli bireylerin, sosyal medya hesaplarını kullanmalarını kolaylaştıracak program ve uygulamaların geliştirilmesi gerekmektedir.
- Engelli bireylerin yaşadığı dışlanmışlık duygusunu ortadan kaldırmak ve özgüvenlerini arttırmak için hem dünyada hem de ülkemizde eğitim, spor vb. alanlarda başarı elde etmiş engelli bireylerin hayatları sosyal medya hesapları üzerinden paylaşılması gerekmektedir.
- Engelli bireylerin, sosyal medyanın olumlu yönlerinden çok olumsuz yönüne daha çok vurgu yaptıkları ve sosyal medya hesaplarını güvenilir bulmadıkları tespit edilmiştir. Sosyal medya hesaplarında daha güvenilir bir ortam oluşturmak için emniyet tedbirleri alınması gerekmektedir.
- Engelli bireyler, sivil toplum kuruluşlarının çalışmalarını yetersiz ve eksik gördüklerini belirtmişlerdir. STK'ların sosyal medya hesaplarında engelliler için daha aktif çalışması gerekmektedir.

KAYNAKÇA

- Akalın, Şükrü Haluk vd., (2011), *Türkçe Sözlük*, Ankara, Türk Dil Kurumu Yayınları.
- Aşman Alikılıç, Özlem, (2011), *Halkla İlişkiler 2.0 Sosyal Medyada Yeni Paydaşlar, Yeni Teknikler*, Ankara, Efil Yayınevi.
- Arıkan, Çiğdem, (2001), *Türkiye’de Görme Özürlü Kadınlar: Sorunlar, Beklentiler, Çözüm Önerileri*, Ankara, Körler Federasyonu Yayını.
- Bilton, Tony vd., (2008), *Sosyoloji*, Ankara, Siyasal Kitabevi.
- Birleşmiş Milletler Özürlü Kişilerin Hakları Sözleşmesi.
- Burcu, Esra, (2007), *Türkiye’de Özürlü Birey olma Temel Sosyolojik Özellikleri ve Sorunları Üzerine Bir Araştırma*, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Yayınları.
- Burcu, Esra, (2015), *Engellilik Sosyolojisi*, Ankara, Anı Yayıncılık.
- Büyükaslan, Ali - Kırık, Ali Murat, (2013), *Sosyal Medya Araştırmaları 1 “Sosyalleşen Birey”*, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Büyükaslan, Ali - Kırık, Ali Murat, (2015), *Sosyal Medya Araştırmaları 2 “Sosyalleşen Olgular”*, Konya, Çizgi Kitabevi.
- Büyüksener, Ercüment, (2009), “Türkiye’de Sosyal Ağların Yeri ve Sosyal Medyaya Bakış”, içinde: *inet-tr ’09 – XIV. Türkiye’de İnternet Konferansı Bildirileri 12-13 Aralık 2009 Bilgi Üniversitesi*, editörler: Mustafa Akgül ve diğerleri, İstanbul, Bilgi Kitapevi.
- Braddock , David L. – Susan L. Parish, (2011), “Sakatlığın Kurumsal Tarihi”, içinde: *Sakatlık çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*, Derleyenler: Dikmen Bezmez vd. İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Cevizci, Ahmet, (2010), *Felsefe Tarihi*, İstanbul, Say Yayınları.
- Cirhinlioğlu, Zafer – Fatma Gül Cirhinlioğlu, (2011), “Postmodern Sağlıkın Yükselişi ve Düşüşü”, içinde: *Beden Sosyolojisi*”, Edit. Kadir Canatan, İstanbul, Açılım Kitap.
- Çalık, Selma, (2008), “Özürlülüğün Değerlendirilmesinde Mevcut Uygulama ve Yaşanan Sorunlar Işığında Yöntem Arayışı”, içinde: *ICF İşlevsellik, Yetiyitimi ve Sağlıkın Uluslararası Sınıflandırması Sisteminin Uyarlanmasında Eğiticilerin Eğitimi*, Ankara, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayını.
- Efe, Adem, (2006), “Engelli Çocuk ve Ailelerinin Sorunlarının Belirlenmesi ve Bunların Çözümünde Dinin Rolü” (Isparta Spastik Çocuklar Eğitim ve Rehabilitasyon Merkezi Örneği), *Süleyman Demirel Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi (SDÜİFD)*, S. 16, s. 171.

- Erbaşlar, Gazanfer, (2013), *Sosyal Medyada mısınız? Asosyal Medyada mısınız?*, Ankara, Nobel Yayıncılık.
- Eldeniz, Levent, (2010), “İkinci Medya Çağında Etkileşimin Rolü ve Web 2.0”, içinde, *İkinci Medya Çağında İnternet*, derleyenler: Filiz Aydoğan, Ayşen Akyüz, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Eraslan, Levent - Derya Çakıcı Eser, (2015), *Sosyal Medya Toplum Araştırma (Sosyal Medya Sosyolojisine Giriş)*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Er, G., (2008), *Sanal Ortamda İtibar Yönetimi: Kurumsal İtibar Yönetimi ve İnternet’te İtibarı İzlemenin, Korumanın ve Güçlendirmenin Yolları*, İstanbul, Cinius Yayınları.
- Garland Thomsen, Rosemarie, (2011) “Sakatlığın Dahil Edilmesi, Feminist Kuramın Dönüştürülmesi”, içinde: *Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*, Derleyenler: Dikmen Bezmez vd., İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Glesne, C. – A. Peskin, (1992), *Becoming Qualitative Researchers: An Introduction*, White Plains, NY: Longman, Aktaran: Ali Yıldırım – Hasan Şimşek.
- Irak, Dağhan – Onur Yazıcıoğlu, (2012), *Türkiye ve Sosyal Medya*, İstanbul, Okuyan Us Yayın.
- Kaplan, Andreas – Michael Haenlein, (2010), “Users of The World, Unite! The Challenges and Opportunities of Social Media”, *Business Horizons*, C. 53, S. 1.
- Kırcova, İbrahim - Enginkaya, Ebru, (2015), *Sosyal Medya Pazarlama*, İstanbul, Beta Yayınları.
- Köten, Esra -Barış Erdoğan, (2014), *Engelli Gençler, Sosyal Dışlanma ve İnternet*, İstanbul, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Mackelprang, Romel W. – Salsgiver Richard O., (1996), “People With Disabilities and Social Work: Historical and Contemporary Issues”, *Social Work*”, C. 41, S. 1.
- Manavcıoğlu, Korhan, (2015), *Kurumsal İletişimde Sosyal Medya Yönetimi Kurumsal Blog Odaklı Bir Yaklaşım*, İstanbul, Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Nafiseh Zafarmand, (2010), “Halkla İlişkiler Alanında Yeni Mecra ve Uygulamaların Yeri ve Önemi: Sosyal Medya ve PR2.0”, Ankara, Gazi Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Halkla İlişkiler ve Tanıtım Anabilim Dalı, (Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi).

- Okan, Kenan – Nevzer Okan, (2006), *Evimizdeki Engelli (Ana-Baba El Kitabı)*, Ankara, Milli Eğitim Sağlık Eğitimi Vakfı Yayınları.
- Okur, Nejla – Fatma Erbil Erdugan, “Sosyal Haklar ve Özürlüler: Özürlülük Modelleri Bağlamında Tarihsel Bir Değerlendirme”, <http://sosyalhaklar.net/2010/bildiri/okur.pdf> (Erişim Tarihi: 15.10.2017).
- Oliver, Michael, (1992), *Social Work With Disabled People*, London, MacMillan, s. 24., Aktaran: Çiğdem Arıkan.
- Özgür, İskender, (2008), *Engelli Çocuklar ve Eğitimi Özel Eğitim*, Adana, Karahan Kitabevi.
- Öztürk, Mustafa, (2013), *Hayata Renk Katanlar “Engelli Grupları”*, Ağrı, Ağrı İbrahim Çeçen Üniversitesi Yayınları.
- Özutku, Fatih vd., (2014), *Sosyal Medyanın ABC’si*, İstanbul, Alfa Yayınları.
- Özgökçeler, Serhat – Yusuf Alper, (2010), “Özürlüler Kanunu’nun Sosyal Model Açısından Değerlendirilmesi”, *İşletme ve Ekonomi Araştırmaları Dergisi*, C. 1, S. 1.
- Ritzer, George, (2012), *Modern Sosyoloji Kuramları*, çev. Himmet Hülür, Ankara, De Ki Basım Yayım.
- Sanlav, Ümit, (2014), *Sosyal Medya Savaşları*, İstanbul, Hayat Yayın Grubu.
- Sayar, Özge Özgür vd., (2008), *Özürlülerle Toplumsal Bütünleşmeye Bir Adım*, Ankara, Sosyal Hizmet Uzmanları Derneği Yayını.
- T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı, (2010), *Özürlüler Kanunu ve İlgili Mevzuat*, Ankara, T.C. Başbakanlık Özürlüler İdaresi Başkanlığı Yayınları.
- T.C. Başbakanlık Devlet İstatistik Enstitüsü Başkanlığı, (2002), *Türkiye Özürlüler Araştırması 2002*. Ankara, Devlet İstatistik Enstitüsü.
- Telli Yamamoto, Gonca – Özgür Karamanlı Şekeroğlu, (2014), *Sosyal Medya ve Blog*, İstanbul, Kriter Yayınları.
- Tuncer, A. Selim vd., (2015), *Sosyal Medya*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Thomas, Carol, (2011), “Sakatlık Kuramı: Kilit Fikirler, Meseleler ve Düşünürler, içinde: “*Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*” Derleyenler: Dikmen Bezmez vd., İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Şişman, Yener vd., (2011), *Özürlülerin Çalışma Yaşamına Katılma Gereği ve Türkiye’de Bu Bağlamda Uygulanan Sosyal Politikaların Genel Bir Değerlendirmesi –Kota Yönteminin Uygulanmasına İlişkin Bir Eskişehir Örneği*, Eskişehir, Anadolu Üniversitesi Yayınları.

- Uzun, Yusuf vd., (2014), “Konya İli Seydişehir İlçesinde Yaşayan Engellilere Ait Verilerin Veri Madenciliği Metodu İle Analizi”, içinde: *Engelsiz Bilişim 2013 Sempozyumu (Uluslararası Katılımlı)*, İstanbul, İstanbul Gelişim Üniversitesi Yayınları.
- Oskay, Ülgen - Hasan Şen, (2014), “Çağdaş Sosyoloji Teorileri Yapısal İşlevselci-Sembolik Etkileşimci ve Çatışmacı Teoriler”, içinde: *Sosyolojiye Giriş*, edit: Muammer Tuna, Ankara, Detay Yayıncılık.
- Sajithra, K. - Dr. Rajindra Patil, “Social Media – History and Components”, *Journal of Business and Management (IOSR-JBM)*, 2013, C. 7, S. 1.
- Siebers, Tobin, (2011), “Teoride Sakatlık: Toplumsal İnşacıktan Bedenin Yeni Gerçekliğine, içinde: *Sakatlık Çalışmaları Sosyal Bilimlerden Bakmak*, İstanbul, Koç Üniversitesi Yayınları.
- Veronica Barassi-Emiliano Trere, (2012), “Does Web 3.0 come after Web 2.0? Deconstructing Theoretical Assumptions Through Praticce, *New Media & Society*, C. 14, S. 8.
- Yıldırım, Ali -Hasan Şimşek, (2016), *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, Ankara, Seçkin Yayıncılık.

İNTERNET KAYNAKLARI

- <http://www.biyolojiyegitim.yyu.edu.tr/mkpdf/bosdi.pdf> Erişim Tarihi: 09.04.2018.
- <https://turkcebilgi.com/vikipedi> Erişim Tarihi 14.01.2018.
- <https://mobilbilgim.com/podcast-nedir-ne-ise-yariyor> Erişim Tarihi 14.01.2018.
- <https://www.chip.com.tr/forum/forum-nedir-nasil-kullanilir> Erişim Tarihi 14.01.2018.
- <https://impact8020.com/social-media-vs-traditional-media-whos-the-winner> Erişim Tarihi 20.10.2018.
- <https://www.webdesignerdepot.com/2009/10/the-history-and-evolution-of-social-media/> Erişim Tarihi: 21.10.2018.
- www.csharpnedit.com/articles/read/?id=964 Erişim Tarihi 14.01.2018.
- http://www.icrossing.com/uk/sites/default/files_uk/insight_pdf_files/What%20is%20Social%20Media_iCrossing_ebook.pdf s. 5., Erişim tarihi 11.01.2018.
- <http://www.resmigazete.gov.tr/eskiler/2009/07/20090714-1.htm> (15.10.2017).

EKLER

Ek 1: Görüşme Formu:

Merhaba ☺

Süleyman Demirel Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'ne kayıtlı yüksek lisans öğrencisiyim. “Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanmaları Üzerine Bir Araştırma (SDÜ Örneği)” adlı tez çalışmam için görüşme yapma talebinde bulunuyorum. Bu konuyla ilgili izinleri almış bulunmaktayım. İzin belgem yanımda, dilerseniz gösterebilirim. Konuyla ilgili yaptığım literatür çalışmasında sosyal medya ve engellilik konulu araştırmaların/çalışmaların yeterli olmadığı kanaatine vardım. Bu nedenle bu araştırmada ortaya çıkacak sonuçların bundan sonraki araştırmalara katkı sağlayacağını ümit ediyorum. Araştırmaya katkı sağlamak adına, konuyla ilgili görüş ve düşüncelerinizi öğrenmek istiyorum.

Katılımınız için, şimdiden çok teşekkür ediyorum.

- Bu görüşme sürecinde söylediklerinizin tümü gizlidir. Bu bilgileri benim dışında herhangi bir kişinin görmesi mümkün değildir. Araştırma verilerini analiz ederken, görüştüğüm kişilerin isimlerini kesinlikle açıklamayacağım.
 - Görüşmeye başlamadan önce sormak istediğiniz ya da belirtmek istediğiniz bir düşünce var mı?
 - Görüşmeyi ses kayıt cihazına almamı ister misiniz? Yoksa yazılı olarak not defterime kaydedeceğim.
 - Görüşmenin yaklaşık 1 saat süreceğini düşünüyorum. İzin verirseniz sorulara başlamak istiyorum.
1. Sosyal medyayı nasıl tanımlarsınız? Ya da Sosyal medya denildiğinde aklınıza nasıl bir tanım geliyor.
 2. Sosyal medyayı kullanıyor musunuz?
 3. Kullandığınız kaç sosyal medya hesabı var?
 4. En çok hangisinde zaman geçiriyorsunuz?
 5. Daha çok hangi amaçlar için kullanmayı tercih ediyorsunuz?
 6. Sosyal medya hesaplarınızda kendiniz için nasıl bir tanımlama yapmayı tercih ediyorsunuz? (Kişilik özelliklerinizle mi ön plana çıkmayı seversiniz yoksa bulunduğunuz statüyle mi?)
 7. Sizin bakış açınıza göre sosyal medyada engellilik ya da engelli birey olmak nasıl bir duygudur?
 8. Sosyal medyayı kullanırken engelli durumunuzu/rahatsızlığınızı saklar mısınız?
 9. Kendiniz için sosyal medya bağımlısıyım ya da değilim diyebilir misiniz?

10. Sosyal medyayı kullanmak sosyalleşmenize katkı sağlıyor mu? Gündelik hayatta mı daha kolay arkadaşlık kurarsınız yoksa sosyal medya hesapları üzerinden mi?
11. Size göre engellilerin toplumla bütünleşmesinde sorun var mıdır? Bu konuda sosyal medyanın görevi ne olmalıdır?
12. Sosyal medyanın hayatınıza katkı sağladığını düşünüyor musunuz? Ya da sosyal medyada zaman geçirmek sizi verimli kılıyor mu?
13. Sosyal medyada paylaştığımız herhangi bir resim, video, yazı vb. hakkında yapılan yorumlar sizi etkiler mi?
14. Sosyal medyanın olumlu ve olumsuz yönleri nelerdir? Bu konuyla ilgili yaşadığınız ya da duyduğunuz bir olay veya durum gerçekleşti mi?
15. Sosyal medyada okuduğunuz bir haber ya da paylaşılan bir video, fotoğraf herhangi bir konu hakkındaki görüş ve düşüncelerinizi etkileyip, bakış açınızı değiştirmede etkili olur mu?
16. Sosyal medya aracılığıyla ilgilendiğiniz, takip ettiğiniz, beğendiğiniz ya da katıldığınız grup veya topluluk var mı?
17. Sosyal medyayı kullanırken (görme, işitme vb.) engellilerle ilgili kullandığınız, yüklediğiniz program ve uygulamalar var mı? Sizce yeterli düzeyde midir?
18. Sosyal medya aracılığıyla katıldığınız bir etkinlik/proje oldu mu? Bu tarz etkinliklerin/projelerin üretilmesi ister misiniz?
19. Sosyal medya aracılığıyla, STK, vakıf, dernek vb. kuruluşların sayfalarını takip edip, destek veriyor musunuz?
20. Sosyal medyada bilgiye ulaşma, erişilebilirlik denildiğinde aklınıza neler geliyor?
21. Sosyal medyada engellilik konusuna dikkat çekmek, farkındalık yaratmak için neler yapılmalıdır. Bu konuyla ilgili görüş ve düşünceleriniz nelerdir?
22. Toplumsal hayatta engelli bireylere yönelik tutumların, önyargıların ve ayrımcı uygulamaların şekillenmesinde veya değiştirilmesinde sosyal medyanın görevi ne olmalıdır.
23. Cinsiyet:
24. Yaş:
25. Medeni Durum:
26. Doğum Yeri:
27. Eğitim Durumu:
28. Mesleğiniz:
29. Ortalama Geliriniz:
30. Engel Durumunuz:

Ek:2 SDÜ Etik Kurul Başkanlığı Etik Kurul Onay Belgesi

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ REKTÖRLÜĞÜ
Sosyal ve Beşeri Bilimler
Etik Kurul Başkanlığı

Sayı : 87432956/050.99/ 43560
Konu : Etik Kurul Onayı.

19 -03- 2019

Sayın, Ayşe DEMİR
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Felsefe ve Din Bilimleri Anabilim Dalı
Yüksek Lisans Öğrencisi

Yürütücüsü olduğunuz “**Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanımları: SDÜ Örneği**” konulu yüksek lisans tez çalışmanız Üniversitemiz Sosyal ve Beşeri Bilimler Etik Kurulunun 18.03.2019 tarihli ve 70/2 sayılı kararı ile uygun bulunmuştur.

Kararın bir sureti yazımız ekinde gönderilmiş olup, ilgi başvurunuza cevaben bilgilerinizi rica ederim.

Prof. Dr. Murat Ali DULUPÇU
Rektör Yardımcısı
Etik Kurul Başkanı

EKLER:
1- Zarf

Batı Yerleşkesi Rektörlük Binası 32260 ISPARTA
Telefon Nu.: (246) 211 14 05 Faks: (246) 237 04 31
e-Posta: zuhalbardak@sdu.edu.tr İnternet Adresi: www.sdu.edu.tr

Bilgi İçin : Zuhal BARDAK
Şef
Telefon Nu.: (246) 211 80 52

Ek: 3 SDÜ Personel Daire Başkanlığından Alınan İzin Belgesi

Tarih: 26.02.2019
Sayı : E.32628

T.C.
SÜLEYMAN DEMİREL ÜNİVERSİTESİ
Personel Daire Başkanlığı

Sayı : 97620747-302.08.01[04522]-E.
Konu : Anket İzni (Bilgisayar İşletmeni Ayşe
DEMİR)

SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ MÜDÜRLÜĞÜNE

İlgi : a) 08.11.2018 tarihli ve 93389805-302[302.08.01]-E.272123 sayılı yazınız.
b) 20.02.2019 tarihli ve 93389805-302[302.08.01;...]-E.29395 sayılı yazımız.

Üniversitemiz Kütüphane ve Dokümantasyon Daire Başkanlığında bilgisayar işletmeni olarak görev yapan ve Enstitünüzde yüksek lisans öğrencisi olan Ayşe DEMİR'in "Engelli Bireylerin Sosyal Medya Kullanımı Üzerine Bir Araştırma: SDÜ Örneği" adlı tez konusu ile ilgili Üniversitemiz bünyesinde görev yapan engelli personel listesinin ve anket çalışması yapılabilmesi için izin talebi ile ilgili ilgi (a) ve (b) yazılarınız incelenmiştir.

Adı geçene Üniversitemizdeki engelli personel listesi mail ortamında aysedemir@sdu.edu.tr adresine gönderilmiş olup ilgilinin özel hayatın gizliliği ilkesine riayet etmesi halinde Üniversitemizde tez çalışmasında kullanılmak üzere anket çalışması yapması uygun görülmüştür.

Gereğini rica ederim.

Prof. Dr. İlker Hüseyin ÇARIKÇI
Rektör

Doğrulama Linki : <https://ebys.sdu.edu.tr/EvrakDogrula.html?D28A980A>
Batı Yerleşkesi Rektörlük Binası 32260 İSPARTA
Tel No:(246) 211-1046 Faks No:(246) 237-1639
E-Posta: pdb@sdu.edu.tr İnternet Adresi: persdb.sdu.edu.tr

Bilgi İçin: Alihsan ATAN
Bilgisayar İşletmeni
Tel No:2111052

Bu evrak 5070 sayılı Elektronik İmza Kanununun 5. maddesi gereğince güvenli elektronik imza ile imzalanmıştır.

ÖZ GEÇMİŞ

Kişisel Bilgiler:

Adı ve Soyadı : Ayşe DEMİR

Doğum Yeri ve Yılı : AĞRI/1979

Medeni Hali : Bekar

Eğitim Durumu:

Lisans Öğrenimi:

1. Süleyman Demirel Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Sosyoloji Bölümü
2. Anadolu Üniversitesi İşletme Fakültesi İşletme Bölümü

Yabancı Dil(ler) ve Düzeyi:

- 1.İngilizce/B